

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2018

การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ทัศน์ทอง เข็มกลัด

คณะครุศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Curriculum and Instruction Commons](#)

Recommended Citation

เข็มกลัด, ทัศน์ทอง, "การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา" (2018). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 3582.

<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/3582>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

น.ส.ทัศน์ทอง เข้มกลัด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF DEVELOPMENT OF GEOGRAPHY CURRICULUM
FOR SECONDARY EDUCATION

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Curriculum and Instruction

Department of Curriculum and Instruction

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2018

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
โดย	น.ส.ทัศนทอง เข้มกลัด
สาขาวิชา	หลักสูตรและการสอน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ม้าคนอง

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเฝ้า)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ม้าคนอง)
..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โตศิลา)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ทัศน์ทอง เข้มกลัด : การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา. (A STUDY OF DEVELOPMENT OF GEOGRAPHY CURRICULUMFOR SECONDARY EDUCATION) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.อัมพร ม้าคนอง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา 2) ศึกษาพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ โดยศึกษาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2551 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวิเคราะห์พัฒนาการหลักสูตร แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและครูผู้สอน และแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1.1 วัตถุประสงค์ หลักสูตร พ.ศ. 2503-2518 เป็นการเรียนเพื่อให้รู้จักธรรมชาติ หลักสูตร พ.ศ. 2521-2533 พัฒนาเพื่อให้มีความรู้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ และต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 พัฒนาเป็นเพื่อให้เข้าใจมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม 1.2 โครงสร้าง/เวลา หลักสูตร พ.ศ. 2503-2518 เป็นหลักสูตรรายวิชา ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2521-2533 บูรณาการเป็นวิชาสังคมศึกษา และหลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 เป็นสาระหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ ด้านเวลาในการจัดหลักสูตร ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503-2551 มีแนวโน้มลดลง 1.3 เนื้อหา หลักสูตร พ.ศ. 2503-2533 เน้นเรื่องกายภาพโลกและแผนที่ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 พัฒนาเป็นเรื่องปฏิสัมพันธ์เชิงภูมิศาสตร์ มนุษย์และสิ่งแวดล้อม 1.4 วิธีการจัดการเรียนรู้ หลักสูตร พ.ศ. 2503-2533 เน้นนำวิธีสอนโดยใช้ภูมิภาคด้วยวิธีการบรรยาย ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 เน้นกระบวนการสืบสอบและสร้างองค์ความรู้ 1.5 วัสดุหลักสูตร หลักสูตร พ.ศ. 2503-2551 ใช้เอกสารหลักสูตรเป็นหลัก 1.6 การประเมินผลหลักสูตร หลักสูตร พ.ศ. 2503-2533 เน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์จากการใช้หลักสูตร ด้วยการรายงานผลการใช้หลักสูตรจากสถานศึกษา หลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์จากการใช้หลักสูตร ด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติเป็นหลัก 2. พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ มี 7 ด้าน ได้แก่ 2.1 ด้านการเตรียมการสอน หลักสูตร พ.ศ. 2503-2533 ครูดำเนินการตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 ครูศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาได้ 2.2 ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตร พ.ศ. 2503-2518 จัดทำแผนฯ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด หลักสูตร พ.ศ. 2521-2533 ให้ครูเลือกใช้วิธีสอนตามความเหมาะสม และหลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 ครูออกแบบแผนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนตามตัวชี้วัด 2.3 ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน หลักสูตร พ.ศ. 2503-2518 ครูเป็นศูนย์กลาง หลักสูตร พ.ศ. 2521-2533 นักเรียนมีบทบาทมากขึ้น หลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 ใช้แนวคิดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 2.4 ด้านวิธีการสอน หลักสูตร พ.ศ. 2503-2533 เน้นใช้การบรรยาย หลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 เน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีสอนต่าง ๆ 2.5 ด้านเทคนิคการสอน หลักสูตร พ.ศ. 2503-2533 เน้นการใช้คำถาม กิจกรรมกลุ่ม ประกอบการบรรยาย และหลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 พัฒนากิจกรรมคิดผ่านกระบวนการต่าง ๆ 2.6 ด้านสื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ หลักสูตร พ.ศ. 2503-2533 ใช้หนังสือเรียน แผนที่ และลูกโลกเป็นหลัก หลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 พัฒนาเป็นการใช้เทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ที่ทันสมัย ด้านแหล่งเรียนรู้ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503-2551 ยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้ตัวนักเรียน 2.7 ด้านการวัดและประเมินผล หลักสูตร พ.ศ. 2503-2533 เน้นการทดสอบเพื่อวัดความรู้เชิงเนื้อหา และหลักสูตร พ.ศ. 2544-2551 ประเมินตามสภาพจริงเพื่อวัดทักษะการคิดเชิงภูมิศาสตร์ 3. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ 3.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้พัฒนาหลักสูตรควรปฏิบัติ ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ในแนวทางที่ให้อธิบายปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้ด้วยการใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์จนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ 2) บูรณาการเนื้อหาภูมิศาสตร์กับสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ 3) กำหนดเนื้อหาตามแนวโน้มสังคมโลก เรื่องสิ่งแวดล้อมและการจัดการ 4) ควรกำหนดการใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ 5) จัดทำคู่มือการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ 6) ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรจากผลสัมฤทธิ์ทางสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์ของนักเรียน และให้ประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรของครูผู้ให้หลักสูตรตามสภาพจริง 3.2 ด้านการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ครูผู้ให้หลักสูตรควรปฏิบัติ ดังนี้ 1) ต้องศึกษาเนื้อหาภูมิศาสตร์เรื่องสิ่งแวดล้อม วิธีการสอนที่เน้นให้เกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ และฝึกใช้สื่อเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ 2) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดเรื่องการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ 3) สร้างกิจกรรม Active Learning ทางภูมิศาสตร์ 4) ใช้วิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ 5) ใช้เทคนิคการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ 6) ใช้สื่อนวัตกรรมทางภูมิศาสตร์ที่ทันสมัย และจัดกิจกรรมภาคสนามแหล่งเรียนรู้ 7) วัดและประเมินสมรรถนะ/ทักษะทางภูมิศาสตร์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ภูมิศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน
ปีการศึกษา 2561

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5883870427 : MAJOR CURRICULUM AND INSTRUCTION

KEYWORD: Geography Curriculum, Geography Curriculum Implementation, Development of Curriculum

Thatthong Khemglad : A STUDY OF DEVELOPMENT OF GEOGRAPHY CURRICULUM FOR SECONDARY EDUCATION. Advisor: Assoc. Prof. AUMPORN MAKANONG, Ph.D.

The purposes of this research were to 1) explore the development of geography curriculum for secondary level. 2) explore the progress of implementation geography curriculum for secondary level. 3) present the way to develop curriculum and implementation of geography curriculum for secondary level by studying geography curriculum for secondary level that were indicated by Basic Education Core Curriculum — 8 curriculums; from lower secondary and higher secondary curriculum B.E. 2503 to Basic Education Core Curriculum B.E.2551. Data was collected through format analysis of development of geography curriculum, interview format for the expert at curriculum, interview format for teacher and observation format for geography teacher. Analyze data by content analysis. The research findings were as follow:

1. The development of geography curriculum for secondary level could divide into 5 aspects including 1.1 Objective: Curriculum B.E.2503-2518, we learnt for living and knowing nature but in Curriculum B.E.2521-2533 we learnt for understanding human and environment. We were also aware of environmental changing. 1.2 Structure/Time: We changed from subject matter curriculum in Curriculum B.E.2503-2518 to Social curriculum in Curriculum B.E.2521-2533. Curriculum B.E.2544-2551 is a strand in Social Study, religious and Culture Department. Time and structure in B.E.2503-2551 tended to be decreased. 1.3 Content: Adapted from physical geography and map in B.E. 2503-2533 to human and environment in B.E.2544-2551. 1.4 Learning management: Curriculum B.E.2503-2533 provided lecture method but in B.E.2544-2551 focused on the way that students constructed the body of knowledge themselves. 1.5 Curriculum material: We focused on the document every now and again from B.E.2503 to 2551. 1.6 Evaluation: in B.E. 2503-2533, we used to supervise how each school use curriculum but in B.E.2544-2551 we account the result from national test. 2. The development of implementation geography curriculum for secondary level could divide into 7 aspects including 2.1 Teaching preparation: in B.E. 2503-2533, teachers adapted from following Ministry of Education to developing school curriculum. In 2544-2551, teacher could analyze curriculum. 2.2 Planning lesson plan: In B.E. 2503-2518, teachers followed Ministry of Education while in B.E. 2521-2533 teachers selected teaching method themselves. In B.E. 2544-2551, teacher designed teaching method. 2.3 Creating classroom activity: In B.E. 2503-2518, we followed teacher-centered way but in B.E.2544-2551 we followed student-centered. 2.4 Teaching Method: In B.E. 2521-2533, lecture class was popular but in B.E. 2544-2551 learning by themselves using various methods is useful. 2.5 Teaching technique: In B.E. 2503-2533, we focused on using questions, group activity and lecture method but in B.E. 2544-2551 we developed through learning process which helped developing high-level thinking skill. 2.6 Media/innovation/resource: Using only book and globe were no longer suitable for student in B.E. 2503-2533. So, we adapted to use nearby resources in B.E. 2544-2551. 2.7 Evaluation and assessment: Adapted from content-based assessment in B.E. 2503-2533 to authentic assessment in B.E. 2544-2551. 3. The way to develop and implement geography curriculum; 3.1 The development of geography curriculum for secondary level The developer should follow these ways: 1) Specify objective by using geographical learning process. 2) Apply to other learning area in social and culture curriculum. 3) Specify content base on social trend. 4) Define geographical learning process as a teaching guideline. 5) Make guidebook for geographical technology. And 6) Assess Curriculum from the test result and geographical competency. Also assess using curriculum process of teachers after applying. 3.2 The development of implementation geography curriculum for secondary level Teacher should follow these ways: 1) Study geographical content in terms of environment and practice using geographical tool. 2) Do geographical lesson plan. 3) Create geographical active learning activity. 4) Use learning by doing method. 5) Use geographical learning process to develop geographical knowledge. 6) Use up-to-date media or innovation. and provide fieldtrip. 7) Use geographical process to evaluate skill and competency.

Field of Study: Curriculum and Instruction
Academic Year: 2018

Student's Signature
Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตากรุณา ความเอาใจใส่ และความปรารถนาดี จาก รศ. ดร.อัมพร ม้าคนอง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษา ช่วยแก้ปัญหาและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขและปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณสำหรับกำลังใจที่มีให้มาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มทำรายงานการศึกษาค้นคว้า จนกระทั่งวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยสำนึกในคุณงามความดีดังกล่าว และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเฝ้า ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โตศิลา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน และคณาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้มอบความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการทำงานในอนาคต

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาช่วยตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางาน

กราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา 6 ท่าน และครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา 11 ท่าน ที่ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยในการให้สัมภาษณ์เป็นอย่างดี รวมถึงครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ทั้ง 10 ท่าน ที่ให้ความร่วมมือและยินดีให้ผู้วิจัยเข้าสังเกตการสอนเกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

ขอบคุณเพื่อนพี่น้องทุกคนที่ให้คำแนะนำและกำลังใจที่ดีแก่กันเสมอมาในระหว่างที่ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณคุณนันทชินิต อัมพรพฤติ ครูโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ขอขอบคุณครูประไพ กลัปไชย ครูนาวิ ศรสำเร็จ ครูโรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย ขอขอบคุณครูปราณี สุวรรณทัต ครูสุภชาติ สะอิม ครูโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ที่ให้กำลังใจและเสริมพลังบวกให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด รวมทั้งคุณณัฐชฎิล มาอิ่นแก้ว ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยทั้งเรื่องการเรียน การทำวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำในทุก ๆ เรื่องแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ผู้วิจัยขอบคุณเพื่อนครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน รุ่นที่ 1 ที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณคุณแม่ที่สนับสนุนด้านการศึกษาของผู้วิจัยมาโดยตลอด ตลอดจนเพื่อนสนิททั้งเพื่อนโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ และเพื่อนคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่คอยให้กำลังใจ สิ่งเหล่านี้ นับเป็นพลังใจที่ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ทัศน์ทอง เข้มกลัด

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร.....	11
1.1 หลักสูตรทั่วไป.....	11
1.2 หลักสูตรสังคมศึกษา	32
ตอนที่ 2 หลักสูตรภูมิศาสตร์	39
ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูล.....	48
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	51
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	58
การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล.....	62
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
ตอนที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา.....	66
ตอนที่ 2 พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้.....	80
ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้.....	97
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	112
สรุปผลการวิจัย.....	114
อภิปรายผลการวิจัย.....	118
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	124
บรรณานุกรม.....	126
ภาคผนวก.....	129
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	130
ภาคผนวก ข ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	133
ภาคผนวก ค ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	166
ประวัติผู้เขียน.....	183

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ...	66
ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านโครงสร้างและเวลาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	68
ตารางที่ 3 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	70
ตารางที่ 4 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	73
ตารางที่ 5 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านวัสดุหลักสูตรของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ..	75
ตารางที่ 6 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านการประเมินผลของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	77
ตารางที่ 7 ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	79
ตารางที่ 8 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านการเตรียมการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	80
ตารางที่ 9 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	83
ตารางที่ 10 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	85
ตารางที่ 11 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านวิธีการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ...	87
ตารางที่ 12 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านเทคนิคการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	89
ตารางที่ 13 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	91
ตารางที่ 14 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านการวัดและประเมินผลของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	94

ตารางที่ 15 ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 2 พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้	96
ตารางที่ 16 ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของแบบวิเคราะห์พัฒนาการหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	167
ตารางที่ 17 ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เรื่องการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา สำหรับผู้พัฒนาหลักสูตร	169
ตารางที่ 18 ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เรื่องการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา สำหรับครูผู้ใช้หลักสูตร	174
ตารางที่ 19 ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	181

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1 แสดงขอบข่ายของวิชาสังคมศึกษา (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2551).....	35
--	----

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งที่มีลักษณะขอบเขตความรู้ที่เด่นชัดในตัวเอง และเป็นวิทยาศาสตร์เชิงสังเคราะห์ ซึ่งมีเนื้อหาวิชาร่วมกับวิชาการด้านอื่น ๆ ต่างกันตรงที่มีการปฏิบัติเพื่อวัตถุประสงค์ทางภูมิศาสตร์ และที่ต่างจากวิชาอื่น ๆ เพราะในหลักสูตรคือความคิดพื้นฐานของวิชานี้ นักภูมิศาสตร์ไม่ได้สนใจเพียงแค่การสร้างปทานุกรมความรู้เกี่ยวกับโลกเท่านั้น แต่ยังสนใจเรื่องการเฝ้าสังเกตและการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานที่อย่างเป็นระบบด้วย นักภูมิศาสตร์มุ่งที่จะหาคำอธิบายที่ดีความลักษณะที่แปรเปลี่ยนของพื้นผิวโลกอย่างถูกต้อง เป็นระเบียบ และมีความสมเหตุสมผล ไม่เพียงแต่การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเท่านั้น แต่ภูมิศาสตร์ยังโยงไปถึงความสัมพันธ์ของผู้คนและสิ่งแวดล้อม ประเด็นของสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ทั่วโลกต่างให้ความสนใจและมองว่าภูมิศาสตร์กายภาพเป็นเครื่องนำทางที่จะขับเคลื่อนการเรียนการสอนเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพสิ่งแวดล้อมและทางสังคมเป็นสำคัญ (วินัยธร วิชัยดิษฐ์, 2555) การศึกษาภูมิศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ส่วนการมีความคิดอย่างนักภูมิศาสตร์ จะช่วยให้เข้าใจและสามารถอธิบายความจริงที่ปรากฏบนโลกได้ ความรอบรู้เหล่านี้ยังจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถที่จะวิเคราะห์ และสรรหาค่านิยมในสมัยที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ (ธวัช บุรีรักษ์, 2520)

สาระภูมิศาสตร์เป็นสาระหนึ่งของกลุ่มวิชาสังคมศึกษาซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นวิชาที่จะช่วยให้เห็นภาพพจน์และภาพลักษณ์ที่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกได้ทุกด้าน ทั้งนี้ยังช่วยให้เข้าใจในเรื่องของมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ หรือระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ที่ปรากฏขึ้นบนโลก ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ (จำรัส น้อยแสงศรี, 2521; เลิศสิริ เต็มเปี่ยม, 2554) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ ธรรมชาติ และมนุษย์สามารถอธิบาย คาดการณ์ และเสนอแนะวิธีป้องกันตนเองจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ไม่จำเป็นต้องศึกษาสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่บนผิวโลกได้ทั้งหมดแต่จะมีการเลือกสรรเนื้อหาให้เหมาะสมสำหรับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน แต่ควรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในหลักสูตร และมีกระบวนการเรียนการสอนในเชิงวิทยาศาสตร์ (สุนันทิพย์ บุญสมบัติ, 2535)

หลักสูตรเป็นข้อกำหนดที่ว่าด้วยจุดมุ่งหมาย แนวทางวิธีการ และเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา และช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหลักสูตรมีการกำหนดเป้าหมาย ว่าเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาแล้วจะต้องมีประสิทธิผลเช่นไร ดังนั้นการเรียนการสอน รวมถึงการวัดและประเมินผลจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (Jacobs & Johnson, 2009) หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการศึกษา (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546) เนื่องจากว่าหลักสูตรเป็นเค้าโครงร่างที่ระบุและกำหนดไว้ว่าผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์อะไร และเป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้กับผู้เรียน ทั้งนี้ยังเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอนาคตของสังคมว่าจะเป็นไปในทิศทางใด หลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีความเป็นผู้นำ หลักสูตรเป็นตัวแทนของชุดความต้องการที่คาดหวังที่ต้องจัดประสบการณ์ในการพัฒนาผู้เรียน (Wiles, 2009) และนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียน หลักสูตรมีความสำคัญต่อการศึกษา และมีความสำคัญต่อการสอน กล่าวได้ว่าหลักสูตรคือสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในสถานศึกษา และกล่าวได้ว่า หลักสูตรคือ หัวใจสำคัญของการศึกษา โดยเน้นที่การนำหลักสูตรไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจำเป็นต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการเรียนการสอน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539; อารง บัวศรี, 2532) ดังนั้น เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน จะต้องศึกษาอย่างเข้าใจ และสามารถนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติได้จริง มีความชำนาญในการใช้หลักสูตร อันประกอบด้วย การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

หลักสูตรการศึกษาระดับชาติของไทยแบ่งได้เป็น 2 ช่วงระยะเวลาคือ ก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แก่ หลักสูตรพุทธศักราช 2503 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2521 และ 2524 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2521 และ 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งผลของการใช้หลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาหลักสูตรของไทยก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขาดปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และความจำเป็นของสังคมโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งยังไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้นำเอาปัญหาที่เกิดขึ้นจาก

หลักสูตรก่อน ๆ มาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรฉบับใหม่ ทั้งยังใช้ข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรด้วยเช่นกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2556)

การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยแต่ละฉบับ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 เป็นหลักสูตรที่พัฒนาบนความต้องการของสังคมไทยในสมัยนั้น กล่าวคือ สามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัตภาพ ซึ่งเป็นช่วงที่สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกค่อนข้างมาก เพราะสมัยนั้นเป็นรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาแน่นแฟ้น การรับเอาความทันสมัยในทุก ๆ ด้านจากสหรัฐอเมริกา จึงได้มีผลต่อการจัดการศึกษาของประเทศไทย ต่อมาก็ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการจัดหลักสูตร ได้พัฒนาหลักสูตรให้มีลักษณะกว้าง เนื้อหามีการผสมผสานและบูรณาการมากขึ้น จัดรวมเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันเข้าเป็นหมวดวิชา และกำหนดจุดมุ่งหมายระดับชาติ ระดับหลักสูตร ระดับหมวดวิชา และระดับรายวิชา โดยเน้นความสำคัญด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) หลังจากนั้น 15 ปีมีการประเมินผลแล้วว่า หลักสูตรมัธยมศึกษา 2503 มีเนื้อหาเน้นหนักทางด้านสามัญ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนศึกษาต่อ แต่ไม่สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจได้ จึงมีการปรับหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน พ.ศ. 2518 และประกาศใช้จริง พ.ศ. 2521 ต่อมาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยก็ได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมไทยและสังคมโลกเรื่อยมา โดยที่เน้นการจัดการศึกษาโดยมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ เน้นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหลัก

นอกจากนี้ปัจจัยที่ยังส่งเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก็คือ พระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์ พระราชดำรัสของพระบรมวงศานุวงศ์ และนโยบายของรัฐบาล ที่เป็นปัจจัยหนึ่งทำให้การส่งเสริมการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาหรือสาระวิชาให้มุ่งเน้นมากขึ้น เช่น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำรัสถึงเป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ว่า

“...การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน

โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึงถึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์

ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคม...”

หลังจากที่พระราชดำรินี้ได้ถูกเผยแพร่ออกมาสู่สาธารณชน รัฐบาลก็ได้มีนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งทบทวนเรื่องการสอนภูมิศาสตร์ทันที (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยและหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มีได้คำนึงเพียงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นตัวกระตุ้นและกำหนดการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละครั้งอีกด้วย เช่น ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางสังคม เป็นต้น

การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาระดับชาติในแต่ละครั้งยังคงให้ความสำคัญกับวิชาสังคมศึกษาอยู่เสมอ เนื่องจากว่าวิชาสังคมศึกษายังเป็นวิชาพื้นฐานของการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันบนโลก เสริมสร้างลักษณะของความเป็นพลเมืองดีและเป็นพลโลกที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้คนมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อจะดำรงชีวิตและขับเคลื่อนสังคมได้อย่างสงบสุข ซึ่งเนื้อหาสาระที่ยังคงถูกจัดเป็นหนึ่ง ในวิชาสังคมศึกษาก็คือ ภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นสาระที่มีความเฉพาะตัว สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง คงอยู่ในการดำเนินชีวิตทุกเวลา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มีการกำหนดเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์ไว้มากเกินไป เช่น ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาโลกของเรา กำหนดไว้หลายทวีป การจะให้ความรู้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจเป็นไปได้ยาก ส่วนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีความซ้ำซ้อนกันในรายวิชาบังคับและวิชาเลือก รวมถึงมีการเรียนเนื้อหาภูมิศาสตร์มากเกินไป (กรมวิชาการ, 2531b) หลังจากมีการปรับปรุงหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาทั้ง 2 ฉบับแล้วในปี พ.ศ. 2533 ก็ได้มีการใช้เรื่อมานับสิบปี โดยมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรเดิม แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโลก สภาพสังคมและความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้หลักสูตรเดิมมีเนื้อหาที่ล้าสมัย และมีการร่างหลักสูตรใหม่ในส่วนของสาระภูมิศาสตร์ก็ได้มีการกำหนดเนื้อหาการเรียนใหม่เช่นเดียวกัน

ต่อมาได้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สาระภูมิศาสตร์ ได้กลายเป็นสาระหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ 12 มาตรฐาน เป็นสาระภูมิศาสตร์ 2 มาตรฐาน ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นมาเองโดยอิงจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ก็ได้เกิดปัญหาในด้านการจัดทำหลักสูตร เพราะสถานศึกษาบางแห่งนำหลักสูตรของสถานศึกษาอื่นมาใช้หรือปรับเปลี่ยน จึงทำให้ไม่ตอบสนองกับความต้องการของนักเรียนและชุมชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาสาระที่ค่อนข้างยาก รายละเอียดมาก แต่มีเวลาสอนต่อสัปดาห์น้อย (สำนักงานมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้, 2552)

การพัฒนาหลักคุณภาพของหลักสูตรมัธยมศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองอย่างสูงสุด ควรจะมีการศึกษาหลักสูตรในอดีต ทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และแสวงหาแนวทางความเป็นไปได้ในอนาคต ไม่ใช่เพียงแต่จัดการศึกษาต่อเนื่องไปโดยไม่คำนึงถึงประวัติศาสตร์และความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในสังคม (ณรงค์ คงกิจ, 2528) จากสภาพการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษานั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งกับผู้เรียนสำหรับการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และตอบสนองความต้องการของสังคมในฐานะที่ผู้เรียนจะเป็นพลเมืองที่ช่วยพัฒนาประเทศ ซึ่งหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษามีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในระดับชุมชน ประเทศ และโลก มีจุดมุ่งหมายของความเป็นพลเมืองโลกที่เปลี่ยนแปลง ทั้งยังมีเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าจำเป็นต้องอาศัยทักษะที่จำเป็นอย่างต่าง ๆ ในการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา จำเป็นต้องอาศัยบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย สภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลง และความต้องการของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาแต่ละหลักสูตรไปใช้ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในอนาคต

คำถามการวิจัย

1. หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาสาระภูมิศาสตร์ มีพัฒนาการอย่างไร
2. การนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาแต่ละหลักสูตรไปใช้มีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตรภูมิศาสตร์ หมายถึง การจัดเนื้อหากิจกรรมและมวลประสบการณ์ที่ว่าด้วย ลักษณะกายภาพของโลก แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูล ภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจถึง ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างสิ่งแวดล้อมและมนุษย์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลก มีทักษะในการนำความรู้ทางภูมิศาสตร์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เสนอแนะแนวทางในการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์และการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรภูมิศาสตร์ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้าน วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้านโครงสร้างและเวลา ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ด้านวัสดุ หลักสูตร ด้านการประเมินผลหลักสูตร

การนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ หมายถึง กระบวนการที่ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับ มัธยมศึกษา นำหลักสูตรภูมิศาสตร์มาดำเนินการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ นวัตกรรม และแหล่งการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการ เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ซึ่ง กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้มีทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดทำแผนการ จัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน ด้านวิธีการสอน ด้านเทคนิคการสอน ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา หมายถึง ข้อเสนอแนะหรือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในอนาคต ของผู้เชี่ยวชาญด้าน หลักสูตรภูมิศาสตร์ ซึ่งมีประสบการณ์ในการเป็นคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับ มัธยมศึกษา

แนวทางการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ หมายถึง ข้อเสนอแนะหรือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ของครูผู้ใช้หลักสูตร ภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้ผู้วิจัยศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย ที่มีสาระภูมิศาสตร์ระบุไว้เป็นสาระในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นแผนแม่บทของการพัฒนาการศึกษาของชาติ จนถึงปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 8 หลักสูตร ได้แก่

1.1 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย
พุทธศักราช 2503

1.2 หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518

1.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

1.4 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1.5 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

1.6 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1.7 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.8 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. การวิจัยนี้ผู้วิจัยจะศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านองค์ประกอบของหลักสูตร โดยใช้หลักสูตรการศึกษาระดับชาติมีการกำหนดสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2.2 ด้านโครงสร้างและเวลา

2.3 ด้านเนื้อหา

2.4 ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้

2.5 ด้านวัสดุหลักสูตร

2.6 ด้านการประเมินผลหลักสูตร

3. การวิจัยนี้ผู้วิจัยจะศึกษาการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ของครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา ตามกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ 7 ด้าน ได้แก่

3.1 ด้านการเตรียมการสอน

3.2 ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน

3.4 ด้านวิธีการสอน

3.5 ด้านเทคนิคการสอน

3.6 ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งการเรียนรู้

3.7 ด้านการวัดและประเมินผล

4. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาจำนวน 5 ท่านโดยแบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 ท่านสำหรับการตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

การกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษานั้น กำหนดจากการแบ่งโครงสร้างเวลาเรียน กล่าวคือ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะเรียนหลักสูตรภูมิศาสตร์ 3 ภาคเรียนต่อ 3 ปี ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะเรียนหลักสูตรภูมิศาสตร์ 1 ภาคเรียนต่อ 3 ปี ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการเป็นคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา จึงกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสัมภาษณ์ กลุ่มที่ 2 ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสังเกตการจัดการเรียนรู้

กลุ่มที่ 1 ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสัมภาษณ์

ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สำหรับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ โดยวิธีการเลือกครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตามเกณฑ์การเลือกที่ได้กำหนดไว้คือ

1. เป็นครูที่มีประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป เพื่อให้ครูได้เห็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับหรือจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เป็นครูที่ใช้หลักสูตรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นนักเรียนปกติและเป็นนักเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

เกณฑ์การเลือกครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แบ่งครูออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ดังนี้

2.1 ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 และไม่ได้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 คน

2.2 ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 และใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 คน

2.3 ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เท่านั้น แบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 คน

การกำหนดจำนวนครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยกำหนดจากการแบ่งโครงสร้างเวลาเรียน กล่าวคือในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีการกำหนดให้จัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ 3 ภาคเรียนต่อ 3 ปี ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการกำหนดให้จัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ 1 ภาคเรียนต่อ 3 ปี ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดจำนวนครูในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

กลุ่มที่ 2 ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสังเกตการจัดการเรียนรู้

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สำหรับการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ โดยวิธีการคัดเลือกครูผู้ใช้หลักสูตร จำนวน 10 คน ตามเกณฑ์การเลือกที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. เป็นครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

2. เป็นครูที่มีประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป เพื่อให้ครูได้เห็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับหรือจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เป็นครูผู้ใช้หลักสูตรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นนักเรียนปกติและเป็นนักเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานประกอบด้วย 3 หัวข้อหลัก ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดของหลักสูตร

1.1 หลักสูตรทั่วไป

1.2 หลักสูตรสังคมศึกษา

ตอนที่ 2 หลักสูตรภูมิศาสตร์

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

1.1 หลักสูตรทั่วไป

1.1.1 ความหมายของหลักสูตร

“หลักสูตร” แปลจากคำในภาษาอังกฤษว่า “curriculum” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “currere” หมายถึง “running course” หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ต่อมาได้นำคำศัพท์นี้มาใช้ในทางการศึกษาว่า “running sequence or learning experience” (Armstrong, 1986) อ้างถึงใน (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553) การที่เปรียบเทียบหลักสูตรกับสนาม หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่งอาจเนื่องมาจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในหลักสูตรใดก็ตาม ผู้เรียนจะต้องฝ่าฟันความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ตามลำดับขั้นที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่นเดียวกับนักวิ่งที่ต้องวิ่งแข่งและฝ่าอุปสรรคไปสู่ชัยชนะและความสำเร็จให้ได้

“หลักสูตร” เป็นคำศัพท์ทางการศึกษามีผู้คนให้ความหมายไว้มากมายและแตกต่างกันไป บางความหมายกว้าง ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด บางความหมายแคบเฉพาะเจาะจง ขึ้นอยู่กับความคิดและมวลประสบการณ์ของผู้ให้ความหมาย อาทิ

เซย์เลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974: 6) ให้ความหมายว่าเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของทาบา (Taba, 1962: 10)

ที่ว่า หลักสูตรคือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะ การเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

ทริมป์และมิลเลอร์ (Trump and Miller, 1973: 11-12) กล่าวว่า หลักสูตรคือ กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมการไว้และจัดให้แก่เด็กนักเรียนหรือระบบโรงเรียน

ส่วนนักการศึกษาไทยก็ได้ให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น

กมล สดประเสริฐ (2516: 10) หลักสูตรไม่ได้หมายความว่าแค่เพียงหนังสือหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ยังมีความหมายถึงกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับเด็ก ซึ่งรวมถึงการสอนของครูด้วย

สวัสดี ปทุมราช และคณะ (2521: 1) ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ แผนหรือแนวทางการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้จัดประสบการณ์ทั้งหมดตามที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้เยาวชนหรือพลเมืองของประเทศได้พัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติอันพึงประสงค์ ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2521: 108) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียน เนื้อหาวิชา ทศนคติ แบบพฤติกรรม กิจกรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เมื่อประมวลกันเข้าแล้วก็จะเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของเด็ก ถือว่าเป็นหลักสูตรทั้งสิ้น

ธำรง บัวศรี (2532) ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรไว้ 7 แนวคิด ดังนี้ 1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียน 2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร 3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้แก่ผู้เรียน 4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน 5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์ 6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง 7. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าความหมายของหลักสูตรจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและกาลเวลา ซึ่งมองเห็นความสำคัญของการศึกษาแตกต่างกันออกไป ความเชื่อในปรัชญาทางการศึกษา และจิตวิทยาการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปก็ทำให้ให้ความหมายต่างกันไป เช่น ความเชื่อในปรัชญา

สารัตถนิมิต ก็จะทำให้ความหมายของหลักสูตรว่าคือ เนื้อหาสาระ แต่ความเชื่อในปรัชญาพัฒนาการนิมิต จะมองว่าหลักสูตรคือมวลประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดประสบการณ์ ทั้งนี้สิ่งที่มีผลกับความหมายของหลักสูตรอีกประการหนึ่งก็คือ สภาพการณ์ของสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนระบอบการปกครอง ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีวิต ความคิด ความเชื่อ ความต้องการของคนในสังคม

1.1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรจะประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร มี 4 ประการ (Taba, 1962: 10) อ้างถึงใน (กิตติธัช คงชวัน, 2553)

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชา และจำนวนชั่วโมงที่สอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการสอนและการเรียนหรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรตามที่เสนอ อาจแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด แต่ในหลักใหญ่มีประเด็นหรือองค์ประกอบที่สำคัญเหมือนกันอย่างครบถ้วน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดสำคัญ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

จุดมุ่งหมายของการศึกษามีอยู่หลายระดับ ได้แก่ จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่บอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้เป้าหมายของหลักสูตรนั้น ๆ จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา วิชา แต่ละกลุ่มจะสร้างคุณลักษณะที่แตกต่างให้กับผู้เรียน ดังนั้นแต่ละกลุ่มวิชาจึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ต่างกัน จุดมุ่งหมายรายวิชาเป็นจุดมุ่งหมายที่ละเอียดเฉพาะเจาะจงกว่าจุดมุ่งหมายกลุ่มวิชา ผู้สอนรายวิชาจะกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาจะมีหลายระดับดังกล่าวแล้ว แต่จุดมุ่งหมายทุกระดับย่อมสอดคล้องกันและนำไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน (สัจด อุทรานันท์, 2532) (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546)

2. เนื้อหา (Content)

เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การเลือกเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการ กำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)

เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การ จัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ และ แบบเรียน เป็นต้น

การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ใน ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครู และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

การดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะ หลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการ ถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดจนปรัชญาการศึกษาของแต่ละ ระดับ จึงทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation)

การประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนด ไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงาน สำคัญและมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรตามแนวคิดของ Tabá มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร แต่ละ องค์ประกอบจะมีหัวข้อย่อย ๆ แทรกอยู่ เช่น ด้านเนื้อหา มีเรื่องของการคัดเลือกเนื้อหา การลำดับ เนื้อหาสาระ และการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ มีหัวข้อการจัดทำวัสดุ หลักสูตร การดำเนินการสอน เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปองค์ประกอบของหลักสูตร ออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้านโครงสร้างและเวลา ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ด้าน วัสดุหลักสูตร และ ด้านการประเมินผลหลักสูตร

1.1.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

ก่อนทำความเข้าใจเรื่องรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ต้องทำความเข้าใจคำว่า รูปแบบ กับคำว่า การพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น

รูปแบบ (Model หรือ Paradigm) หมายถึง ความสัมพันธ์ทางตรรกวิทยาที่อาจเป็น ทั้งเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ ซึ่งเชื่อมโยงกันกับสิ่งที่ป็นจริงที่ต้องการ ใช้เป็นตัวแทนของเหตุการณ์ หรือความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่สามารถอธิบายความเป็นมาเป็นภาพได้ ดังนั้นรูปแบบจึงไม่ใช่ความจริงแต่เป็นภาพหรือเรื่องราวที่เขียนอธิบายความคิดที่คาดว่าจะป็นจริง จุดมุ่งหมายของรูปแบบก็เพื่อช่วยให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์กับเนื้อหา (รุจิร ภู่อาระ, 2546)

การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) เป็นคำที่ใช้กันมากในความหมายเดียวกับ Curriculum Planning แต่ในปัจจุบันคำนี้มักหมายถึง การสร้างวัสดุหลักสูตร (Curriculum Materials) รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนที่นักเรียนใช้ไม่ใช่การวางแผนหลักสูตร แต่จะเป็นผลที่เกิดจากการวางแผนหลักสูตร โดยสรุป การพัฒนาหลักสูตรในความหมายนี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร สำหรับประเทศไทยนิยมใช้คำว่า การพัฒนาหลักสูตร แทนกระบวนการในการสร้างหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร และการยกร่างหลักสูตร ((บุญชม ศรีสะอาด, 2546) (Saylor and Alexander, 1974 : 7 อ้างถึงใน กิตติธัช คงชะวัน, 2553)

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในไทย ส่วนมากจะเป็นรูปแบบตามแนวคิดของชาวต่างประเทศ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอรูปแบบไว้ดังนี้

การพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1970 : 1-2) ควรจะตอบคำถามพื้นฐาน

4 ประการ คือ

1. มีจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถานศึกษาควรจะแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุความมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

3. จะจัดประสบการณ์พื้นฐานอย่างไร จึงจะทำให้มีประสิทธิภาพ

4. จะประเมินประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

จากคำถามทั้ง 4 ประการนี้ชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรที่ควรคำนึงถึงคือ การกำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ การกำหนดประสบการณ์ทางการศึกษา การเลือกเนื้อหาให้ผู้เรียน และการประเมินผลของหลักสูตร

ตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อนจะกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างกว้าง ๆ นั้น จะต้องอาศัยข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น สังคม เศรษฐกิจ ค่านิยม ความเชื่อ และแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตในสังคม ตลอดจนการเมืองการปกครอง เป็นต้น นอกจากนี้ข้อมูลที่สำคัญคือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนในด้านความต้องการ ความสนใจ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมถึงคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาการต่าง ๆ หรือผลจากการวิจัยที่ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน แล้วนำมาประมวลเข้าด้วยกันจนเป็นจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ ของหลักสูตรหรือจุดประสงค์ชั่วคราว (Tentative Objectives) จากนั้นจุดประสงค์ชั่วคราวจะได้รับการกลั่นกรองจากข้อมูลด้านปรัชญาการศึกษา และจิตวิทยาการเรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง

2. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ หลังจากกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรแล้ว ขั้นตอนมาคือการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่คาดหวังให้ผู้เรียนมีประสบการณ์อย่างไร ในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงเกณฑ์ในการจัดคือ ลำดับก่อนหลัง (Sequence) ความต่อเนื่อง (Continuity) และการบูรณาการ (Integration) ของประสบการณ์เหล่านั้น ประสบการณ์การเรียนรู้จะเป็นแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์แวดล้อม ไทเลอร์ได้เสนอแนวทางในการพิจารณาเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ดังนี้

2.1 ผู้เรียนควรมีโอกาสฝึกพฤติกรรมและเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดประสงค์

2.2 กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ระบุไว้ในจุดประสงค์

2.3 กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะอยู่ในขอบข่ายความพอใจที่สามารถปฏิบัติได้

2.4 กิจกรรมและประสบการณ์หลาย ๆ ด้าน ของการเรียนรู้จะนำไปสู่จุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียว

2.5 กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงหนึ่งอย่างอาจตอบสนองจุดประสงค์หลาย ๆ ข้อได้

3. การประเมินผล เป็นขั้นสุดท้ายที่จะทำให้ทราบว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้เพียงใด สมควรจะมีการปรับแก้ในส่วนใดบ้าง ควรพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

3.1 กำหนดจุดประสงค์ที่จะวัดและพฤติกรรมที่คาดหวัง

3.2 วัดและวิเคราะห์สถานการณ์ที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้น

3.3 ศึกษาสำรวจข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือที่จะวัดพฤติกรรมเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม

3.4 ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

1. ความเป็นปรนัย (Objectivity)
2. ความเชื่อมั่น (Reliability)
3. ความเที่ยง (Validity)

3.5 การพิจารณาผลการประเมินให้เป็นประโยชน์เพื่ออธิบายผลการเรียนรู้เป็นกลุ่มหรือรายบุคคล การอธิบายถึงส่วนดีของหลักสูตรหรือสิ่งที่ต้องปรับแก้ไขเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ (Taba, 1962 : 422-425) ลักษณะของการเริ่มต้นในการพัฒนาหลักสูตรของทาบคือ การพัฒนาหลักสูตรในชั้นเรียนและผู้สอนมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งแตกต่างจากรูปแบบอื่น ๆ ที่เริ่มต้นการพัฒนาหลักสูตรจากหน่วยงานกลางของรัฐ ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. วินิจฉัยความต้องการ การใช้เครื่องมือประเมินผลความต้องการ
2. กำหนดลักษณะเฉพาะของจุดประสงค์รวมทั้งโน้ตทัศน์และเจตคติของผู้เรียน
วิธีการคิด คุณลักษณะและทักษะที่พึงประสงค์
3. เลือกเนื้อหาอย่างรอบคอบและเขียนเหตุผลในการเลือกเนื้อหานั้น
4. จัดระบบเนื้อหาจากง่ายไปยาก

5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียน

6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียน

7. การประเมินผลหน่วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

8. ตรวจสอบความสมดุลระหว่างภาระงานต่าง ๆ และความต่อเนื่องของเนื้อหา รับรองว่ากิจกรรมให้โอกาสผู้เรียนในการเรียนรู้วิธีเชื่อมโยงความรู้

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Alexander, 1966 อ้างถึงใน สุนีย์ ภูพันธ์ 2546: 169-170) ได้ศึกษาแนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ และทาบา และนำมาปรับขยายให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีขั้นตอนต่อไปนี้

1. กำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และขอบเขต (Goal, Objectives, and Domains) นักพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นอันดับแรก เป้าหมายแต่ละประเด็นควรบ่งบอกเพียงขอบเขตหนึ่งของหลักสูตร (A Curriculum Domain) เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ ได้เสนอขอบเขตที่สำคัญที่ควรให้ความสนใจ ซึ่งได้แก่ พัฒนาการส่วนบุคคล (Personal Development) มนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (Continued Learning Skills) และความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) อย่างไรก็ตามอาจจะมีขอบเขตที่สำคัญอื่น ๆ อีก ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรหรือผู้วางแผนหลักสูตรอาจจะพิจารณาตามความเหมาะสมกับผู้เรียนและลักษณะของสังคม

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) หลังจากที่ได้กำหนดเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องวางแผนออกแบบหลักสูตรตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกมาแล้ว เป็นต้น รวมถึงรูปแบบของหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน และลักษณะของสังคม ตลอดจนข้อกำหนดต่าง ๆ ของสังคมและปรัชญาทางการศึกษา

3. การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) หลังจากที่ได้ตัดสินใจเลือกรูปแบบของหลักสูตร (Curriculum Design) แล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูผู้สอนควรวางแผนและจัดทำแผนการสอน (Instructional Plans) ในรูปแบบต่าง ๆ ครูผู้สอนจะเลือกวิธีการสอนและวัสดุสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้

4. การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) การประเมินผลหลักสูตรจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบนี้ นักพัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนต้องตัดสินใจเลือกเทคนิคการประเมินผลที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือสามารถบอกได้ว่าหลักสูตรบรรลุตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินหลักสูตรควรเน้นที่การประเมินตัวหลักสูตร คุณภาพ ของการสอนและพฤติกรรมทางการเรียนของผู้เรียน ผลจากการประเมินด้วยเทคนิควิธีการประเมินที่เลือกแล้วนี้จะช่วยให้นักพัฒนาหลักสูตรสามารถตัดสินใจได้ว่าจะยังคงใช้หลักสูตรนี้ต่อไป ควรปรับปรุงแก้ไข หรือควรจะยกเลิกหลักสูตรดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสเกลแบค (Skillback, 1976 อ้างถึงใน Print, 1993: 77-78) มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตรนี้โดยมีจุดเน้นคือ การศึกษา วิเคราะห์สภาพและสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่ามีปัญหาอะไร หรือสภาพใดที่ต้องการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นการนำรายละเอียดสิ่งที่วิเคราะห์ในขั้นต้นมาสู่การกำหนดสิ่งที่คาดหวังจะเกิดกับผู้เรียนหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. การกำหนดแผนการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยเขียนเป็นแผนการเรียนรู้ที่แสดงถึงว่าผู้เรียนจะได้เรียนรู้อะไร เพื่ออะไร โดยวิธีการใด ใช้สื่ออะไรบ้างและจะประเมินผู้เรียนอย่างไร

4. การตีความและนำแผนไปใช้ เป็นการทำความเข้าใจในแผนการเรียนรู้ที่วางไว้และนำไปสู่การจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน

5. การติดตามให้ข้อมูลย้อนกลับและการประเมินปรับปรุงหลักสูตร เป็นขั้นตอนสุดท้ายในรูปนี้โดยเน้นที่การติดตามและให้ข้อมูลย้อนกลับว่ามีอะไรที่บกพร่องไปบ้างและสุดท้ายก็ประเมินหลักสูตรเพื่อปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

นักพัฒนาหลักสูตรของไทย วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535: 16-17) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยระบบใหญ่ ๆ 3 ระบบคือ (1) ระบบการร่างหลักสูตร (2) ระบบนำหลักสูตรไปใช้ (3) ระบบการประเมินหลักสูตร ในแต่ละระบบมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. ระบบร่างหลักสูตร มีอยู่ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 สิ่งกำหนดหลักสูตร คือ ขั้นตอนของการเตรียมศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ สิ่งกำหนดทางวิชาการ สังคม และการเมือง

1.2 รูปแบบหลักสูตร เป็นขั้นของการนำข้อมูลพื้นฐานจากสิ่งกำหนดหลักสูตรด้านต่าง ๆ มาใช้ เพื่อกำหนดรูปแบบหลักสูตรว่าควรมีลักษณะใด ควรมีโครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตรอย่างไร

1.3 การตรวจสอบหลักสูตร เป็นขั้นของการตรวจสอบคุณภาพและศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรที่ร่างขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

1.4 การปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้ การปรับแก้หลักสูตรต้องอาศัยการจัดทำข้อมูลที่ชัดเจน ทำให้การปรับแก้ไขหลักสูตรเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

2.1 การขออนุมัติหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับแก้แล้ว เสนอหน่วยงานบังคับบัญชาเพื่อให้ความเห็นชอบสั่งการ

2.2 การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นเตรียมการใช้หลักสูตร ได้แก่

2.2.1 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2.2.2 การเตรียมงบประมาณ

2.2.3 การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

2.2.4 วัสดุหลักสูตร

2.2.5 บริการสนับสนุนอาคารสถานที่

2.2.6 ระบบบริหารหลักสูตรของสถาบันการศึกษา

2.2.7 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน

2.2.8 การประเมินผลและติดตามการใช้หลักสูตร

ขั้นตอนการใช้หลักสูตรหรือการบริหารหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่สำคัญ ดังที่กล่าวว่าหลักสูตรแม้จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร ถ้าผู้สอนไม่สนใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรนั้นก็ไม่มี ความหมาย ดังนั้นนอกจากจะต้องใช้ศาสตร์ คือการวางแผนการใช้ อย่างเป็นระบบ และใช้เทคโนโลยีการศึกษามาช่วยเสริม ยังต้องใช้ศิลป์ คือต้องสร้างความเข้าใจกับ ผู้ใช้ ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน

3. ระบบการประเมินผลหลักสูตร เป็นกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้ หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีขั้นตอนดังนี้

3.1 วางแผนประเมินหลักสูตร ว่าจะประเมินหลักสูตรในส่วนใดบ้าง เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินระบบย่อย ๆ หรือประเมินทั้งระบบ พร้อมทั้งวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 การเก็บข้อมูล คือ การรวบรวมข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามที่วางแผน

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามแผนที่กำหนด

3.4 การรายงานข้อมูล คือ การจัดทำรายงานเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร และเพื่อการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ต้องปรับปรุงและแก้ไขในส่วนใด

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ยังได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรอีกแบบหนึ่งคือ แบบบันไดเวียน (The Curriculum Spiral in System Model) ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรแบบบันไดเวียนนี้มีขั้นตอนในการพัฒนาดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูล
2. การสังเคราะห์ข้อมูล
3. การปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร
4. การตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับ เป็นการทบทวนครั้งที่ 1
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การสังเคราะห์ข้อมูล
7. การปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร
8. การตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับ เป็นการทบทวนครั้งที่ 2

ดังนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจความต้องการ เป็นการศึกษา วิเคราะห์ สถานการณ์และความต้องการของสังคม เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงตามความต้องการของสังคม

2. การร่างหลักสูตร เป็นขั้นตอนการออกแบบหลักสูตรในเรื่องวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การคัดเลือกเนื้อหา การลำดับเนื้อหา การกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม การกำหนดแผนการเรียนรู้ เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้เกิดประสิทธิผล

3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ โดยครูผู้สอนเป็นผู้ศึกษาหลักสูตร และวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกวิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อการสอน และออกแบบการวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดที่จะต้องเลือกเทคนิคการประเมินผลที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร และการประเมินผลหลังจากการใช้หลักสูตร ซึ่งจะช่วยให้นักพัฒนาหลักสูตรสามารถตัดสินใจได้ว่าควรปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกหลักสูตรเดิม หรือพัฒนาหลักสูตรใหม่

1.1.4 การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาหลักสูตร เป็นวิธีการหรือกระบวนการที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นการนำเอาอุดมการณ์ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ที่คัดสรรอย่างดีแล้วไปสู่ผู้เรียน เพราะฉะนั้นการนำหลักสูตรไปใช้จึงมีความสำคัญที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้ จะต้องทำความเข้าใจกับวิธีการ ขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดตามจุดมุ่งหมายทุกประการ

ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดยประกอบด้วย กระบวนการที่สำคัญที่สุดคือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน รวมถึงการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนเพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจหมายถึงการจัดเอกสาร ประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร (Beauchamp, 1981: 146 ; สันต์ ธรรมบำรุง, 2527: 120 ; สัจด์ อุทรานันท์, 2532: 260)

รายงานการประชุมทางวิชาการการใช้หลักสูตรของประเทศในภูมิภาคเอเชีย (APEID, 1977: 3) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้มีความหมายครอบคลุมตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรไปจนถึงการอบรมผู้สอนให้เป็นผู้มีสมรรถนะที่จำเป็นพร้อมที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากความหมายและแนวคิดข้างต้นพอสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ในอันที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนินไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุ

เป้าหมาย นับแต่การเตรียมบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน (กิตติธัช คงชะวัน, 2553)

หลักการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ก็ควรจะเป็นวิธีการปฏิบัติการที่มีหลักเกณฑ์และมีกระบวนการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพพอที่จะมั่นใจได้ว่า หลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นนั้นจะได้มีโอกาสนำไปปฏิบัติจริงอย่างแน่นอน สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการนำหลักสูตรให้ได้ผลตามเป้าหมายคือ ครูผู้สอนควรมีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตร ผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จให้ได้ สิ่งสำคัญที่สถานศึกษาควรคำนึงถึงคือสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจหมายรวมถึงคนและบริบทของสถานศึกษา ด้วยความสำเร็จของการนำหลักสูตรไปใช้อยู่ที่การวางแผนการทดลองใช้ ซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ คือ รายละเอียดของโครงการ ปรัชญาและจุดมุ่งหมาย แผนการนำไปใช้และการดำเนินการ สำหรับขั้นตอนการจัดการนำไปใช้เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อสร้างผลกระทบส่วนต่าง ๆ ทั้งหมด ผู้สอนต้องมีความชัดเจนในความมุ่งหมายเป็นธรรมชาติของประโยชน์ที่ได้จากนวัตกรรม (Beauchamp, 1975: 164-169 ; Tankard, 1974: 46-88 ; Olivia, 1999: 49 อ้างถึงใน กิตติธัช คงชะวัน, 2553)

ในการประชุมทบทวนประสบการณ์ต่าง ๆ ของประเทศในเอเชีย เรื่อง ยุทธศาสตร์การนำหลักสูตรไปใช้ (APEID, 1977: 3-29) ได้สรุปเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการนำไปใช้ได้ดังนี้

1. วางแผนและเตรียมการนำหลักสูตรไปใช้โดยให้คนหลายกลุ่มเข้าร่วมแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนและจัดเตรียมทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงวัสดุต่าง ๆ ให้พร้อม
2. จัดให้มีหน่วยงานส่งเสริมการนำหลักสูตรไปใช้ให้เป็นไปได้สะดวกรวดเร็ว
3. กำหนดวิถีทางและกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้อย่างเป็นขั้นตอน รวมเหตุผลต่าง ๆ ที่จะใช้ในการจูงใจครูและติดตามผลการปฏิบัติงาน

ความเห็นของนักพัฒนาหลักสูตรของไทย วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 196-198) เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุจุดมุ่งหมายว่า ควรมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบทบทวนหลักสูตร
2. ทำโครงการและวางแผนการศึกษานำร่องเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร
3. ประเมินโครงการศึกษาทดลองหลักสูตร
4. ประชาสัมพันธ์หลักสูตร
5. การอบรมครูผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

6. นำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงหรือขั้นการดำเนินใช้หลักสูตรเต็มรูปแบบ

- 6.1 ศึกษาหลักสูตร กำหนดแผนการสอน วางแผนงบประมาณ บริหารหลักสูตร
- 6.2 พัฒนาวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารอ่านเสริม สื่อการเรียน
- 6.3 ความพร้อมของครู ทำในรูปแบบการฝึกอบรม การบริการสนับสนุนวิทยากร
- 6.4 การจัดกระบวนการเรียนการสอน
- 6.5 การประเมินผลผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตร

7. การอบรมครูเพิ่มเติมในส่วนที่จำเป็นในระหว่างการใช้หลักสูตร

8. การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

จากหลักการของการนำหลักสูตรไปใช้ข้างต้นจะเห็นได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้นั้น เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ขอบเขตและงานของการนำหลักสูตรไปใช้เป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง เพราะฉะนั้นการนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำอย่างรอบคอบและระมัดระวัง ซึ่งสามารถสรุปเป็นหลักการสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ได้ดังนี้

1. เริ่มจากวางแผนและเตรียมการนำหลักสูตรไปใช้ บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจหลักสูตรก่อนนำไปใช้ เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน สามารถปฏิบัติเป็นไปในแบบเดียวกันและสอดคล้องต่อเนื่องกัน

2. มีคณะบุคคลและท้องถิ่นที่ต้องทำงานร่วมมือและประสานงานกันในแต่ละขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ ตั้งแต่การเตรียมการนำหลักสูตรไปใช้ในด้านวิธีการ สื่อ การประเมินผล การจัดอบรมให้ความรู้ผู้ที่ไปพัฒนาครู การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรในท้องถิ่น การนำหลักสูตรไปใช้ของครู และการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรของครู เป็นต้น

3. มีวิธีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน ตามแผนการดำเนินงานที่ได้เตรียมไว้

4. คำนึงถึงปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบความสำเร็จได้ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะต้องได้รับการจัดเตรียมไว้เป็นอย่างดี และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนได้เมื่อได้รับการร้องขอ

5. พัฒนาครูซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการนำเสนอหลักสูตรไปใช้ ดังนั้นครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่และจริงจัง เริ่มตั้งแต่การอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจทักษะ และเจตคติ เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างเข้มข้น การให้การสนับสนุนด้านปัจจัยต่าง ๆ แก่ครู ได้แก่ การ

ติดตามประเมินผลการปฏิบัติการสอนของครูอย่างเป็นระบบ และการพัฒนาตัวครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอน

6. มีหน่วยงานสนับสนุนและพัฒนา โดยทำหน้าที่นิเทศ ติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ และควรปฏิบัติงานร่วมกับครูอย่างใกล้ชิด

7. ประสานงานกับหน่วยงานและบุคลากรในฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถในส่วนที่ตนได้รับผิดชอบ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การนำหลักสูตรไปใช้ของครู ลักษณะเช่นนี้จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

8. ติดตามและประเมินผลเป็นระยะ ๆ ซึ่งจะต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ เพื่อจะได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาประเมิน วิเคราะห์ เพื่อพัฒนาทั้งในแง่ของการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และวางแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

นักพัฒนาหลักสูตรได้เสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมและขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้

สงัด อุทรานันท์ (2532: 263-271) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ มีงานหลัก 3 ประการ คือ

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร จะเกี่ยวข้องกับงานเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน
2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร และการตั้งศูนย์บริการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร
3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร และการตั้งศูนย์บริการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้มีมาก ตั้งแต่งานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเพื่อการเตรียมการใช้หลักสูตร เช่น การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้จริง เช่น การจัดการเรียนการสอน หรืองานที่ต้องกระทำหลังการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 198) กล่าวว่า เอกสารหลักสูตรเมื่อจัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำไปใช้ควรจะได้ทบทวนตรวจสอบอีกครั้ง ดังนั้นขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้มีดังนี้

1. ตรวจสอบทบทวนหลักสูตรตามหลักการของทฤษฎีหลักสูตร
2. ทำโครงการและวางแผนการศึกษานำร่องเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร
3. ประเมินโครงการศึกษาทดลอง
4. ประชาสัมพันธ์หลักสูตร
5. การอบรมครู ผู้บริหาร ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
6. นำหลักสูตรไปปฏิบัติจริง เรียกว่า การดำเนินการใช้หลักสูตรเต็มรูปแบบ
7. การอบรมครูเพิ่มเติมในส่วนที่จำเป็นระหว่างการใช้หลักสูตร
8. การติดตามและประเมินผลหลักสูตร

ขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้

จากลักษณะกิจกรรมของการนำหลักสูตรไปใช้ดังกล่าว สามารถสรุปขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการใช้หลักสูตร

ในการเตรียมการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญ การวางแผนการปฏิบัติงานควรมีความชัดเจน เพราะการนำเอาหลักสูตรใหม่เข้ามาแทนที่หลักสูตรเดิมจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็ต่อเมื่อได้มีการเตรียมการเป็นอย่างดีนับแต่การตรวจสอบทบทวนหลักสูตรตามหลักการทฤษฎีของหลักสูตร การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความพร้อมในการสอนของครู ความพร้อมของผู้เรียน ผู้ที่เกี่ยวข้อง งบประมาณสนับสนุน ระบบการบริหาร ลักษณะของหน่วยปฏิบัติ ระยะเวลาที่นำหลักสูตรใหม่มาใช้มีความเหมาะสมมากเพียงใด บรรยากาศสถานศึกษา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร ซึ่งจะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ความรู้เชิงประเมินค่าของครูต่อหลักสูตร บริการสนับสนุนด้านอื่น ๆ ของการใช้หลักสูตร สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและชุมชนที่เอื้อต่อการใช้หลักสูตรได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1.1 การตรวจสอบลักษณะหลักสูตร

จุดประสงค์ของการตรวจสอบ เพื่อต้องการทราบว่า หลักสูตรมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เพื่อศึกษาหาวิธีการที่จะนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติได้จริง รวมทั้งศึกษาองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรและบริบททางสังคมอื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้

หลักสูตร คณะบุคคลที่ทำการตรวจสอบหลักสูตร ได้แก่ คณะกรรมการการยกย่องหลักสูตร ผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ผู้เรียน และผู้ปกครอง ซึ่งควรจะมีบทบาทในการประชุมสัมมนาเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน เห็นคุณค่า เกิดการยอมรับ และมีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการจะนำหลักสูตรไปใช้ต่อไป

สิ่งที่จะต้องตรวจสอบ ได้แก่ ความชัดเจนของคำชี้แจง คำอธิบายของสาระสำคัญ และปฏิบัติการต่าง ๆ ของหลักสูตร นอกจากนี้ จะต้องดูความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรม ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันเพียงใด มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ รวมทั้งความคาดหวังของสังคมได้เข้ามาปรากฏอยู่ในส่วนใดของหลักสูตร ความซับซ้อนของเนื้อหาสาระมีมากน้อยเพียงใด รายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักสูตรนั้นสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง รวมทั้งบุคลากรและสิ่งอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน ผู้บริหาร งบประมาณ การบริหารสนับสนุน การใช้หลักสูตรได้ตรงตามจุดมุ่งหมาย

1.2 การวางแผนและทำโครงการศึกษานำร่อง

การวางแผนและทำโครงการศึกษานำร่องเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะตรวจสอบคุณภาพความเป็นไปได้ของหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้จริง วิธีการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ เริ่มจากการเลือกตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายก่อนที่จะทำการใช้หลักสูตร จากนั้นแปลงหลักสูตรให้เป็นกระบวนการเรียนการสอน สร้างและพัฒนาวัสดุหลักสูตร จัดเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมในการใช้หลักสูตร จัดหาแหล่งสนับสนุนการใช้หลักสูตร งบประมาณ จัดสภาพแวดล้อมที่จะสนับสนุนการสอนของครู ติดตามผลการทดลองทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งศึกษาระบบบริหารของสถานศึกษาในขณะนั้นว่าระบบหลักสูตรจะสามารถนำไปปรับใช้ให้เข้ากับระบบบริหารเดิม หรือผสมผสาน บูรณาการให้สอดคล้องกันได้อย่างไร โดยไม่มีการเปลี่ยนโครงสร้างของระบบเดิม

1.3 การประเมินโครงการศึกษานำร่อง

การประเมินโครงการศึกษานำร่องสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การประเมินผลการเรียนจากผู้เรียน ซึ่งเป็นการประเมินแบบย่อย การประเมินรวบยอด การประเมินหลักสูตร หรือการประเมินหลักสูตรทั้งระบบการใช้หลักสูตร และปรับแก้ไขจากปัญหาหรือข้อค้นพบ โดยการประชุมสัมมนากับผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เพื่อนำข้อคิดเห็นมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สมบูรณ์มากขึ้น

1.4 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์หลักสูตรสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้เอกสาร สิ่งพิมพ์ การใช้สื่อมวลชน อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ (Website) บล็อก (Blog) เฟซบุ๊ก (Facebook) โปรแกรมการสื่อสารไลน์ (Line) เป็นต้น นอกจากนี้การประชุมและการสัมมนาก็สามารถนำมาใช้ได้ ในโอกาสที่เหมาะสม การจะเลือกใช้วิธีประชาสัมพันธ์แบบใด แก่ใคร และจำนวนกี่ครั้งเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาเป็นกรณีไป อย่างไรก็ตามสิ่งที่ควรให้ผู้เกี่ยวข้องทราบก็คือ สิ่งสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นคืออะไร จะมีประโยชน์แก่ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องอย่างไร และจะมีบทบาทหน้าที่ของตนอย่างไร

1.5 การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.5.1 การเตรียมความพร้อมของครู ต้องมีการชี้แจงรายละเอียดและฝึกอบรม ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ มุ่งเน้นการฝึกอบรมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.5.2 การเตรียมความพร้อมของผู้บริหาร จะมุ่งเน้นเกี่ยวกับนโยบาย เจตนารมณ์ของหลักสูตร การจัดงบประมาณ บริการสนับสนุนการใช้หลักสูตร

2. ขั้นตอนการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การใช้หลักสูตรจะมีงาน 3 ลักษณะ คือ

2.1 การบริหารและบริการหลักสูตร หน่วยงานบริหารหลักสูตรส่วนกลางของ คณะพัฒนาหลักสูตรจะมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเตรียมบุคลากรเพื่อใช้หลักสูตรในระดับท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียนก็จะเกี่ยวข้องกับการจัดบุคลากรเข้าสอนตามความถนัดและความเหมาะสม การบริหารและบริการหลักสูตรในโรงเรียน ได้แก่

2.1.1 การจัดตารางสอน

2.1.2 การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร

2.1.3 บริการวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน

2.1.4 การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร

2.2 การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร

2.2.1 การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

2.2.2 การจัดทำแผนการสอน

2.2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

2.3 การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

2.3.1 การจัดงบประมาณ

2.3.2 การใช้อาคารสถานที่

2.3.3 การอบรมเพิ่มเติมระหว่างการใช้หลักสูตร

2.3.4 การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3. ขั้นตอนติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

3.1 การนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตรในโรงเรียน

3.2 การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร จะต้องมีการวางแผนไว้ให้ชัดเจนว่าจะทำการประเมินส่วนใดของหลักสูตร

จากขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ จะเห็นได้ว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือหน่วยงานหลายฝ่ายหลายระดับ ซึ่งจะต้องมีการประสานงานและร่วมมือกันในการที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้

1. นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ หรือนักวิชาการที่มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตร มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

1.1 ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

1.2 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร

1.3 ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตร และให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีบทบาทในการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร

2.1 ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อย่างชัดเจน

2.2 ให้บริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนชนิดต่างๆ

2.3 ดำเนินการนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

2.4 กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น การจัดอบรม การประชุมสัมมนา เป็นต้น

2.5 ให้กำลังใจแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ครูท่านอื่นๆ

3. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้หรือหัวหน้าสาขาวิชา ควรดำเนินการใช้หลักสูตรดังนี้

3.1 ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองรับผิดชอบอย่างชัดเจน

3.2 ช่วยวางแผนจัดตารางสอนและจัดทำแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่ตนเองรับผิดชอบ

3.3 จัดหาวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนและให้บริการแก่ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือสาขาวิชาเดียวกัน

3.4 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนอย่างสม่ำเสมอ

3.5 ประสานงานการใช้หลักสูตรกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นหรือสาขาวิชาอื่น เพื่อให้การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ครูผู้สอน ในฐานะที่เป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงมีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ ดังนี้

4.1 ศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองใช้อย่างกระจ่าง

4.2 ทำความรู้จักผู้เรียนและวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น ความรู้ ความสามารถ และปัญหาของผู้เรียนทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล

4.3 ศึกษาแผนการสอน คู่มือครู ให้เข้าใจชัดเจนก่อนทำการสอน

4.4 จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนการสอนและเตรียมสื่อการสอนที่จะใช้ในการสอน

4.5 ศึกษาและลงมือปฏิบัติการสอนให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรด้วยกลวิธีต่าง ๆ และสอนเสริมแก่ผู้เรียน

4.6 ตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นระยะ

4.7 ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

5. บุคลากรอื่น ๆ ภายในโรงเรียน นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล นักแนะแนว บุคลากรภายนอก ชุมชน ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรโดยมีบทบาทดังนี้

5.1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างเต็มที่

5.2 ให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่ ถ้าหากบุคลากรทุกฝ่ายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์แล้ว ก็พอคาดการณ์ได้ว่าการใช้หลักสูตรจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้มากที่สุด

ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้

1. ปัญหาด้านครู

1.1 ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร

1.2 ครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ยังคงยึดวิธีการสอนแบบตัวครูเป็นศูนย์กลาง

1.3 ครูไม่มีโอกาสและเวลาในการศึกษาหลักสูตรก่อนนำไปใช้

2. ปัญหาด้านผู้บริหาร

2.1 ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรน้อย ทำให้ไม่สามารถสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดีเท่าที่ควร

2.2 ผู้บริหารไม่มีความรู้ ความสามารถในการนิเทศและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรแก่ครู

3. ปัญหาด้านนักวิชาการ

3.1 ศึกษานิเทศก์นิเทศในสถานศึกษาไม่ทั่วถึง

3.2 ศึกษานิเทศก์ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างแท้จริง

4. ปัญหาด้านหน่วยงานกลาง

4.1 ประชาสัมพันธ์หลักสูตรไม่ทั่วถึง

4.2 จัดการฝึกอบรมความรู้และทักษะที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องหลักสูตรให้แก่ครูและผู้เกี่ยวข้องไม่ทั่วถึง

จากการศึกษาเรื่องการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้วิจัยสามารถแบ่งการนำหลักสูตรไปใช้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเตรียมการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบลักษณะของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมากน้อยเพียงใด รวมถึงความคาดหวังของสังคมที่ได้เข้ามาอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตร ความซับซ้อนของเนื้อหาสาระและรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักสูตร การวางแผนการใช้หลักสูตรนำร่อง จากนั้นประเมินผลการใช้หลักสูตรนำร่อง ประชาสัมพันธ์หลักสูตร และเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

2. การดำเนินการใช้หลักสูตร เป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีการดำเนินงาน 3 ลักษณะคือ การบริหารและบริการหลักสูตร มีโรงเรียนเป็นองค์กรที่มีบทบาทมากที่สุด การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรมีครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการ และการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรเป็นการจัดสภาพแวดล้อม งบประมาณ และการให้ความรู้เพิ่มเติมระหว่างการใช้หลักสูตร

3. การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรระหว่างการใช้และผลลัพธ์จากการใช้หลักสูตร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนโดยตรงออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน ด้านวิธีการสอน ด้านเทคนิคการสอน ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล

1.2 หลักสูตรสังคมศึกษา

1.2.1 ความหมายของวิชาสังคมศึกษา

ความหมายของคำว่า วิชาสังคมศึกษา ได้มีนักการศึกษาทั้งต่างประเทศและไทยให้ความหมายไว้มากมาย โดยมีการรวบรวมไว้ดังนี้

เพรสตัน (Preston, 1960) ได้ให้นิยามว่า วิชาสังคมศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาวิชาสังคมศาสตร์ที่เลือกเฟ้นและปรับปรุงให้เหมาะสมที่จะใช้สอนในโรงเรียนระดับประถม และมัธยมศึกษา เนื้อหาส่วนใหญ่ ได้แก่

1. ประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตของมนุษย์
2. ภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องราวความสัมพันธ์ของมนุษย์กับแผ่นดินที่อยู่อาศัย
3. หน้าที่พลเมือง เป็นการศึกษาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์

4. สังคมวิทยา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันของมนุษย์และกระบวนการทางสังคม
5. มนุษยวิทยา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชน
6. เศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับผลผลิต การแจกจ่าย การใช้สิ่งที่มีค่าในการแลกเปลี่ยน และปรากฏการณ์ทางสังคม ที่เกิดจากกิจกรรมดังกล่าว

นิยามของ เพรสตัน สอดคล้องกับ จาโรไลเมค (Jarolimek, 1967: 4) ที่กล่าวว่า สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและทางสังคม ทั้งกล่าวถึงวิธีที่มนุษย์จะใช้สิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการของตนในการดำรงชีวิต ซึ่งนักวิชาการอีกหลายท่านก็ได้ให้ความหมายที่มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ สังคมศึกษาเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับสังคมมนุษย์ เศรษฐกิจ กิจกรรมทางการเมืองทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ แก้ปัญหาและวางแนวทางสำหรับอนาคต โดยต้องเลือกให้เหมาะกับระดับขั้นของผู้เรียนทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (คาร์เตอร์ วี. Good, 1973: 541 ; จอห์น ยู. Mi, 1980: 3-4)

ทั้งนี้ยังมีการให้ความหมายในเชิงของปรัชญาต่าง ๆ สรุปได้ 5 ประเภท คือ

1. สังคมศึกษาในฐานะการถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดี
2. สังคมศึกษาในฐานะเป็นการศึกษาทางสังคมศาสตร์
3. สังคมศึกษาในฐานะการคิดอย่างไตร่ตรอง
4. สังคมศึกษาในฐานะเป็นการวิพากษ์สังคมและการปฏิบัติ
5. สังคมศึกษาในฐานะเป็นการพัฒนาเอกลักษณ์บุคคล

การสอนสังคมศึกษาของครูสังคมศึกษาคควรเน้นทั้ง 5 ลักษณะ เพื่อให้กว้างขวางและครอบคลุมสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เป็นการบูรณาการความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของมนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ของการศึกษาและความเป็นพลเมืองดี

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มนุษย์ได้เรียนรู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มีเจตคติที่ถูกต้องต่อบุคคลอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อม สามารถปรับตัวและดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข เป็นพลเมืองดีมีประสิทธิภาพในการสร้างสรรค์สันติสุขและความมั่นคงในการดำรงชีวิตของตนเอง สังคม และโลก รวมทั้งสังคมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมศาสตร์ และเลือกสรรเนื้อหาวิชาจากสังคมศาสตร์ทุกแขนงและสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาจัดเป็นรายวิชา

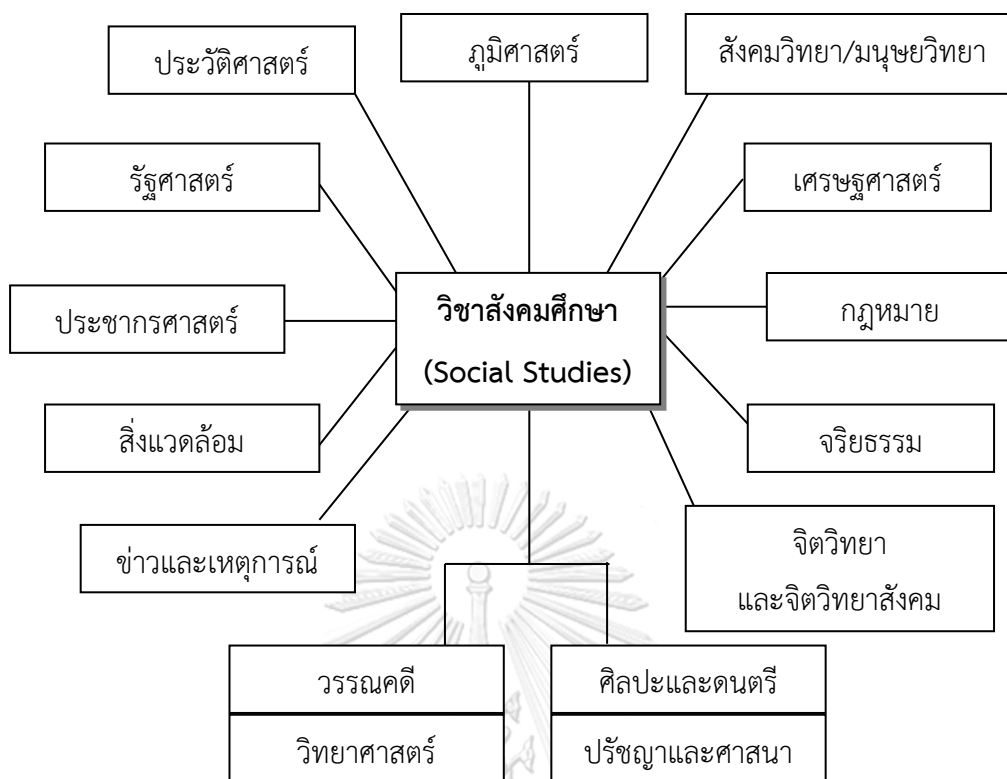
เพื่อศึกษาเล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษา โดยให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมนั้น ๆ (บุปผา วงษ์สนธิ, 2531: 31; วันเพ็ญ วรรณโกมล, 2542: 3; (ชินธันย์ จิตต์การุณย์, 2550)

บาร์ บาร์ท และเชพร์มิส (Barr, Barth and Shevmis, 1977: 69) ให้นิยามของ คำว่าสังคมศึกษาว่า เป็นการบูรณาการระหว่างประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า วิชาสังคมศึกษา (Social Studies) หมายถึง การศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับเรื่องราวการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เพื่อให้มนุษย์สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปรับตัวต่อการดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

1.2.2 ขอบข่ายของวิชาสังคมศึกษา

เมื่อพิจารณาของลักษณะวิชาสังคมศึกษา จากนิยามข้างต้น สังคมศึกษานำมาจาก สังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกเฉพาะส่วนที่จำเป็น สอดคล้องกับ ความต้องการของสภาพเศรษฐกิจและสังคมให้แก่เยาวชนของชาติ จึงเป็นวิชาที่มีลักษณะเป็น สหวิทยาการ (Interdisciplinary Subject) เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (วันเพ็ญ วรรณโกมล, 2544) ซึ่งแสดงอยู่ในรูปแบบของแผนภาพ กล่าวได้ว่า วิชาสังคมศึกษามีขอบเขตกว้างมากเท่ากับทุกสิ่ง ทุกอย่างในโลก มีความยาวนานและลึกซึ้งซึ่งเป็นเวลานานนับล้านปี ก่อนประวัติศาสตร์ ไปจนถึงการ เตรียมการเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมและธรรมชาติในอนาคต ดังนั้นจึงต้องหลอมรวมศาสตร์ ในสาขาสังคมศาสตร์ต่าง ๆ และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันเป็นสหวิทยาการและเรียบเรียง เนื้อหาเข้าด้วยกันอย่างสัมพันธ์สอดคล้องต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน โดยมีความคิดรวบยอด และหลักการใดหลักการหนึ่งเป็นแกนกลาง ในบางครั้งอาจจะให้น้ำหนักหรือเน้นเนื้อหาจากแขนงวิชา ใดวิชาหนึ่ง แต่นำเนื้อหาจากวิชาสังคมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนหรือขยายให้สอดคล้องกัน เพื่อให้ เกิดความชัดเจน มองเห็นทิศทางในการจัดการเรียนการสอนไปในแนวทางเดียวกัน วิธีการนี้จึงมี ลักษณะแบบบูรณาการการสอนในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาในรายวิชาบังคับ และรายวิชาบังคับเลือกอีก มากสำหรับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา ดังนั้นจึงต้องมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางสำหรับ ครูผู้สอน ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงขอบข่ายของวิชาสังคมศึกษา (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2551)

1.2.3 เป้าหมายของวิชาสังคมศึกษา

1. เป็นกระบวนการถ่ายทอดมรดกทางสังคม (Socialization) กล่าวคือต้องการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางสังคม ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์ การจัดระบบขององค์กรต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นต้น
2. การนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาที่ติดประจักษ์ คือ การมุ่งศึกษาให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การปรุงแต่งชีวิตให้ดีขึ้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น
3. เป็นการพัฒนาทักษะ ค่านิยม เจตคติ มุ่งฝึกฝนให้เยาวชนมีค่านิยมที่ดี เจตคติที่ดี มีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม และเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม สร้างสรรค์ให้เป็นสังคมที่มีคุณค่า และการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม
4. เป็นการศึกษาให้เป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้าใจระบบการเมืองการปกครอง รู้จักสิทธิและหน้าที่ มีบทบาททางการเมือง ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำรงชีพ เข้าร่วมกิจกรรมของสังคมได้ช่วยกันพัฒนาประเทศหรือสังคมที่ตนอยู่อาศัยให้เจริญก้าวหน้า

5. ฝึกให้เป็นคนมีนิสัยใฝ่รู้ มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ติดตามข่าวสาร และสถานการณ์รอบๆตัว เพื่อให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์และทันโลก สามารถวิเคราะห์ข่าวสารและสถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปแก้ไขปัญหามานในชีวิตประจำวัน

6. ฝึกให้เป็นคนมีศรัทธาและยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ การยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนา จะช่วยให้ชีวิตมีแต่ความสุข จิตใจเบิกบานแจ่มใส มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเหตุมีผล ทำให้สังคมสงบเรียบร้อยและพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ

1.2.4 มโนทัศน์หลักสูตรสังคมศึกษา

หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา (Social Studies Curriculum) เป็นมวลประสบการณ์ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ เนื่องจากคำว่า “สังคมศึกษา” ในประเทศหนึ่งอาจมีความแตกต่างจากอีกประเทศหนึ่ง เพราะว่าสังคมนั้นได้รวมถึงความเชื่อเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศาสนา ค่านิยม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ดังนั้นแม้แต่ในประเทศเดียวกันสังคมศึกษาก็ยังมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนการสอนตามบริบทท้องถิ่น (Local context) อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาทั่วโลกมีจุดหมายร่วมกัน ซึ่งแตกต่างจากครูที่สอนวิชาอื่น ๆ คือ ครูสังคมศึกษาพยายามช่วยให้เยาวชนให้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตน และปฏิบัติภาระหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การที่จะเลือกเนื้อหาอะไรในการสอนผู้เรียน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ยังไม่มีการระบุเนื้อหาที่แน่นอนเนื่องจากในแต่ละประเทศก็มีกลุ่มสังคมที่มีความแตกต่างกัน มุ่งหาคำตอบแตกต่างกันตามความเชื่อและอุดมการณ์ของรัฐที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพลเมืองของตน (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2551)

หลักสูตรสังคมศึกษาที่ดีจึงจะต้องเป็นหลักสูตรที่ช่วยให้เยาวชนได้พัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ มีความสำนึกถึงความสัมพันธ์ของตนที่มีต่อสังคม ในฐานะที่ตนเป็นพลเมืองของสังคม เป็นประชากรที่มีคุณภาพของชุมชน สังคม ประเทศ และโลก โดยการจัดเนื้อหาและประสบการณ์ที่เหมาะสม ซึ่งคัดเลือกจากสังคมศาสตร์และสาขาวิชาอื่นมาใช้บูรณาการเพื่อการจัดการเรียนรู้

1.2.5 ความหมายของหลักสูตรสังคมศึกษา

นักวิชาการไทย ชรินทร์ มั่งคั่ง (2551) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสังคมศึกษาคือ มวลประสบการณ์ที่จัดให้กับเยาวชนทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบ และ

การศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรคนและปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อการเป็นพลโลกที่มีความสมบูรณ์และพึงประสงค์

1.2.6 องค์ประกอบของหลักสูตรสังคมศึกษา

องค์ประกอบของหลักสูตร นับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์และเห็นโครงสร้างของหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติซึ่งมีนักการศึกษากล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

Taba (1962: 17) กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 ประการคือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป (General Objectives) และวัตถุประสงค์รายวิชา (Subject Objectives) ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนว่าความมุ่งหมายนั้นต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร

2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงแต่ละวิชา ซึ่งเป็นสาระความรู้และประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียน

3. กระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการแปลงวัตถุประสงค์หลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนเนื้อหาวิชาตามที่หลักสูตรกำหนดด้วยวิธีสอนที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามเป้าหมาย

4. การประเมินผลการสอนตามหลักสูตร เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติและประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

แนวคิดของ ทาบา สอดคล้องกับ เป็รื่อง กิจรัตน์ (2532) กล่าวถึงหลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ ความมุ่งหมายหลักสูตร (Curriculum Objectives) เนื้อหาสาระหลักสูตร (Curriculum Contents) การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) และการประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวจะต้องประสานอย่างมีส่วนร่วมจึงจะทำให้หลักสูตรที่นำไปปฏิบัติบรรลุเป้าหมาย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายหลักสูตร (Curriculum Objectives) วิชาสังคมศึกษาเป็นกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนั้นซึ่งจัดเป็นส่วนสำคัญอันดับแรกของหลักสูตร ผู้ที่มีหน้าที่ในการสร้างหลักสูตรจะร่วมกันกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรซึ่งเปรียบเสมือนจุดยืนร่วมกัน ทำให้รู้ว่า จะจัดการศึกษาเพื่ออะไร และผู้ที่เรียนจบหลักสูตรแล้วจะมีลักษณะเช่นใด จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีอยู่หลายระดับ ได้แก่ จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่บอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้เป้าหมาย (Goal) ของหลักสูตรนั้น จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาทั้งนี้เพราะวิชาแต่ละกลุ่มจะสร้าง

คุณลักษณะที่แตกต่างกันให้กับผู้เรียน ดังนั้นแต่ละกลุ่มวิชาจึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ต่างกัน จุดมุ่งหมายรายวิชา ซึ่งจะเอืดยดลงไปกว่าจุดมุ่งหมายกลุ่มวิชา จากนั้นเมื่อผู้สอนทำการสอนในรายวิชาใดก็ตาม ผู้สอนก็จะกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนเนื้อหาแต่ละบท แต่ละตอนขึ้นในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavior Objective) แม้ว่าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะมีหลายระดับดังกล่าวแล้ว แต่จุดมุ่งหมายทุกระดับย่อมสอดคล้องกันและนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางเดียวกัน

2. เนื้อหาสาระหลักสูตร (Curriculum Contents) เป็นการกำหนดหัวข้อวิชาในหลักสูตรเพื่อจัดให้ผู้เรียน การกำหนดเนื้อหานี้จะต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระของหลักสูตร ต้องเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน นอกจากระบุถึงเนื้อหาสาระที่จำเป็นแล้ว ยังมีกำหนดเวลาเรียนของรายวิชา เช่น สองคาบต่อสัปดาห์ กำหนดระยะเวลาที่จะต้องเรียนตามหลักสูตรว่าต้องเรียนกี่ปี ถึงจะจบหลักสูตร

ในปัจจุบันหลักสูตรสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 5 สาระการเรียนรู้ คือ สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ สาระประวัติศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์

3. การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้นการนำหลักสูตรไปใช้จึงประกอบด้วยกิจกรรมหลาย ๆ อย่างดังนี้

3.1 การจัดทำวัสดุหลักสูตร (Curriculum Material) ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน แบบเรียน เป็นต้น

3.2 การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครู และห้องปฏิบัติการทางภาษา และสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องปฏิบัติการ

3.3 การดำเนินการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัดและประเมินผล (measurement and evaluation) จิตวิทยาการสอน ตลอดจนปรัชญาการศึกษา (Educational Philosophy) ของแต่ละระดับ จึงจะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นกระบวนการตรวจสอบว่าหลักสูตรนั้นมีข้อดีข้อเสียอย่างไร ยังใช้ได้ดีในสังคมปัจจุบันหรือไม่ ทั้งนี้หากพบข้อบกพร่องของหลักสูตรจะต้องมีการปรับปรุงต่อไป ฉะนั้นการประเมินหลักสูตรจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 การประเมินผลการเรียน เป็นการประเมินผลการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาที่เปิดสอนในโรงเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

4.2 การประเมินผลหลักสูตร หลังจากมีการนำหลักสูตรไปใช้แล้วจะต้องมีการตรวจสอบผลที่ได้จากหลักสูตรนี้คือ ผู้ที่จบหลักสูตรแล้วเป็นอย่างไร ทั้งนี้การประเมินผลหลักสูตรจะประเมินผลหลายจุด เช่น ประเมินจุดมุ่งหมาย เนื้อหา ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ โบซอม (Beauchamp, 1981) ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของระบบไว้ดังนี้ ระบบของเนื้อหาวิชา (Content System) ระบบการเรียนการสอน (Instruction System) และระบบของการประเมินผล (Evaluation System)

ในส่วนของ กรมวิชาการ (2531a) มีการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 8 ประการ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา เนื้อหารายวิชา สื่อการเรียน วิธีสอน การประเมินผล

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรสังคมศึกษาประกอบด้วย ความมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ แผนการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน และการประเมินผล ดังนั้นผู้ใช้หลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในการนำหลักสูตรไปใช้

ตอนที่ 2 หลักสูตรภูมิศาสตร์

ภูมิศาสตร์ (Geography) เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกทั้งด้านพื้นดิน ด้านสภาพอากาศ และด้านสังคม ความเป็นพลเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งด้านวิถีชีวิต การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ อุปนิสัย เจตคติ จารีตประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์ต้องมีความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ถึงจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ (กิตติคุณ รุ่งเรือง, 2556: 23-26; วันเพ็ญวรรณโกมล, 2542: 128) ในปัจจุบันตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดวิชาภูมิศาสตร์เป็นหนึ่งในห้าสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ ว่าเป็นวิชาที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่มีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ มีการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์

ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศได้ นอกจากนี้ยังได้มีความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งภูมิศาสตร์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ได้แก่ ภูมิศาสตร์กายภาพ ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม และภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และทั่วโลก อย่างไรก็ตามมนุษย์ควรจะเรียนรู้และชื่นชมความหลากหลายทางภูมิทัศน์ ประชากร และวัฒนธรรม (กิตติคุณ รุ่งเรือง, 2556)

2.1 จุดมุ่งหมายของภูมิศาสตร์

ภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่มีพื้นฐานมาจากการสร้างองค์ความรู้ที่ต้องอาศัยความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างกัน เพื่อนำความรู้มาใช้อธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างธรรมชาติ มนุษย์ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงต้องอาศัยความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ มาประกอบเพื่อสร้างเหตุและผลในการสืบค้นข้อมูลจนได้รับคำตอบที่สามารถพิสูจน์ได้ ดังนั้นเนื้อหาของของวิชาภูมิศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่เกิดจากการสังเคราะห์ความรู้ที่มาจากความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างสิ่งแวดล้อมและมนุษย์ ซึ่งจุดมุ่งหมายของวิชาภูมิศาสตร์สามารถแบ่งได้ 2 ประเด็นใหญ่ คือ

2.1.1 เพื่อสร้างคุณลักษณะที่ดีให้เกิดแก่ผู้เรียน

วิชาภูมิศาสตร์มีการบรรยายเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิทัศน์ของโลก เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ รวมไปถึงการได้ศึกษาในแหล่งการเรียนรู้ที่นำมาใช้ประกอบการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อผู้เรียน ในส่วนของผู้เรียนก็ต้องฝึกทักษะกระบวนการคิดให้เกิดขึ้น โดยรู้จักการสร้างมโนภาพหรือจินตนาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังศึกษา ถ้าผู้เรียนสามารถทำได้อย่างที่กล่าวมาจะทำให้ผลลัพธ์จากการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์มีความสมบูรณ์ครบถ้วน

หากผู้เรียนได้ศึกษาวิชาภูมิศาสตร์โดยสมบูรณ์ ผู้เรียนจะมีคุณลักษณะที่ดี ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และธรรมชาติแวดล้อม ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งผู้เรียนที่จะเกิดคุณลักษณะในข้อดังกล่าวนี้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานของวิชาภูมิศาสตร์ ทั้งภูมิศาสตร์กายภาพและภูมิศาสตร์มนุษย์ ความรู้ในแต่ละสาขาสามารถนำมาใช้ตอบคำถามเพื่อนำไปสู่ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องอย่างสมบูรณ์และถูกต้อง

2. เป็นผู้มีทักษะในการนำความรู้ทางภูมิศาสตร์ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาทำความเข้าใจ และสามารถอธิบายหรือคาดการณ์ และเสนอแนะวิธีหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาความรุนแรงจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้วิชาภูมิศาสตร์ยังมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำความรู้ ความเข้าใจ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพไปใช้เป็นพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการนำมาใช้ศึกษาค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการ ตลอดจนผลกระทบที่มีความสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น

3. เป็นผู้มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม และเห็นความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อมทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก

2.1.2 เพื่อนำประโยชน์ไปใช้ในสภาพปัจจุบัน

ในอดีตการศึกษาภูมิศาสตร์ยังคงเป็นการศึกษาอย่างคร่าว ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจไม่มีความละเอียดชัดเจนมากนัก แต่ในปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิชาการและวิทยาการเทคโนโลยีต่าง ๆ เอื้อต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ส่งผลให้นักภูมิศาสตร์ปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการศึกษา จากการศึกษาแบบคร่าว ๆ มาเป็นการศึกษาที่เจาะลึกเฉพาะเจาะจงในรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความเข้าใจในเชิงพื้นที่ นอกจากนี้หากพิจารณาเป้าหมายในการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ก็เปลี่ยนไปจากเดิม สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น รวมไปถึงวิธีการแก้ปัญหาตลอดจนการวางแผนในการตัดสินใจเพื่อดำเนินการ เมื่อวิเคราะห์ถึงความสำคัญในการนำหลักการทางภูมิศาสตร์มาใช้ประโยชน์ในสภาพปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าวิชาภูมิศาสตร์ได้นำกระบวนการเรียนรู้มาใช้ 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการทางด้านสังคมศาสตร์และกระบวนการทางด้านวิทยาศาสตร์ โดยครอบคลุมการดำเนินการที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. การนำมาใช้แก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องทางภูมิศาสตร์ ซึ่งปัญหาทางภูมิศาสตร์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก แบ่งปัญหาที่สำคัญได้ 2 ลักษณะ คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ด้านภูมิรัฐศาสตร์

1.1 วิกฤตการณ์ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ต่างมีแนวโน้มและผลสรุปจากงานวิจัยต่าง ๆ ตรงกันว่า วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นมีผลสืบเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ระมัดระวังของมนุษย์ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติลดลง และส่งผลให้เกิดมลภาวะเป็นพิษในสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมนุษย์ใช้ทรัพยากรและผลิตสินค้าและบริการโดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ทั้งยังปล่อยของเสียออกสู่สภาพแวดล้อมจนก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าว จากปัญหาที่เกิดขึ้นประชาคมโลก

ได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น ปัญหาอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกสูงขึ้น ปัญหาชั้นโอโซนของโลกที่ถูกทำลาย ปัญหาการขยายตัวของพื้นที่แห้งแล้งของโลก ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเหล่านี้จะต้องใช้ความรู้ทางภูมิศาสตร์สาขาต่าง ๆ เข้าไปบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้และแนวทางแก้ไข รวมถึงการนำเครื่องมือทางภูมิศาสตร์มาใช้ประกอบ เพื่อจะใช้ในการวิเคราะห์และแปลผลในสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์มากที่สุด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ แนวคิด ตลอดจนการสร้างความรู้ความตระหนักในเรื่องดังกล่าวให้แก่ผู้ที่ศึกษา

1.2 ปัญหาที่เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ด้านภูมิศาสตร์ กล่าวคือ ปัญหาที่เกิดจากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของรัฐ ทั้งที่เป็นปัญหาภายในประเทศ ได้แก่ ปัญหาประชาชนรุกรานที่ดินทำกินในพื้นที่เขตนุรักษ์ ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์ของหน่วยงานราชการ เป็นต้น และปัญหาระหว่างประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นจากปัญหาพรมแดนระหว่างประเทศ อาทิ ปัญหาในการกำหนดแนวเขตแดนระหว่างประเทศ หรือปัญหาการอ้างถึงเอกสิทธิ์ในการครอบครองดินแดนที่อยู่นอกทวีป ได้แก่ เกาะ หรือพื้นที่ที่อยู่ในทะเลทราย ทะเล หรือมหาสมุทร เป็นต้น ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากการพิจารณาจากเอกสารของรัฐแล้ว เครื่องมือและความรู้ทางภูมิศาสตร์ก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่นำมาใช้ในการตัดสินใจปัญหา เช่น การใช้แผนที่แสดงพิกัดทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

2. การนำมาใช้วางแผนเพื่อดำเนินการในกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ ข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ คือ รายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านภูมิศาสตร์มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลเชิงพื้นที่ ตำแหน่งหรือสิ่งที่ปรากฏอยู่บนพื้นผิวโลก ข้อมูลลักษณะประจำ และข้อมูลเกี่ยวกับช่วงเวลา บ่งบอกช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมหรือสร้างข้อมูล แต่เดิมข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์จะมีการบันทึกในรูปของแผนที่เฉพาะเรื่อง แต่ปัจจุบันการสำรวจข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ได้นำภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายจากดาวเทียม มาประกอบการจัดทำแผนที่ ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และมีความละเอียดมากขึ้น นอกจากนี้ด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าและพัฒนาอย่างรวดเร็ว จึงได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบของ ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ หรือ GIS (Geographic Information System) ซึ่งมีการใช้คอมพิวเตอร์ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ยังสามารถนำข้อมูลที่เก็บอยู่ในรูปของ GIS ไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนที่ต่าง ๆ หรือการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือการแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ด้วย

2.2 ขอบข่ายเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์

การศึกษาวิชาภูมิศาสตร์สามารถศึกษาเฉพาะเจาะจงได้หลากหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นภูมิศาสตร์กายภาพ ภูมิศาสตร์มนุษย์ ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์รัฐศาสตร์

เป็นต้น ขึ้นอยู่กับการกำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษา แต่ไม่ว่าจะศึกษาในประเด็นใด ทุกคนจะต้องเรียนรู้ภูมิศาสตร์พื้นฐาน ได้แก่ ภูมิศาสตร์กายภาพ และภูมิศาสตร์มนุษย์ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน ดังนั้นขอขยายเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์จึงเน้นที่ 2 ประเด็นที่กล่าวมาเป็นหลัก ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 ภูมิศาสตร์ท้องถิ่นหรือภูมิศาสตร์ประเทศ เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ของประเทศหรือท้องถิ่นของตนเอง เน้นการศึกษา ตำแหน่งที่ตั้ง ขนาดของประเทศ โครงสร้างทางธรณีวิทยา ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พืชพรรณธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจ ลักษณะประชากร สภาพสังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจถึงบริเวณพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่อย่างลึกซึ้ง

2.2.2 ภูมิศาสตร์ภูมิภาคโลก เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับโลก เน้นการศึกษาพื้นที่ของโลก เน้นการศึกษา ตำแหน่งที่ตั้ง ขนาดของประเทศ โครงสร้างทางธรณีวิทยา ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พืชพรรณธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจ ลักษณะประชากร สภาพสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นยุคของการพัฒนาทางพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ส่วนต่าง ๆ มีความแตกต่างกันมากในเรื่องเศรษฐกิจรายได้ ตลอดจนสุขภาพอนามัย จึงเกิดแนวความคิดในการจัดความแตกต่างของพื้นที่ให้หมดไป การพัฒนาภูมิภาคจึงได้รับความนิยมกว้างขวาง และกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง เรียกว่า พื้นที่ศึกษา อาณาบริเวณศึกษา หรือภูมิภาคศึกษา ซึ่งการแบ่งภูมิภาคออกเป็นประเภทต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ในการแบ่ง เช่น แบ่งตามภูมิภาคพื้นที่โลก แบ่งตามการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แบ่งตามเชื้อสายเชื้อชาติ เป็นต้น

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนองานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

วนิดา วุฒิสถียร (2527) ศึกษาเรื่องพัฒนาการหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อศึกษาความเป็นมาของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของไทย ตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งโรงเรียน และมีการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาจนถึงปัจจุบัน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงมาอย่างไรและเพราะเหตุใด โดยศึกษาเฉพาะจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสามัญศึกษาเท่านั้น การวิจัยนี้เป็นการศึกษาจากเอกสาร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิง

ประวัติศาสตร์เป็นหลัก และเสนอรายงานในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าการจัดวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรของโรงเรียน ส่วนใหญ่จะจัดแยกเป็นวิชาเอกเทศควบคู่กับวิชาภูมิศาสตร์ แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เริ่มมีการจัดวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์รวมกลุ่มอย่างกว้าง ๆ กับวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เป็นหมวดวิชาสังคมในระดับชั้นเตรียมอุดมศึกษา ก่อน แล้วจึงขยายจนครบทุกระดับการศึกษาในหลักสูตร พ.ศ. 2503 โดยจัดเนื้อหาเป็นแบบวงกลมหลายวงที่มีศูนย์กลางรวมกันอยู่ และจัดเป็นหัวข้อสำคัญ ๆ เรียงตามลำดับเวลา ก่อนหลัง ต่อมาได้เริ่มการจัดแบบบูรณาการเนื้อหาจากหลาย ๆ สาขาวิชาอย่างกว้าง โดยมีตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2498 และ พ.ศ. 2503 ก่อน แล้วจึงจัดแบบบูรณาการทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นในหลักสูตร พ.ศ. 2521

ณรงค์ คงกิจ (2528) ได้ศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรมัธยมศึกษาในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ถึง พ.ศ. 2527 โดยการวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 ในด้านความเป็นมาของหลักสูตรและองค์ประกอบของหลักสูตร 4 ด้าน คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชาและอัตราเวลาเรียน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียน พร้อมกล่าวถึงอุปสรรคและปัญหาจากการนำหลักสูตรไปใช้ ด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ วิเคราะห์เนื้อเรื่องจากเอกสาร และใช้การสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยมีมูลเหตุและปัจจัยมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ปัญหาความบกพร่องของระบบการศึกษา และปัญหาอันเกิดจากความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของศิลปวิทยาการ ผลการวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษาทั้ง 3 ฉบับ ได้พบว่า องค์ประกอบทั้ง 4 ด้านมีพัฒนาการไปในแนวเดียวกันคือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งพัฒนาทั้งบุคคลและสังคม รูปแบบของการกำหนดจุดมุ่งหมายมีความชัดเจนขึ้นตามลำดับ เนื้อหาสาระและอัตราเวลาเรียนพัฒนาไปสู่หลอมรวมเนื้อหาที่สัมพันธ์กันแบบบูรณาการ มีการจัดเนื้อหาวิชาที่มีลักษณะใกล้เคียงกันไว้เป็นกลุ่มวิชากว้าง ๆ พัฒนารายวิชาใหม่ ๆ และสอดแทรกวิชาอันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ และวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนทุกคน ในด้านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรนั้น มีพัฒนาการจากการบอกเนื้อหาวิชาไปสู่การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา และรู้วิธีการเรียน การวัดผลและประเมินผลการเรียน มีการกระจายอำนาจการประเมินผลไปสู่กลุ่มโรงเรียน และ

โรงเรียนตามลำดับ มีแนวโน้มที่จะใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนยิ่งขึ้น และการวัดประเมินผลมีความถูกต้องตามทฤษฎี แต่ก็ยังเป็นปัญหาในการนำไปปฏิบัติ

ดลฤดี สุจิตตานนท์รัตน์ (2528) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการการสอนสังคมศึกษาในประเทศไทยในด้านหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา แบบเรียน สื่อการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล และเปรียบเทียบการสอนสังคมศึกษาของไทยในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งเริ่มตั้งแต่การศึกษาอย่างไม่เป็นแบบแผน (สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น) จนถึงสมัยการศึกษาที่มีแบบแผน (สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน) ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปผลในรูปแบบของความเรียง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า จุดหมายของสังคมศึกษานั้นมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนตลอดมา นับตั้งแต่สมัยการศึกษาอย่างไม่เป็นแบบแผนจนถึงสมัยปัจจุบัน หากแต่ขยายขอบเขตของความเป็นพลเมืองดีของชุมชน ไปสู่การเป็นพลเมืองดีของชาติและโลก เกี่ยวกับหนังสือเรียนมีเพิ่มขึ้นมาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายเนื้อหาสาระในหลักสูตรที่มีการเพิ่มเติมรายวิชาและมีการบูรณาการแนวคิดของวิชาในหมวดสังคมศาสตร์มากขึ้น เพื่อขยายโลกทัศน์เกี่ยวกับชุมชนไปสู่โลกกว้าง ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนจึงได้พัฒนาจากการที่ครูเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้เป็นการสอนให้ผู้เรียนรู้วิชาการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อค้นพบคำตอบเกี่ยวกับเรื่องราวใหม่ ๆ และให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของโลกทางวิทยาการและเทคโนโลยี และฝึกให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ จึงมีการใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง อาจกล่าวได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน อาจนำมาดัดแปลงใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาได้เกือบทั้งสิ้น การวัดและการประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนให้ครบถ้วนทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และเจตพิสัย

วิทยา นิยมกุล (2531) ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 - 2526 เพื่อศึกษาความเป็นมา การเปลี่ยนแปลง และความเหมาะสมของการจัดมัธยมศึกษาไทย ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เข้าสู่ประชาธิปไตยเป็นต้นมา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ช่วงแรกของสมัยประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475 - 2489) มีนโยบายสร้างความเสมอภาคในโอกาสเรียนมัธยมศึกษา ส่งเสริมประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองดี เน้นองค์สามคือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา หลักสูตรจัดเป็นวิชาย่อย การสอนยึดการท่องจำตำราและจดบันทึกคำสอนของครู ประเมินผลด้วยระบบร้อยละ ช่วงสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง

ถึงเริ่มปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2490 - 2516) ยังคงมีนโยบายสร้างความเสมอภาค เน้นองค์ที่สี่คือ หัตถศึกษา เพิ่มเข้ามา และความต้องการกำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศ หลักสูตรยึดสังคมและ ประสบการณ์รวมวิชาย่อยเข้าเป็นหมวด เรียนด้วยการทำจริง การประเมินผลยังคงใช้ระบบร้อยละ สมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2517 - 2526) มีนโยบายการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม เน้นประชาธิปไตย จริยศึกษา พลศึกษา การงานอาชีพ และบูรณาการ มุ่งให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รักการทำงาน หลักสูตรกว้างมีวิชาบังคับและวิชาเลือกซึ่งจัดตามความถนัด ความสนใจ และความสามารถได้หลาย แบบ การสอนยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ ประเมินผลเป็นรายวิชาด้วยระบบหน่วยการเรียนรู้ และ แนวโน้มในอนาคตจะมีการเน้นการทำงานและอาชีพอิสระ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การปรับปรุง เกี่ยวกับรายวิชา ระเบียบประเมินผล การมอบอำนาจสู่จังหวัดและโรงเรียนมากขึ้น

บุญมา วรธนะวลัญช์ (2533) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตร คณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญตั้งแต่พุทธศักราช 2503 ถึงพุทธศักราช 2530 เพื่อศึกษา พัฒนาการของหลักคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ ซึ่งมีการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตร 7 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร จุดประสงค์ รายวิชา คำอธิบายรายวิชา กระบวนการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ประเภทการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

- 1.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรพื้นฐานของหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตร
- 1.2 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
- 1.3 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้และมโนทัศน์ของภูมิศาสตร์
- 1.4 ศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่พุทธศักราช 2503 ถึง ปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการ
- 1.5 ศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- 1.6 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างแบบวิเคราะห์หลักสูตร แบบสัมภาษณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย โดยศึกษาตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละยุคสมัย โดยมีหลักสูตรทั้งหมด 13 หลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา โดยนับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นแผนแม่บทของการพัฒนาการศึกษาของชาติ จนถึงปัจจุบัน มีทั้งหมด 8 หลักสูตรดังนี้

1. หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503
2. หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518
3. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
4. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
5. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
6. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
7. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
8. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ประชากรผู้ให้ข้อมูล

ประชากรผู้ให้ข้อมูลของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 5 ท่าน แบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตอนปลายจำนวน 2 ท่าน โดยใช้วิธีการสุ่มเลือกแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) โดยเริ่มต้นเลือกผู้เชี่ยวชาญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1 ท่าน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 ท่าน จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละระดับแนะนำผู้เชี่ยวชาญท่านต่อไป

การกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์นั้น กำหนดจากการแบ่งโครงสร้างเวลาเรียน กล่าวคือในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะเรียนหลักสูตรภูมิศาสตร์ 3 ภาคเรียนต่อ 3 ปี ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะเรียนหลักสูตรภูมิศาสตร์ 1 ภาคเรียนต่อ 3 ปี ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการเป็นคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสัมภาษณ์ กลุ่มที่ 2 ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสังเกตการจัดการเรียนรู้

กลุ่มที่ 1 ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสัมภาษณ์

ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สำหรับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ โดยวิธีการเลือกครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตามเกณฑ์การเลือกที่ได้กำหนดไว้คือ

1. เป็นครูที่มีประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป เพื่อให้ครูได้เห็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับหรือจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เป็นครูผู้ใช้หลักสูตรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นนักเรียนปกติและเป็นนักเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

ซึ่งเกณฑ์การเลือกครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แบ่งครูออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 และไม่ได้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องเป็นครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์หลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 อย่างน้อย 1 หลักสูตร

2. ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องเป็นครูที่ไม่เคยใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กลุ่มที่ 2 ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 และใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องเป็นครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์หลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 อย่างน้อย 1 หลักสูตร

2. ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องเป็นครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กลุ่มที่ 3 ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 และใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องเป็นครูที่ไม่เคยใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์หลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 มาก่อน

2. ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องเป็นครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การกำหนดจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตามเกณฑ์การเลือกแต่ละกลุ่มคือ ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 คน และครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดจากการแบ่งโครงสร้างเวลาเรียน กล่าวคือในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีการกำหนดให้จัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ 3 ภาคเรียนต่อ 3 ปี ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการกำหนดให้จัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ 1 ภาคเรียนต่อ 3 ปี ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดจำนวนครูในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

กลุ่มที่ 2 ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์สำหรับการสังเกตการจัดการเรียนรู้

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

สำหรับการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ โดยวิธีการคัดเลือกครูผู้ใช้หลักสูตร จำนวน 10 คน ตามเกณฑ์การเลือกที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

1. เป็นครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

2. เป็นครูที่มีประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป เพื่อให้ครูได้เห็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับหรือจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เป็นครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นนักเรียนปกติและคือนักเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3 เครื่องมือ โดยแบ่งเครื่องมือสำหรับเรื่องที่ต้องการศึกษาออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เครื่องมือสำหรับศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษามีทั้งหมด 2 เครื่องมือ ได้แก่

1.1 แบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1.2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1.1 แบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

แบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีวิธีการสร้างเครื่องมือและหัวข้อในการวิเคราะห์ไปในแนวทางเดียวกัน ดังนี้

1.1.1 ศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตร โดยใช้รูปแบบของ Hilda Taba (1962) โดยศึกษาหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร มีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

ตอนที่ 1 หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มีองค์ประกอบหลักสูตรที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้าง/เวลา เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ วัสดุหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร

ตอนที่ 2 การนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ มีองค์ประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้ การเตรียมการสอน การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมในห้องเรียน วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

1.1.2 ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างเครื่องมือจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตร เพื่อนำมาสร้างเป็นแบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตร

1.1.3 จัดทำแบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาและตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมในรายละเอียดที่จำเป็นต่อการบันทึกรายละเอียดของหลักสูตร ความชัดเจน ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

1.1.4 นำแบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตร มาทดลองบันทึกข้อมูลของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 หลักสูตร เพื่อตรวจสอบว่าเครื่องมือสามารถเก็บข้อมูลได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมีรายละเอียดในการบันทึกตามหัวข้อต่อไปนี้

ตอนที่ 1 หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มีองค์ประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้าง/เวลา เนื้อหา วัสดุหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร

ตอนที่ 2 การนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ มีองค์ประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้ การเตรียมการสอน การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมในห้องเรียน วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

1.1.5 นำแบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ที่ทดลองใช้ในข้อ 1.1.4 แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาและตรวจสอบการวิเคราะห์

1.1.6 นำแบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรที่แก้ไขแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและความชัดเจนของสำนวนภาษาที่ใช้ในการวิเคราะห์ กรอบการวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงผลการวิเคราะห์

1.1.7 นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาสรุป พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องรัดกุมมากขึ้น

1.2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา และครูสังคมศึกษาที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาได้แก่ บทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในแต่ละหลักสูตร และความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร

ตอนที่ 3 ประเด็นในการสัมภาษณ์ครูสังคมศึกษาที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับ ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ด้านการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เป็นประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มีวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1.2.1 ศึกษารายละเอียด หลักการ แนวคิด และข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย

1.2.2 ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างเครื่องมือจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์

1.2.3 จัดทำแนวการสัมภาษณ์และข้อคำถามเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

(1) ด้านวัตถุประสงค์หลักสูตร

(2) ด้านโครงสร้าง/เวลา

(3) ด้านเนื้อหา

(4) ด้านวัสดุหลักสูตร

(5) ด้านการประเมินผลหลักสูตร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร

ผู้วิจัยนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง

1.2.4 จัดทำแนวการสัมภาษณ์และข้อคำถามเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา สำหรับครูสังคมศึกษาที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา รวม 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

(1) ด้านการเตรียมการสอน

(2) ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

(3) ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน

(4) ด้านวิธีการสอน

(5) ด้านเทคนิคการสอน

(6) ด้านสื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้

(7) ด้านการประเมินผลหลักสูตร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร

ผู้วิจัยนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง

1.2.5 สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดประเด็นคำถามและข้อคำถามในการสัมภาษณ์

1.2.6 หาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบวัดความตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของการใช้ภาษา และความครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

1.2.7 นำผลการตรวจสอบและคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1.2.8 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อความคำถาม ความเหมาะสมของภาษา และเวลาที่ใช้

1.2.9 จัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยต่อไป

ตอนที่ 2 เครื่องมือสำหรับการศึกษาการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

มีทั้งหมด 2 เครื่องมือ ได้แก่

1.1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ของครู

1.2 แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1.1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ของครู

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ของครู เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ได้แก่ (1) ด้านการเตรียมการสอน (2) ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ (3) ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน (4) ด้านวิธีการสอน (5) ด้านเทคนิคการสอน (6) ด้านสื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ (7) ด้านการประเมินผลหลักสูตร

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นส่วนตัวและข้อเสนอแนะ เป็นประเด็นสัมภาษณ์ถึงความคิดเห็นของครูในการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาแต่ละหลักสูตรไปใช้

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ มีวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียด หลักการ แนวคิด และข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย

2. ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างเครื่องมือจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์

3. จัดทำแนวการสัมภาษณ์และข้อคำถามเกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ รวม 7 ประเด็น ได้แก่

- (1) ด้านการเตรียมการสอน
- (2) ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
- (3) ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน
- (4) ด้านวิธีการสอน
- (5) ด้านเทคนิคการสอน
- (6) ด้านสื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้
- (7) ด้านการประเมินผลหลักสูตร

ผู้วิจัยนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง

4. สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดประเด็นคำถามและข้อคำถามในการสัมภาษณ์

5. หาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบวัดความตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของการใช้ภาษา และความครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

6. นำผลการตรวจสอบและคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

7. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อคำถาม ความเหมาะสมของภาษา และเวลาที่ใช้

8. จัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยต่อไป

1.2 แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของครู แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี และด้านการวัดและประเมินผล

ตอนที่ 2 ปัญหาที่พบและวิธีการแก้ปัญหาของครูขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้

ตอนที่ 3 ปัญหาที่พบและวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียนขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนรู้ของครู

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้สังเกต

แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มีวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียด หลักการ แนวคิด และข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย

2. ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างเครื่องมือจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสังเกต เพื่อนำมาสร้างแบบสังเกต

3. จัดทำรายการในการสังเกตเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา รวม 5 ตอน ได้แก่

(1) การดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของครู แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านการเตรียมการสอน

1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.3 ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

1.4 ด้านการวัดและประเมินผล

(2) ปัญหาที่พบและวิธีการแก้ปัญหาของครูและนักเรียนขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้

(3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง

4. สร้างแบบสังเกต โดยกำหนดรายการที่ใช้ในการสังเกต

5. หาคุณภาพของแบบสังเกต โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบวัดความตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของการใช้ภาษา และความครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

6. นำผลการตรวจสอบและคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขแบบสังเกตร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

7. นำแบบสังเกตที่ผ่านการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อคำถาม ความเหมาะสมของภาษา และเวลาที่ใช้

8. จัดพิมพ์เป็นแบบสังเกตฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยต่อไป

ตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้สำหรับสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ มีทั้งหมด 4 เครื่องมือ ได้แก่

- 1.1 แบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
- 1.2 แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
- 1.3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ของครู
- 1.4 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาของผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยใช้เครื่องมือแต่ละประเภท ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มีทั้งหมด 2 เครื่องมือ ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละเครื่องมือ ดังนี้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1. ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ที่กำหนดอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นแผนแม่บทของการพัฒนาการศึกษาของชาติ จนถึงปัจจุบัน มีจำนวนทั้งสิ้น 8 หลักสูตร ได้แก่

- 1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503
- 2) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518
- 3) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
- 4) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 5) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
- 6) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 7) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
- 8) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. ผู้วิจัยอ่านและบันทึกรายละเอียดลงในแบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มุ่งประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้าง/เวลา เนื้อหา วัสดุหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร

ตอนที่ 2 การนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ มุ่งประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้ การเตรียมการสอน การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมในห้องเรียน วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

3. ผู้วิจัยอ่านและบันทึกรายละเอียดลงในแบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษามีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยสำรวจหาจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ครั้งที่ 1 จำนวน 2 ท่านประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 ท่าน

2. ติดต่อขอความร่วมมือผู้เชี่ยวชาญเพื่อสัมภาษณ์ 2 ท่านแรก

3. ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญท่านแรกของแต่ละหลักสูตร เพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในหลักสูตรท่านต่อไปจนครบตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ท่าน รวมทั้งหมด 5 ท่าน

4. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเนื้อหาและประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตามที่ได้กำหนดไว้

ตอนที่ 2 การเก็บรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ มี 2 เครื่องมือ ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของการนำหลักสูตร ภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1. ผู้วิจัยคัดเลือกครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาจากเกณฑ์การเลือกที่ได้กำหนดไว้
2. ผู้วิจัยส่งหนังสือของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่ผู้วิจัยใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ของครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์
3. ผู้วิจัยติดต่อกับครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ โดยแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง เพื่อความถูกต้องของข้อมูล พร้อมทั้งนัดหมายวันและเวลา
4. ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เป็นรายบุคคล และจดบันทึกในแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสังเกตเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสังเกตจากครูผู้ที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1. ผู้วิจัยคัดเลือกครูผู้ที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาจากเกณฑ์การเลือกที่ได้กำหนดไว้
2. ผู้วิจัยส่งหนังสือของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่ผู้วิจัยใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตสังเกตการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาของครูผู้ที่ใช้หลักสูตร
3. ผู้วิจัยติดต่อกับครูผู้ที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการสังเกต โดยแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตเข้าร่วมการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในคาบสอนของครู ขออนุญาตบันทึกภาพนิ่ง พร้อมทั้งนัดหมายวันและเวลา

4. ผู้วิจัยดำเนินการสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เป็นรายบุคคลและจดบันทึกในแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้

ตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษามีขั้นตอนดังนี้

1. สังเคราะห์แนวโน้มของพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์จากข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
2. สังเคราะห์แนวโน้มของพัฒนาการการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้จากข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษามีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาทั้งหมดมาบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกผลการสัมภาษณ์
2. สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ตามหัวข้อขององค์ประกอบของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา (ตอนที่ 1)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ของครู เพื่อนำเสนอแนวทางการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษามีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาทั้งหมดมาบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกผลการสัมภาษณ์
2. สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตร ตามหัวข้อของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ (ตอนที่ 2)

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการใช้เครื่องมือแต่ละประเภทมาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

การวิเคราะห์และการนำเสนอจากข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มีทั้งหมด 2 เครื่องมือ ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของตารางประกอบความเรียง

1.2 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

การวิเคราะห์และการนำเสนอจากข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้มี 2 เครื่องมือ ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตร ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของตารางประกอบความเรียง

2.2 ข้อมูลจากแบบสังเกต ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

การสังเคราะห์และการนำเสนอจากข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ มี 3 เครื่องมือ ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการต่อไปนี้

3.1 ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยจะนำมาสังเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้และนำเสนอผลการสังเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของความเรียง

3.2 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ผู้วิจัยจะนำมาสังเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้และนำเสนอผลการสังเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของความเรียง

3.3 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ผู้วิจัยจะนำมาสังเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้และนำเสนอผลการสังเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เพื่อศึกษาพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาของประเทศ ไทย ที่มีสาระภูมิศาสตร์ระบุไว้เป็นสาระในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นแผนแม่บทของการพัฒนาการศึกษาของชาติ จนถึงปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 8 หลักสูตร ได้แก่

- 1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503
- 2) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518
- 3) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
- 4) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 5) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
- 6) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
- 7) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
- 8) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ในตอนที่ 1 และตอนที่ 2 และการพรรณนาความเรียงในตอนที 3 ดังนี้

ตอนที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

- 1.1 ด้านวัตถุประสงค์ แสดงในตารางที่ 1
- 1.2 ด้านโครงสร้างและเวลา แสดงในตารางที่ 2
- 1.3 ด้านเนื้อหา แสดงในตารางที่ 3
- 1.4 ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ แสดงในตารางที่ 4

1.5 ด้านวัสดุหลักสูตร แสดงในตารางที่ 5

1.6 ด้านการประเมินผล แสดงในตารางที่ 6

1.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา แสดงในตารางที่ 8

ตอนที่ 2 พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

2.1 ด้านการเตรียมการสอน แสดงในตารางที่ 9

2.2 ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ แสดงในตารางที่ 10

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน แสดงในตารางที่ 11

2.4 ด้านวิธีการสอน แสดงในตารางที่ 12

2.5 ด้านเทคนิคการสอน แสดงในตารางที่ 13

2.6 ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ แสดงในตารางที่ 14

2.7 ด้านการวัดและประเมินผล แสดงในตารางที่ 15

2.8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 2 พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ แสดงในตารางที่ 16

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

3.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

3.2 แนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

ตอนที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1.1 พัฒนาการด้านวัสดุประสงค์ของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
1	วัตถุประสงค์ รายละเอียด	เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ กับสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ และทางสังคม	สามารถนำผล จากการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ กับสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ และทางสังคม ไปใช้ได้จริง	เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ ภูมิศาสตร์ ประเทศไทย และทวีปต่างๆใน โลก สามารถนำ ความรู้มาใช้ในการ แก้ปัญหาต่างๆได้ พร้อมทั้ง อ่าน เขียน ใช้ แผนที่ได้	เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ ภูมิศาสตร์ กายภาพของ ประเทศไทยและ ความสัมพันธ์ ระหว่างอิทธิพล กายภาพที่มีต่อ การดำรงชีพของ ประชากร	เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ อิทธิพลของ สิ่งแวดล้อมของ ประเทศไทย ที่มีต่อ การดำรงชีวิต เข้าใจสภาพการณ์ ปัจจุบันของกลุ่ม ประเทศที่เกี่ยวข้อง กับประเทศไทย	เพื่อให้มีความเข้าใจ และเห็นแนว ทางการใช้ ประโยชน์จาก สิ่งแวดล้อมในการ พัฒนาคุณภาพชีวิต มีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม	เพื่อให้เข้าใจลักษณะ กายภาพของโลก ความสัมพันธ์ของสิ่ง ต่าง ๆ ที่มีผลต่อกันใน ระบบธรรมชาติ โดย ใช้เครื่องมือภูมิศาสตร์ ได้ พังยังเข้าใจ ความสัมพันธ์ของ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ที่ก่อให้เกิดการ สร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและส่วน ร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนาสิ่งแวดล้อม	เพื่อให้เข้าใจ วิเคราะห์ ลักษณะกายภาพของ โลก ความสัมพันธ์ของ สิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อกัน ในระบบธรรมชาติ โดยใช้ เครื่องมือภูมิศาสตร์ได้ เข้าใจ วิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ที่ก่อให้เกิดการ สร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและส่วน ร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนาสิ่งแวดล้อม

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่หลักสูตรฯ พ.ศ. 2503 จนถึงหลักสูตรฯ พ.ศ. 2551 จะเน้นให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยที่มีความแตกต่างกันคือ ก่อนพ.ศ. 2533 เน้นให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจด้านกายภาพโลกเพียงอย่างเดียว ต่อมาช่วง พ.ศ. 2533 ได้พัฒนาเป็นการศึกษาเพื่อให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ และตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ได้พัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งตระหนักและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถแบ่งรายละเอียดออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เน้นให้นักผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ พร้อมทั้งสามารถสร้างและใช้แผนที่ได้

2) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เน้นให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และอธิบายเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของโลกและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันได้ด้วยการใช้แผนที่

3) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เน้นให้นักเรียนเข้าใจและตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ โดยนักเรียนสามารถอธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในโลกอย่างเป็นเหตุเป็นผลได้โดยใช้ความรู้พื้นฐานทางภูมิศาสตร์

1.2 พัฒนาการด้านโครงสร้างและเวลาของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านโครงสร้างและเวลาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
2	รายละเอียด								
2.1	มัธยมศึกษา ตอนต้น	- วิชาภูมิศาสตร์ - 4 ชั่วโมง/ สัปดาห์/ภาค	- ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ปลาย	- ตอนหนึ่งในวิชา สังคมศึกษา - 5 คาบ/ สัปดาห์/ภาค	- ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ปลาย	- ตอนหนึ่งในวิชา สังคมศึกษา - 2 คาบ/สัปดาห์/ ภาค (1 หน่วยการเรียนรู้/ ปี)	- ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ปลาย	- โรงเรียนกำหนด หลักสูตรสถานศึกษา - ครูผู้สอนเป็นผู้ จัดสรรให้เป็นไปตามที่ หลักสูตรกำหนด	- โรงเรียนกำหนด หลักสูตรสถานศึกษา - ครูผู้สอนเป็นผู้ จัดสรรให้เป็นไปตามที่ หลักสูตรกำหนด
2.2	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	- วิชาภูมิศาสตร์ - 3 ชั่วโมง/ สัปดาห์/ภาค	- วิชาภูมิศาสตร์ - 3 คาบ/ สัปดาห์/ภาค กำหนดชั้น ม.4, 5	- ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ต้น	- วิชาสังคมศึกษา (เนื้อหา ภูมิศาสตร์) - 2 คาบ/ สัปดาห์/ภาค (1 หน่วยการเรียนรู้/ 3 ปี) กำหนด ชั้น ม.5	- ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ต้น	- วิชาสังคมศึกษา (เนื้อหาภูมิศาสตร์) - 2 คาบ/สัปดาห์/ ภาค (1 หน่วยการเรียนรู้/ 3 ปี) กำหนด ชั้น ม.5	- โรงเรียนกำหนด หลักสูตรสถานศึกษา - ครูผู้สอนเป็นผู้ จัดสรรให้เป็นไปตามที่ หลักสูตรกำหนด	- โรงเรียนกำหนด หลักสูตรสถานศึกษา - ครูผู้สอนเป็นผู้ จัดสรรให้เป็นไปตามที่ หลักสูตรกำหนด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านโครงสร้างและเวลาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่หลักสูตรฯ พ.ศ. 2503 จนถึงหลักสูตรฯ พ.ศ. 2551 โครงสร้างของหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงโดยตลอด และเวลาเรียนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยก่อนหลักสูตร พ.ศ. 2521 จัดหลักสูตรภูมิศาสตร์เป็นหลักสูตรรายวิชาใช้เวลาเรียน 3 - 4 ชั่วโมงต่อภาคเรียน แบ่งเวลากับวิชาประวัติศาสตร์ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2521 - 2533 ได้มีการพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการหลักสูตรภูมิศาสตร์เป็นรายวิชาสังคมศึกษา และจัดเวลาเรียนลดลงเหลือ 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน และตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา การจัดโครงสร้างหลักสูตรได้กำหนดเป็นหนึ่งในสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ ส่วนเวลาเรียนให้ครูผู้สอนเป็นผู้พิจารณาจัดเวลาตามความเหมาะสม ซึ่งสามารถแบ่งโครงสร้างและเวลาออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 กำหนดโครงสร้างวิชาเรียนเป็นหลักสูตรรายวิชาภูมิศาสตร์ โดยแบ่งเวลาเรียนกับวิชาประวัติศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเวลาเรียน 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน เรียนทุกภาคเรียน แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเวลาเรียน 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน จากเรียนทุกภาคเรียน เหลือเพียงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5

2) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดโครงสร้างวิชาเรียนเป็นวิชาสังคมศึกษา ซึ่งสาระภูมิศาสตร์เป็นสาระหนึ่งของรายวิชา ซึ่งก็มีเวลาเรียนที่ลดลงจาก 5 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน เป็น 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ยังคงมีโครงสร้างวิชาเรียนเป็นวิชาสังคมศึกษา แต่แยกวิชาภูมิศาสตร์เป็นสาระการเรียนรู้หนึ่ง กำหนดเวลาเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน เรียนเพียงหนึ่งภาคเรียนเท่านั้น

3) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โครงสร้างของหลักสูตรเป็นสาระการเรียนรู้หนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรได้ให้ความสำคัญกับครูผู้สอนในการจัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา โดยอยู่ในกรอบที่หลักสูตรระดับชาติและหลักสูตรสถานศึกษากำหนด

1.3 พัฒนาการด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 3 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
3	มัธยมศึกษา ตอนต้น	เนื้อหา	เนื้อหา	เนื้อหา	เนื้อหา	เนื้อหา	เนื้อหา	เนื้อหา	เนื้อหา
3.1	ภูมิศาสตร์ กายภาพ ภูมิภาค เศรษฐกิจ ของ ประเทศไทยและ ประเทศในทวีป ต่าง ๆ โดยอ่าน และเขียนแผนที่ ประกอบ	ภูมิศาสตร์ กายภาพ ภูมิภาค เศรษฐกิจ ของ ประเทศไทยและ ประเทศในทวีป ต่าง ๆ โดยอ่าน และเขียนแผนที่ ประกอบ	ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ปลาย	1.ลักษณะและ ปัญหาทางภูมิ- ศาสตร์ของไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก 2.การรวมกลุ่ม ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค เอเชียตะวันออก เฉียงใต้ 3.ปัญหา ประชากรและ สิ่งแวดล้อม	ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ปลาย	1.สภาพและการ เปลี่ยนแปลงทาง ภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมของไทย 2.สภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติและ สังคมวัฒนธรรมของ ทวีปต่าง ๆ ของโลก 3.กลุ่มประเทศทาง เศรษฐกิจและ การเมืองที่เกี่ยวข้อง กับประเทศไทย	ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ปลาย	1.ลักษณะทาง ภูมิศาสตร์ของภาคต่าง ๆ ของไทย และทวีป ต่าง ๆ ของโลก 2.เครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์และภูมิ สารสนเทศ 3.วิกฤตการณ์ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 4.กฎหมายการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	1.เครื่องมือภูมิศาสตร์ 2.เส้นเวลาโลก 3.ลักษณะทาง กายภาพ สังคม วัฒนธรรมของพื้นที่ ต่าง ๆ ทั่วโลก 4.การเกิดสิ่งแวดล้อม ใหม่ทางสังคม 5.แนวทางอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ 6.ผลกระทบต่อเนื่อง จากการเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมของ ภูมิภาคต่างๆของโลก ที่มีต่อประเทศไทย

ตารางที่ 3 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา (ต่อ)

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
รายละเอียด	เนื้อหา								
3.2	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	ภูมิศาสตร์ ภูมิภาคของทวีป ต่าง ๆ เรื่อง ลักษณะทาง กายภาพ สังคม และวัฒนธรรม โดยอ่านและ เขียนแผนที่ ประกอบ	ภูมิศาสตร์ ภูมิภาคของทวีป ต่าง ๆ เรื่อง ลักษณะทาง กายภาพ สังคม และวัฒนธรรม โดยอ่านและ เขียนแผนที่ ประกอบ	ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ต้น	1.ลักษณะทาง ภูมิศาสตร์ของ ประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก 2. ประชากรกับ สิ่งแวดล้อมด้าน กายภาพและ สังคมในภูมิภาค ต่างๆ	ไม่ปรากฏข้อมูล เนื่องจากเป็น หลักสูตร ม.ต้น	1.ลักษณะทาง ภูมิศาสตร์ของภาค ต่าง ๆ ของประเทศไทย 2. การอนุรักษ์และ พัฒนาสิ่งแวดล้อม	1.ปฏิสัมพันธ์เชิง ภูมิศาสตร์ของไทย และภูมิภาคของโลก 2.เครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์และภูมิ สารสนเทศ 3. การเปลี่ยนแปลง ลักษณะทางกายภาพ และทางธรรมชาติของ โลก 4.ภูมิสังคมใหม่ 5.วิกฤตการณ์และ มาตรการป้องกันและ แก้ไขปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม 6. การอนุรักษ์และ พัฒนาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม	1.เครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์และภูมิ สารสนเทศ 2.ปัญหาทางกายภาพ และภัยพิบัติธรรมชาติ 3. การเปลี่ยนแปลง ลักษณะทางกายภาพ และทางธรรมชาติของ โลก 4.ภูมิสังคมใหม่ 5.วิกฤตการณ์และ มาตรการป้องกันและ แก้ไขปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม 6. การพัฒนาที่ยั่งยืน

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่หลักสูตรฯ พ.ศ. 2503 จนถึงหลักสูตรฯ พ.ศ. 2551 ทุกหลักสูตรยังคงเน้นเนื้อหาภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทยและของภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยอดีตตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2533 จะเน้นเรื่องของภูมิศาสตร์กายภาพและทักษะการใช้แผนที่ โดยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเรียนภูมิศาสตร์ภูมิภาค ส่วนตอนปลายเรียนภูมิศาสตร์กายภาพ ในเวลาต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ได้พัฒนาเนื้อหาเป็นการศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ซึ่งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังคงเป็นการเรียนภูมิศาสตร์ภูมิภาค แต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเน้นเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เน้นเนื้อหาภูมิศาสตร์ประเทศไทยและทวีปต่าง ๆ ของโลก การศึกษาแผนที่ประเภทต่าง ๆ รวมถึงการอ่าน การใช้ และการสร้างแผนที่ และเรื่องสภาพ ปัญหา และแนวทางอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีการแบ่งเนื้อหาเชิงภูมิศาสตร์ภูมิภาค (Regional Geography) เริ่มจากประเทศ ทวีป และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นเนื้อหาภูมิศาสตร์กายภาพ (Physical Geography) เป็นหลัก

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เน้นเรื่องวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีการเพิ่มเนื้อหาเรื่องการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศในการเรียนรู้ โดยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังคงเนื้อหาเชิงภูมิศาสตร์ภูมิภาค (Regional Geography) เป็นหลัก แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมุ่งเน้นเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (Man & Environment) แต่ยังคงเนื้อหาภูมิศาสตร์กายภาพไว้เป็นพื้นฐาน

1.4 พัฒนาการด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 4 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์ รายละเอียด	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
4	วิธีการจัด การเรียนรู้	1.การบรรยาย 2.การอภิปราย 3.การสอนแบบ หน่วย	1.การบรรยาย 2.การอภิปราย 3.การสอนแบบ ค้นพบ 4.การสอนแบบ สืบสอบ	1.การบรรยาย 2.การสอนแบบ สืบสอบ 3.การสอนโดยใช้ ภูมิภาคของโลก เป็นฐาน 4.การสอนแบบ แก้ปัญหา 5.การสอนแบบ บูรณาการ 6.การใช้บทบาท สมมติ	1.การบรรยาย 2.การสอนแบบ สืบสอบ 3.การสอนโดยใช้ ภูมิภาคของโลก เป็นฐาน 4.การสอนแบบ แก้ปัญหา 5.การสอนแบบ บูรณาการ 6.การสอนแบบ อุปนัย 7.การใช้บทบาท สมมติ	1.การบรรยาย 2.การสอนแบบสืบ สอบ 3.การสอนโดยใช้ ภูมิภาคของโลกเป็น ฐาน 4.การสอนแบบ แก้ปัญหา 5.การสอนแบบ บูรณาการ 6.การสอนแบบ อุปนัย 7.การใช้บทบาท สมมติ 8.การลงภาคสนาม 9.ศูนย์การเรียนรู้	1.การบรรยาย 2.การสอนแบบสืบ สอบ 3.การสอนโดยใช้ ภูมิภาคของโลกเป็น ฐาน 4.การสอนแบบ แก้ปัญหา 5.การสอนแบบ บูรณาการ 6.การสอนแบบ อุปนัย 7.การใช้บทบาท สมมติ 8.การลงภาคสนาม 9.ศูนย์การเรียนรู้	1.การสอนบูรณาการ 2.การเรียนรู้แบบ ร่วมมือ 3.กรณีศึกษา 4.การได้ว่าที่ 5.การจัด ประสบการณ์นอก สถานที่ 6.การสอนโดยใช้ ภูมิภาคโลกเป็นฐาน 7.กระบวนการวิจัย 8.กระบวนการจัดการ 9.กระบวนการคิด 10.กระบวนการทาง สังคม 11.กระบวนการ พัฒนาลักษณะนิสัย	

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 จนถึง พ.ศ. 2533 การสอนแบบบรรยายและการสอนโดยภูมิภาคเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 และหลักสูตร พ.ศ. 2551 ได้พัฒนาเป็นวิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้แสวงหาและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยที่การลงภาคสนามเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับความสำคัญมาโดยตลอด ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) วิธีการจัดการเรียนรู้เป็นการสอนแบบบรรยายและการสอนโดยใช้ภูมิภาคของโลกเป็นฐานเป็นหลัก ซึ่งการสอนโดยใช้ภูมิภาคของโลกเป็นฐานเป็นการสอนภูมิศาสตร์โดยใช้ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกมาเป็นฐานในการเรียนรู้ แต่มีวิธีการสอนอื่น ๆ เข้ามาสอดแทรกสลับกัน เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบสืบสอบ การลงภาคสนาม เป็นต้น

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 วิธีการจัดการเรียนรู้มีความทันสมัยและหลากหลาย เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถสืบเสาะแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นวิธีที่มีขั้นตอนเป็นกระบวนการ เช่น กระบวนการวิจัย กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการทางสังคม เป็นต้น สามารถที่จะเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมของเนื้อหา วัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.5 พัฒนาการด้านวัสดุหลักสูตรของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 5 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านวัสดุหลักสูตรของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
รายละเอียด									
5	วัสดุหลักสูตร	<ul style="list-style-type: none">- เอกสารหลักสูตร- เอกสารประกอบหลักสูตร ที่จัดทำหลักสูตรโดยกรมวิชาการดังนี้• คู่มือครู• แผนการสอน• ตำราเรียน	<ul style="list-style-type: none">- เอกสารหลักสูตร- เอกสารประกอบหลักสูตร ที่จัดทำหลักสูตรที่จัดทำโดยกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการหรือสำนักพิมพ์เอกชนที่ได้รับการรับรอง ดังนี้• คู่มือครู• หนังสือเรียน• คู่มือการสอน	<ul style="list-style-type: none">- เอกสารหลักสูตร- เอกสารหลักสูตรที่จัดทำโดยกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการหรือสำนักพิมพ์เอกชนที่ได้รับการรับรองดังนี้• คู่มือครู• หนังสือเรียน• คู่มือการสอน	<ul style="list-style-type: none">- เอกสารหลักสูตร- เอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำโดยกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการหรือสำนักพิมพ์เอกชนที่ได้รับการรับรอง ดังนี้• คู่มือครู• หนังสือเรียน• คู่มือการสอน	<ul style="list-style-type: none">- เอกสารหลักสูตร- คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ที่จัดทำโดยกรมวิชาการศึกษาธิการหรือสำนักพิมพ์เอกชนที่ได้รับการรับรอง- เอกสารประกอบหลักสูตร เรื่อง สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา- หลักสูตรสถานศึกษาสำนักพิมพ์เอกชนที่ได้รับการรับรอง	<ul style="list-style-type: none">- เอกสารหลักสูตร- หลักสูตรสถานศึกษา- วารสารcurriculum issueจัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ- สืบทางโทรทัศน์ช่อง NBT เรื่องถอดรหัสหลักสูตรแกนกลาง จัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ- คู่มือครูที่จัดทำโดย- หลักสูตรสถานศึกษา		

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านวัสดุหลักสูตรของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่หลักสูตรฯ พ.ศ. 2503 จนถึงหลักสูตรฯ พ.ศ. 2551 มีเอกสารหลักสูตรเป็นวัสดุหลักสูตรสำคัญในการศึกษาเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ โดยหลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 วัสดุหลักสูตรจะเป็นเอกสารประกอบหลักสูตรตามที่หน่วยงานหรือองค์กรที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง ต่อมาในหลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนาวัสดุหลักสูตรให้มีความทันสมัยตามเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการด้านวัสดุหลักสูตรของหลักสูตรภูมิศาสตร์ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) วัสดุหลักสูตรที่สำคัญคือเอกสารที่จัดทำโดยกรมวิชาการและหน่วยงานที่กระทรวงศึกษาธิการรับรองเท่านั้น ได้แก่ เอกสารหลักสูตร คู่มือการสอน คู่มือครู แผนการสอน และหนังสือเรียน

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นวัสดุหลักสูตรที่มีความหลากหลายและมีการพัฒนามากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและเทคโนโลยี เช่น การจัดทำซีรี่ย์ทางโทรทัศน์ การจัดทำวารสารจากหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ให้ความสำคัญกับหลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างมาก เนื่องจากสถานศึกษาเป็นผู้นำหลักสูตรระดับชาติมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งครูผู้ใช้หลักสูตรต้องใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยตรง

1.6 พัฒนาการด้านการประเมินผลของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 6 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการประเมินผลของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
รายละเอียด									
6	การประเมินผล	- การนิเทศ ติดตามผลการใช้ หลักสูตรของ สถานศึกษา - รายงาน ผลการวิจัยของ หน่วยงานองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรและการ ใช้หลักสูตร	- การนิเทศ ติดตามผลการใช้ หลักสูตรของ สถานศึกษา - รายงาน ผลการวิจัยของ หน่วยงานองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรและการ ใช้หลักสูตร	- การนิเทศ ติดตามผลการใช้ หลักสูตรของ สถานศึกษา - รายงาน ผลการวิจัยของ หน่วยงานองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรและการ ใช้หลักสูตร	- การนิเทศ ติดตามผลการใช้ หลักสูตรของ สถานศึกษา - รายงาน ผลการวิจัยของ หน่วยงานองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรและการ ใช้หลักสูตร	- การนิเทศติดตาม ผลการใช้หลักสูตร ของสถานศึกษา - รายงาน ผลการวิจัยของ หน่วยงานองค์กรที่ เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรและการ ใช้หลักสูตร	- การนิเทศติดตามผล การใช้หลักสูตรของ สถานศึกษา - การประชุมรับฟัง ความคิดเห็นจากผู้ ใช้หลักสูตร - รายงานผลการวิจัย ของหน่วยงานและ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรและการใช้ หลักสูตรภูมิศาสตร์ - ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนระดับชาติ - ผลสัมฤทธิ์ระดับ สถานศึกษา	- การนิเทศติดตามผล การใช้หลักสูตรของ สถานศึกษา - การประชุมรับฟัง ความคิดเห็นจากผู้ ใช้หลักสูตร - รายงานผลการวิจัย ของหน่วยงานและ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรและการใช้ หลักสูตรภูมิศาสตร์ - ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนระดับชาติ - ผลสัมฤทธิ์ระดับ สถานศึกษา	- การนิเทศติดตามผล การใช้หลักสูตรของ สถานศึกษา - การประชุมรับฟัง ความคิดเห็นจากผู้ ใช้หลักสูตร - รายงานผลการวิจัย ของหน่วยงานและ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรและการใช้ หลักสูตรภูมิศาสตร์ - ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนระดับชาติ - ผลสัมฤทธิ์ระดับ สถานศึกษา

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านการประเมินผลของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 จนถึง พ.ศ. 2533 การประเมินผลหลักสูตรจะเน้นที่การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรเป็นสำคัญ ต่อมาได้มีการพัฒนามีการใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ และระดับสถานศึกษาเข้าร่วมในการประเมินผล ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการด้านการประเมินผลของหลักสูตรภูมิศาสตร์ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีการประเมินผลหลักสูตรด้วยการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษารายงานผลของตนเองต่อหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อเก็บเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่และเพื่อพัฒนาหลักสูตรในอนาคต รายงานผลการวิจัยของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตร เช่น งานวิจัยของกรมวิชาการ งานวิจัยระดับปริญญาโท ปริญญาตรี และปริญญาเอก เป็นต้น เนื่องจากการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ในโรงเรียนเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งประเทศ จึงทำให้การประเมินผลหลักสูตรค่อนข้างเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การประเมินผลหลักสูตรมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใช้หลักสูตร และการใช้ผลสัมฤทธิ์ระดับสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรได้ให้ความสำคัญกับการจัดการของสถานศึกษามากขึ้น รวมถึงการประเมินผลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ เนื่องจากการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษานั้น แต่ละสถานศึกษาจะเป็นผู้ออกแบบด้วยตนเองอิงตามหลักสูตรระดับชาติ ซึ่งการวัดผลจากการทดสอบระดับชาติจะเป็นอีกหนึ่งผลลัพธ์จากการนำหลักสูตรไปใช้

1.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 7 ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
รายละเอียด											
1	วัตถุประสงค์	เน้นความรู้เกี่ยวกับโลก ให้มนุษย์เข้าใจธรรมชาติ		รู้และเข้าใจเรื่องภูมิศาสตร์กายภาพของโลกและไทย เพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตได้						ตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการจัดการ สารหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา	
2	โครงสร้าง/เวลา	หลักสูตรรายวิชา		การบูรณาการเนื้อหาาร่วมกับสาระอื่นๆ ของวิชาสังคมศึกษา							
3	เนื้อหา			ภูมิศาสตร์กายภาพ การใช้แผนที่						ปฏิสัมพันธ์เชิงภูมิศาสตร์มนุษย์ สิ่งแวดล้อม	
4	วิธีการจัด การเรียนรู้		การสอนโดยใช้ภูมิภาคของโลกเป็นฐานและเป็นวิธีสอนแบบบรรยาย							การสอนที่เน้นกระบวนการสืบสอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	
5	วัสดุหลักสูตร			คู่มือครู คู่มือการสอน หนังสือเรียน						ใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี ทางภูมิศาสตร์	
6	การประเมินผล หลักสูตร			ประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตร						รายงานผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ	

ตอนที่ 2 พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

2.1 พัฒนาการด้านการเรียนการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 8 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านการเรียนการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์ รายละเอียด	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
1	การเตรียม การสอน	- ศึกษาหลักสูตร - ศึกษาเอกสาร ประกอบ หลักสูตร ที่จัดทำ หลักสูตร โดยกรมวิชาการ ได้นี้ คู่มือครู ตำราเรียน แผนการสอน	- ศึกษาหลักสูตร - ศึกษาเอกสาร ประกอบ หลักสูตร ที่จัดทำ หลักสูตร โดยกรมวิชาการ ได้แก่ คู่มือครู หนังสือเรียน จากกรมวิชาการ หรือสำนักพิมพ์ เอกชนที่	- ศึกษาหลักสูตร - ศึกษาเอกสาร ประกอบ หลักสูตร ที่จัดทำ หลักสูตร โดยกรมวิชาการ สำนักพิมพ์ เอกชนที่ได้รับ การรับรอง ดังนี้ คู่มือครู หนังสือเรียน คู่มือการสอน	- ศึกษาหลักสูตร - ศึกษาเอกสาร ประกอบ หลักสูตร ที่จัดทำ หลักสูตร โดยกรมวิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการหรือ สำนักพิมพ์ เอกชนที่ได้รับ การรับรอง ดังนี้ คู่มือครู หนังสือเรียน คู่มือการสอน	- ศึกษาหลักสูตร - ศึกษาเอกสาร ประกอบหลักสูตรที่ จัดทำโดยกรม วิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการหรือ สำนักพิมพ์เอกชนที่ ได้รับการรับรอง ดังนี้ คู่มือครู หนังสือเรียน คู่มือการสอน	- ศึกษาหลักสูตร - ศึกษาเอกสาร ประกอบหลักสูตรที่ จัดทำโดยกรม วิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการหรือ สำนักพิมพ์เอกชนที่ ได้รับการรับรอง ดังนี้ คู่มือครู หนังสือเรียน คู่มือการสอน	- ศึกษาเอกสาร หลักสูตร - ศึกษาคู่มือการ จัดการเรียนรู้กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ที่จัดทำ โดยกรมวิชาการ - ศึกษาเอกสาร ประกอบหลักสูตร เรื่อง สาระและ มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา	- ศึกษาเอกสาร หลักสูตร - ศึกษาหลักสูตร สถานศึกษา - การประชุมเชิง ปฏิบัติการเรื่องการนำ หลักสูตรไปใช้ โดย กระทรวงศึกษาธิการ - ศึกษาเอกสาร curriculum issue จัดทำโดย กระทรวงศึกษาธิการ

ตารางที่ 8 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านการเตรียมการสอนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา (ต่อ)

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์ รายละเอียด	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
1	การเตรียม การสอน (ต่อ)					<p>การประชุมเชิง ปฏิบัติการเรื่องการใช้ หลักสูตรไปใช้ โดยกระทรวง ศึกษาธิการ</p>	<p>การประชุมเชิง ปฏิบัติการเรื่องการใช้ หลักสูตรไปใช้ โดยกระทรวง ศึกษาธิการ</p>	<p>ศึกษาหลักสูตร - วิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และมาตรฐานการ เรียนรู้ช่วงชั้น - การแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับครูในกลุ่ม สาระฯ ทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษา</p>	<p>ชี้แจงทางโทรศัพท์ ช่อง NBT เรื่อง ถอดรหัสหลักสูตร แกนกลาง จัดทำโดย กระทรวงศึกษาธิการ - วิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด - การแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับครูในกลุ่ม สาระฯ ทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษา</p>

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านการเตรียมการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่หลักสูตรฯ พ.ศ. 2503 จนถึงหลักสูตรฯ พ.ศ. 2551 ผู้ใช้หลักสูตรต้องศึกษาเอกสารหลักสูตรที่จัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุก ๆ หลักสูตร โดยในอดีต ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 จนถึง พ.ศ. 2533 ผู้ใช้หลักสูตรจะศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตรและการประชุมเชิงปฏิบัติการที่จัดโดยหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน ได้พัฒนาเป็นการศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาและการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้ใช้หลักสูตรร่วมกัน ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการด้านการเตรียมการสอนได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นการศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตรคือ คู่มือครู หนังสือเรียน แผนการสอน คู่มือการสอนตามที่กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ และสำนักพิมพ์เอกชนที่กระทรวงศึกษาธิการรับรองได้จัดทำขึ้น และมีการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการนำหลักสูตรไปใช้ให้กับครูผู้ใช้หลักสูตร จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตรตามที่กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำขึ้น เพื่อนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะจัดทำหลักสูตรแตกต่างกันตามบริบทและสภาพแวดล้อม ดังนั้นครูผู้ใช้หลักสูตรจะต้องมีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อจัดทำหลักสูตรรายวิชาได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังมีการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการนำหลักสูตรไปใช้ให้กับโรงเรียนแกนนำ กระทรวงศึกษาธิการมีการผลิตสื่อที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น วารสารหลักสูตร ซีรี่ย์ทางโทรทัศน์ เป็นต้น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้ใช้หลักสูตรด้วยกัน

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร ภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ก่อนหลักสูตร พ.ศ. 2521 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามที่ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2521 ถึง 2533 ยังคงมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบของกระทรวงศึกษาธิการ แต่มีการพัฒนาให้ครูผู้สอนสามารถเลือกวิธีการสอนและ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และต่อมาตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ได้มีการ พัฒนาให้ครูผู้สอนออกแบบการจัดการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามที่สถานศึกษากำหนด โดยคำนึง นักเรียนเป็นสำคัญ สามารถแบ่งพัฒนาการได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 ครูผู้ใช้หลักสูตร จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำแผนการสอนไว้ให้เพียงเท่านั้น

2) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ครูผู้ใช้หลักสูตรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จากการ ศึกษาจากเอกสารประกอบหลักสูตร แต่สามารถออกแบบวิธีการสอนได้เองตามความเหมาะสม

3) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ครูผู้ใช้หลักสูตรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จากการศึกษาจากหลักสูตร สถานศึกษา การวิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์นักเรียน และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างของนักเรียน

2.3 พัฒนาการด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 10 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์ รายละเอียด	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
3	การจัดกิจกรรม ในห้องเรียน	เน้นการบรรยาย ในชั้นเรียน โดย ครูผู้สอน	เน้นการบรรยาย ในชั้นเรียน โดย ครูผู้สอน	เน้นกิจกรรมเชิง บูรณาการ - กิจกรรมกลุ่ม - การบรรยายใน ชั้นเรียน	- เน้นการจัด กิจกรรมที่ฝึก ทักษะที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิต เช่น การอ่าน คิด แสดงเหตุผล วิเคราะห์ข้อมูล นำความรู้ไปใช้ ภาคสนาม - การบรรยายใน ชั้นเรียน	เน้นการจัดกิจกรรม ที่ฝึกทักษะที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิต เช่น การอ่าน คิด แสดงเหตุผล วิเคราะห์ข้อมูล นำ ความรู้ไปใช้ ภาคสนาม - การบรรยายในชั้น เรียน	เน้นการจัดกิจกรรม ที่ฝึกทักษะที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิต เช่น การอ่าน คิด แสดงเหตุผล วิเคราะห์ข้อมูล นำ ความรู้ไปใช้ ภาคสนาม	1. Student - Centered learning 2. กิจกรรมกลุ่ม รูปแบบต่าง ๆ เน้นให้ นักเรียนศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเอง โดยมีครู เป็นผู้ให้คำแนะนำ 2. การจัดกิจกรรมที่ ฝึกทักษะที่จำเป็นต่อ การดำรงชีวิต เช่น การลงภาคสนาม	1.Active Learning เน้นให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ให้ คำแนะนำ 2. การจัดกิจกรรมที่ ฝึกทักษะที่จำเป็นต่อ การดำรงชีวิต เช่น การลงภาคสนาม

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียนของหลักสูตร ภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2518 กิจกรรมในห้องเรียนเน้นครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ นักเรียนเป็นเพียงผู้รับความรู้จากครูเท่านั้น ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2533 ได้มีการพัฒนาให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมในห้องเรียนมากขึ้น แต่ยังคงมีครูเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุด และต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนาเป็นการให้นักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากที่สุด โดยให้นักเรียนสร้างความรู้ประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 กิจกรรมในห้องเรียนเป็นการบรรยายของครูผู้สอน เน้นครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

2) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กิจกรรมในห้องเรียนจะเน้นการบรรยายในชั้นเรียน ประกอบกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ซึ่งนักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้นแต่ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดก็ยังเป็นครูผู้สอน

3) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การจัดกิจกรรมในห้องเรียน เน้นให้นักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยที่ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้และให้คำแนะนำในการเรียนรู้

2.4 พัฒนาการด้านวิธีการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 11 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านวิธีการสอนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์ รายละเอียด	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
4	วิธีการสอน	1.การบรรยาย 2.การอภิปราย	1.การบรรยาย 2.การอภิปราย 3.การสนทนาแบบ ต้นพบ 4.การสนทนาแบบ สืบสอบ	1.การบรรยาย 2.การสนทนา 3.การสนทนาแบบ สืบสอบ 4.การสนทนาแบบ บูรณาการ	1.การบรรยาย 2.การสนทนา 3.การสนทนาแบบ สืบสอบ 4.การสนทนาแบบ บูรณาการ	1.การบรรยาย 2.การสนทนา 3.การสนทนาแบบ สืบสอบ 4.การสนทนาแบบ บูรณาการ	1.การบรรยาย 2.การสนทนา 3.การสนทนาแบบ สืบสอบ 4.การสนทนาแบบ บูรณาการ	1.การบรรยาย 2.การสนทนา 3.การสนทนาแบบ สืบสอบ 4.การสนทนาแบบ บูรณาการ	1.การสอนบูรณาการ 2.การเรียนรู้แบบ ร่วมมือ 3.กรณีศึกษา 4.การวัดค่าที่ 5.การจัด ประสบการณ์นอก สถานที่ 6.การสอนโดยภูมิภาค 7.การสอนแบบ โครงงาน 8.ศูนย์การเรียนรู้	1.การเรียนรู้แบบ บูรณาการ 2.การสร้างความรู้ 3.การเรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง 4.การลงมือปฏิบัติ 5.Cooperative Learning 6.Storyline 7.Project Based Learning 8. flipped classroom 9. การสอนโดย ภูมิภาค 10.การบรรยาย

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านวิธีการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 จนถึง พ.ศ. 2533 การสอนแบบบรรยายและการสอนโดยภูมิภาคเป็นวิธีการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 และหลักสูตร พ.ศ. 2551 ได้พัฒนาเป็นวิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้แสวงหาและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบบรรยายและการสอนโดยภูมิภาคเป็นหลัก ซึ่งการสอนโดยภูมิภาคเป็นการสอนภูมิศาสตร์โดยใช้ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกมาเป็นฐานในการเรียนรู้ แต่มีวิธีการสอนอื่น ๆ เข้ามาสอดแทรก เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบบูรณาการ การลงภาคสนาม เป็นต้น ตามวิธีการจัดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรได้แนะนำไว้

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 วิธีการสอนของครูผู้สอนมีความทันสมัยและหลากหลาย เป็นวิธีการสอนที่นักเรียนสามารถสืบเสาะแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เน้นกิจกรรมกลุ่ม การลงมือปฏิบัติ และสร้างประสบการณ์ด้วยตนเอง เช่น Cooperative Learning, Storyline, Project-Based Learning, flipped classroom เป็นต้น เป็นวิธีการสอนที่ต้องใช้กระบวนการต่าง ๆ มาเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และความสนใจในการเรียน เช่น กระบวนการวิจัย กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการทางสังคม เป็นต้น ซึ่งครูผู้สอนสามารถที่จะเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมของเนื้อหา วัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2.5 พัฒนาการด้านเทคนิคการสอนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 12 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านเทคนิคการสอนของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ชื่อ รายละเอียด	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
5	เทคนิคการสอน	1.การทำงาน กลุ่ม 2.การค้นคว้า 3.การศึกษานอก สถานที่ 4.การใช้คำถาม	1.การทำงาน กลุ่ม 2.การศึกษา ค้นคว้าด้วย ตนเอง 3.การใช้คำถาม	เหมือนกับ หลักสูตร พ.ศ. 2518 แต่เพิ่มเติม คือ 1.การใช้เกมส์ 2.การแสดง บทบาทสมมติ	1.การทำงาน กลุ่ม 2.การศึกษา ค้นคว้าด้วย ตนเอง 3.การใช้เกมส์ 4.การใช้คำถาม	1.การทำงานกลุ่ม 2.การศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเอง เน้นให้ผู้เรียนเกิด ทักษะกระบวนการ ต่าง ๆ เช่น การเข้า สังคม การคิด การแก้ปัญหา การนำเสนอผลงาน เป็นต้น	1.การทำงานกลุ่ม 2.การศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเอง เน้นให้ผู้เรียนเกิด ทักษะกระบวนการ ต่าง ๆ เช่น การเข้า สังคม การคิด การแก้ปัญหา การนำเสนอผลงาน เป็นต้น	1.การจัดระบบ ความคิดด้วยกราฟฟิค 2.การสัมภาษณ์ 3.การบรรยาย 4.การอ่านเป็นกลุ่ม 5.การใช้เกมส์ 6.การศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเอง 7.การนำเสนอผลงาน 8.การใช้คำถาม	1.การใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือ 2.การใช้เกมส์ 3.การศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเอง 4.การนำเสนอผลงาน 5.การใช้คำถาม 6.การจัดระบบ ความคิดด้วยกราฟฟิค 7.การเก็บข้อมูลด้วย การสัมภาษณ์

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านเทคนิคการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ที่ใช้ตั้งแต่หลักสูตรฯ พ.ศ. 2503 จนถึงหลักสูตรฯ พ.ศ. 2551 คือ กระบวนการกลุ่ม การใช้คำถาม การใช้เกมส์ การศึกษาค้นคว้าและนำเสนอ ซึ่งเทคนิคการสอนที่กล่าวมานั้นได้ใช้อย่างแพร่หลาย ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 จนถึงหลักสูตร พ.ศ. 2533 ในเวลาต่อมาตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา เทคนิคการสอนได้พัฒนาเป็นการให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อฝึกทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ครูผู้สอนใช้เทคนิคการสอนที่เป็นพื้นฐานเพื่อประกอบวิธีการสอนแบบบรรยาย เช่น การถามตอบ การเล่นเกมส์ การนำเสนอรายงาน เป็นต้น

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จะเน้นเทคนิคการสอน ที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การจัดระบบความคิดด้วยกราฟฟิก การสัมภาษณ์ เป็นต้น และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือในการทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจ เช่น การใช้แอปพลิเคชันที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ เป็นต้น

2.6 พัฒนาการด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 13 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
6	รายละเอียด	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
	สื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้	1.หนังสือเรียน 2.แผนที่ 3.ลูกโลก 4.รูปภาพ สไลด์ 5.ภาพยนตร์ 6.ทุนจำลอง ลักษณะทาง กายภาพของ เปลือกโลก	1.หนังสือเรียน 2.แผนที่ 3.ลูกโลก 4.รูปภาพ 5.ภาพยนตร์ไทย และต่างประเทศ 6.สไลด์ฟิล์ม สตริป	1.หนังสือเรียน 2.หนังสือคู่มือ การสอน 3.แผนที่ 4.สไลด์ฟิล์ม สตริป 5.หนังสืออ่าน ประกอบ 6.คู่มือครู	1.หนังสือเรียน 2.หนังสือคู่มือ การสอน 3.แผนที่ 4.ลูกโลก 5.ภาพยนตร์ไทย และต่างประเทศ 6.สไลด์ฟิล์ม สตริป	1.หนังสือเรียน 2.หนังสือคู่มือการ สอน 3.แผนที่ 4.ลูกโลก 5.ภาพยนตร์ไทย และต่างประเทศ 7.แหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรม 8.แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนและบริม โดยรอบ	1.หนังสือเรียน 2.หนังสือคู่มือการ สอน 3.แผนที่ 4.ลูกโลก 5.ภาพยนตร์ไทย และต่างประเทศ 7.แหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรม 8.แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนและบริม โดยรอบ	1.เอกสาร ประกอบการเรียนรู้/ หนังสือเรียน 2.เครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์ เช่น แผนที่ ลูกโลก แผนที่เล่ม 3.ภูมิสารสนเทศ เช่น ภาพถ่ายดาวเทียม รูปถ่ายทางอากาศ Google Earth 5.สารคดี/ภาพยนตร์ ไทยและต่างประเทศ 6.แหล่งเรียนรู้ทาง ธรรมชาติ 7.แหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรม	1.เอกสาร ประกอบการเรียนรู้/ หนังสือเรียน 2.เครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์ เช่น แผนที่ ลูกโลก แผนที่เล่ม 3.ภูมิสารสนเทศ เช่น ภาพถ่ายดาวเทียม รูปถ่ายทางอากาศ Google Earth 5.สารคดี/ภาพยนตร์ ไทยและต่างประเทศ 6.แหล่งเรียนรู้ทาง ธรรมชาติ 7.แหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรม

ตารางที่ 13 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา (ต่อ)

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
6	สื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ (ต่อ)								7.สื่อประสม (Multimedia) 8.โปรแกรมประยุกต์ (Application) เช่น Google Earth Google Map 9.ข่าว/บทความ เหตุการณ์ปัจจุบัน

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ของหลักสูตร ภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่หลักสูตรฯ พ.ศ. 2503 จนถึงหลักสูตรฯ พ.ศ. 2551 ยังคงมีการใช้ แผนที่และลูกโลกเป็นสื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสื่อและนวัตกรรมมีแนวโน้มพัฒนาเพิ่มขึ้นตาม เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยตามกระแสโลกาภิวัตน์ โดยในอดีตตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2533 สื่อการสอนที่สำคัญนอกจากแผนที่และลูกโลก คือ หนังสือเรียนตามระเบียบของ กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2551 สื่อการสอนได้มีการพัฒนาก้าวหน้า มากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ที่ทันสมัยมาเป็นสื่อการสอน ส่วนแหล่งเรียนรู้ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้ตัวนักเรียน ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการที่ได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สื่อการสอนที่สำคัญที่สุดคือ หนังสือเรียน แผนที่ และรูปภาพ ส่วนแหล่งการเรียนรู้คือ โรงเรียน สถานที่ใกล้เคียง และสถานที่ทางธรรมชาติ

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สื่อการสอนที่สำคัญคือ สื่อเทคโนโลยี เช่น ภูมิสารสนเทศ สื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) โปรแกรมประยุกต์บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Application) ที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนที่ครูผลิตขึ้นเอง หรือหนังสือเรียนประกอบการเรียนรู้ ส่วนแหล่งการเรียนรู้ ยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน

2.7 พัฒนาการด้านการวัดและประเมินผลของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 14 ตารางวิเคราะห์พัฒนาการด้านการวัดและประเมินผลของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
	รายละเอียด									
7	การวัดและ ประเมินผล	1.คะแนนงาน ระหว่างปี เน้น การทดสอบย่อย 2.การสอบ ปลายปี 3.การสอบเน้น วัดความรู้เป็น หลัก	1.ระบบหน่วยกิต 2.การทดสอบ ย่อย 3.การสอบปลาย ภาค 4.การสอบเน้น วัดความรู้และ ความเข้าใจเป็น หลัก 5. การประเมิน ด้านพฤติกรรม และเจตคติดีขึ้นอยู่ กับแต่ละโรงเรียน	1.การประเมินผล ระหว่างภาค (พฤติกรรม ผลงาน การ ทดสอบย่อย) 2.การประเมินผล ปลายภาค 3.การสอบเน้น วัดความรู้และ ความเข้าใจเป็น หลัก	1.การประเมินผล ระหว่างภาค (พฤติกรรม ผลงาน การ ทดสอบย่อย) 2.การประเมินผล ปลายภาค 3.การสอบเน้น วัดความรู้ ความ เข้าใจ และการ นำไปใช้เป็นหลัก	1.การประเมินผล ระหว่างภาค (พฤติกรรม ผลงาน การทดสอบย่อย) 2.การประเมินผล กลางภาค 3.การประเมินผล ปลายภาค 4.การสอบเน้นวัด ความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ เป็นหลัก	1.การประเมินผล ระหว่างภาค (พฤติกรรม ผลงาน การทดสอบย่อย) 2.การประเมินผล กลางภาค 3.การประเมินผล ปลายภาค 4.การสอบเน้นวัด ความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ เป็นหลัก	1. โรงเรียนเป็นผู้ กำหนดการประเมิน โดยใช้ การประเมิน จากสภาพจริง และมี วิธีการประเมินที่ หลากหลาย เช่น • การทดสอบ • การสัมภาษณ์ • การประเมิน ภาคปฏิบัติ • Scoring rubric • แฟ้มสะสมผลงาน 2.การสอบเน้นวัด ทักษะวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินค่า	1. โรงเรียนเป็นผู้ กำหนดการประเมิน โดยใช้การประเมิน จากสภาพจริง จาก • การทำกิจกรรมใน ห้องเรียน • การแข่งขันงาน 2.การสอบเน้นวัด ทักษะวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินค่า	

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการด้านการวัดและประเมินผลของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ในอดีตตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 ถึงหลักสูตร พ.ศ. 2533 การวัดและประเมินผลเน้นการสอบวัดความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาภูมิศาสตร์ด้วยแบบทดสอบ ในเวลาต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนาให้การวัดและประเมินผลเน้นการวัดทักษะทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ มากกว่าการทดสอบเพื่อวัดความรู้ ซึ่งสามารถแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เน้นการวัดและประเมินผลด้วยการสอบวัดด้านความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ มีทั้งการสอบย่อย สอบกลางภาค และสอบปลายภาค มีการให้คะแนนชิ้นงานและพฤติกรรมอยู่บ้าง แต่น้ำหนักคะแนนน้อยกว่าการทดสอบ

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผลด้วยตนเอง ด้วยการประเมินจากสภาพจริง (Authentic Assessment) จากผลงาน ภาระชิ้นงาน และกิจกรรมในห้องเรียนด้วยวิธีการประเมินที่หลากหลายมากกว่าการทดสอบวัดความรู้ ซึ่งการทดสอบนั้นจะเป็นการวัดและประเมินผลด้านทักษะการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ซึ่งเป็นทักษะการคิดขั้นสูง

2.8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 2 พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

ตารางที่ 15 ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 2 พัฒนาการของการนำหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาไปใช้

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
	รายละเอียด									
1	การเตรียม การสอน	ศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตร/ประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ								
2	การจัดทำแผนการ จัดการเรียนรู้	ครูทำตามเอกสารที่หน่วยงาน กระทรวงศึกษาธิการกำหนด	ครูออกแบบการสอนได้ด้วยตนเอง แต่ยังคงรูปแบบของกระทรวงศึกษาธิการ							
3	การจัดกิจกรรมใน ห้องเรียน	เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ของห้องเรียน	นักเรียนมีบทบาทในการเรียนมากขึ้น และทำกิจกรรมกลุ่ม							
4	วิธีการสอน	เน้นการบรรยาย สอดแทรกวิธีอื่นๆ								
5	เทคนิคการสอน	ใช้เทคนิคประกอบวิธีการสอนแบบบรรยาย								
		กระบวนการกลุ่ม การใช้คำถาม การใช้เกมส์ การศึกษาค้นคว้าและนำเสนอ								
6	สื่อ นวัตกรรม และ แหล่งเรียนรู้	หนังสือเรียน แผนที่ และรูปภาพ จากหน่วยงานกระทรวงศึกษาธิการ เน้นให้กิจกรรมภาคสนามในแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน								
7	การวัดและ ประเมินผล	เน้นการสอบวัดผลด้านความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ เน้นการประเมิน จากสภาพจริง ด้วยวิธีการหลากหลาย								

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

3.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

จากการศึกษาและวิเคราะห์ผลการวิจัยด้านพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ จำนวน 6 ท่าน ที่มีประสบการณ์การเป็นคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เพื่อเสนอแนวทางแนวทางการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ดังนี้

1) ด้านวัตถุประสงค์

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้คือ ควรกำหนดในแนวทางที่ให้นักเรียนสามารถอธิบายปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้ด้วยการใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) จนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ (Geographical Skill) สามารถคิดวางแผน ตัดสินใจ จัดการเชิงพื้นที่ และใช้เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตได้โดยมีความรู้ทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นฐาน ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสังคมมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ ทั้งยังสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ เสนอแนะแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานความเป็นพลเมืองดีและพลเมืองโลกได้ เพราะแนวโน้มของการศึกษาภูมิศาสตร์ให้ความสำคัญเรื่องสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ วิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม และการจัดการกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นในทุก ๆ หลักสูตร

ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านวัตถุประสงค์ ดังนี้

“...ควรใส่กระบวนการทางภูมิศาสตร์ให้ชัดเจนมากขึ้น เป็นการเรียนเพื่อสร้างสรรค์การดำเนินชีวิต และการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...ควรปรับให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับกระแสสังคมโลกเรื่องความเป็นพลเมืองดีและการเป็นพลเมืองโลก...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...เป้าหมายคือเด็กจะต้องสามารถวางแผนเพื่อตัดสินใจเชิงพื้นที่ได้...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ค.

“...ผู้เรียนควรมีทักษะทางภูมิศาสตร์ที่จะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ง.

“...ผู้เรียนต้องเข้าใจพื้นที่ที่จะได้สามารถดำรงชีวิตและเข้าใจมนุษย์ได้...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ จ.

2) ด้านโครงสร้างและเวลา

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านโครงสร้างและเวลาได้คือ ควรจัดโครงสร้างให้หลักสูตรภูมิศาสตร์เป็นสาระการเรียนรู้หนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยบูรณาการเนื้อหาสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์มาผสมผสานกัน เช่น สาระประวัติศาสตร์ สาระเศรษฐศาสตร์ สาระหน้าที่พลเมือง เป็นต้น ส่วนด้านเวลาไม่จำเป็นต้องกำหนดเวลาเพิ่มขึ้น เพราะแนวโน้มของเวลาลดลง แต่ควรใช้วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อและนวัตกรรม ในยุคปัจจุบันช่วยให้กิจกรรมในห้องเรียนสามารถดำเนินไปได้เหมาะสมกับเวลาที่กำหนด โดยการจัดโครงสร้างและเวลาจะขึ้นอยู่กับบริบทและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านโครงสร้างและเวลา ดังนี้

“...ควรจัดโครงสร้างวิชาด้วยการบูรณาการเนื้อหา 5 สาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ส่วนเวลาเรียนขึ้นอยู่กับการจัดของสถานศึกษา...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...ภูมิศาสตร์เป็นแกนหลักของสังคมศึกษา ไม่ควรแยกสาระภูมิศาสตร์ออกจากวิชาสังคมศึกษา เพราะเป็นเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกัน ควรบูรณาการให้เป็นเนื้อหาเดียวกัน...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

3) ด้านเนื้อหา

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ได้คือ ต้องเน้นตามแนวโน้มของกระแสสังคมโลก ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของโลกทางด้านกายภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีความรุนแรง การเกิดวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น Climate Change, Greenhouse Effect,

Global Warming เป็นต้น สถานการณ์เหล่านี้ส่งผลให้เกิดเรื่องการจัดการกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริโภค (Consumer Social Responsibility) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) บนพื้นฐานความเป็นพลเมืองดีและพลเมืองโลก และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เน้นเนื้อหา ภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human Geography) ซึ่งเป็นความจำเป็นที่นักเรียนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ ภูมิศาสตร์กายภาพ (Physical Geography) เป็นพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์และให้เหตุผลเชิง ภูมิศาสตร์ โดยนักเรียนต้องได้เข้าถึงเนื้อหาภูมิศาสตร์ที่มีความทันสมัยและมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม บริบทและสภาพแวดล้อมของสังคมโลกอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านเนื้อหา ดังนี้

“...เนื้อหาควรมีความทันสมัย ควรเน้นเรื่องภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อมนุษย์ และวิธีการแก้ปัญหา วิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาที่ยั่งยืน ความมั่นคงของมนุษย์ การบริโภคอย่างรับผิดชอบต่อ เป็นต้น เครื่องมือทางภูมิศาสตร์เป็นการเรียนเพื่อให้นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้มากกว่าการ เรียนเชิงเนื้อหา...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...เนื้อหาภูมิศาสตร์ควรเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคมโลก ดู Trend ของการ เปลี่ยนแปลงว่าดำเนินไปในทิศทางใด สังคมโลกต้องการอะไร ปัจจุบันนี้เน้นให้มนุษย์มีความตระหนัก ต่อการรับผิดชอบต่อธรรมชาติและสังคม มนุษย์ควรมีส่วนร่วมในการจัดการผลที่เกิดจากวิกฤตการณ์ สิ่งแวดล้อมโลก ควรเน้นเรื่อง Climate change, SDGs, Agenda21, Responsibility consumer...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...ควรเพิ่มเติมภูมิศาสตร์มนุษย์ ในแง่ที่ภูมิศาสตร์ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างไร และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงมนุษย์จะปรับเปลี่ยนตัวเองอย่างไร เช่น การเพิ่มการกระจายตัว การตั้ง ถิ่นฐาน เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ควรเพิ่มเติมเรื่อง Climate change ภัยพิบัติทางธรรมชาติและการ รับมือ...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ค.

“...ปรับตามกระแสสังคมโลก ซึ่งตอนนี้ทั่วทั้งโลกตื่นตัวและให้ความสำคัญกับเรื่องของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของมนุษย์อย่างมาก...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ง.

“...ควรปรับเปลี่ยนตามกระแสของสังคม เน้นเรื่องวิกฤตสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ *Climate change*...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ จ.

“...Trendของโลกเปลี่ยน เนื้อหา ก็ควรเปลี่ยนตามเพื่อให้เกิดความทันสมัย จะเรียนแบบเดิมๆ ไม่ได้ และควรเพิ่มเรื่องสิ่งแวดล้อมในระดับมัธยมต้น...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ฉ.

4) ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ได้ คือ ควรมีการแนะนำให้ผู้ใช้หลักสูตรใช้การสอนภูมิศาสตร์ด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเพื่อตอบคำถาม โดยใช้ความสามารถทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ความเข้าใจระบบธรรมชาติ และมนุษย์ผ่านปฏิสัมพันธ์ การให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ผ่านการเชื่อมโยง และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบตามนัย ร่วมกับทักษะทางภูมิศาสตร์ เช่น การแปลความข้อมูลทางภูมิศาสตร์ การใช้เทคนิคและเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ การคิดเชิงพื้นที่ การคิดแบบองค์รวม เป็นต้น พร้อมทั้งใช้รูปแบบการสอนที่ทันสมัยเพื่อให้การจัดการเรียนรู้สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้

ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

“...ควรใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ หรือ *Geo-literacy* ในการจัดการเรียนรู้ และใช้ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...ควรใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถทางภูมิศาสตร์ ...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...ควรใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์หรือกระบวนการที่มีความทันสมัย ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง เป็นผู้ลงมือปฏิบัติ...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ค.

“...ควรจัดบทเรียนที่น่าสนใจ ตอบรับกระแสสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ง.

“...ครูผู้สอนควรใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ทันสมัย น่าสนใจ อาจใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถทางภูมิศาสตร์...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ จ.

5) ด้านวัสดุหลักสูตร

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านวัสดุหลักสูตรของหลักสูตรภูมิศาสตร์ได้ ดังนี้ ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ภูมิสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ เพราะสื่อการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ในปัจจุบัน ครูผู้สอนควรได้ฝึกฝนและเลือกใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรมีการสร้างตัวอย่างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์เพื่อเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ให้กับครูผู้สอนได้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านวัสดุหลักสูตร ดังนี้

“...ควรมีการทำคู่มือครูเป็นเล่มเอกสารประกอบหลักสูตรเพื่อแนะแนวทางให้ครูนำ Geo-Literacy ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...ควรสร้างตัวอย่างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ครูผู้ใช้หลักสูตรได้เข้าใจและนำไปใช้ได้ ในแนวทางเดียวกัน และเตรียมครูให้พร้อมก่อนการใช้หลักสูตรจริง...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...ควรมีการจัดทำหนังสือวิธีการจัดการเรียนรู้จากกระบวนกรศึกษาธิการหรือผู้รับผิดชอบ...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ค.

“...กระทรวงศึกษาธิการควรให้ความสำคัญกับการทำเอกสารประกอบหลักสูตรมากกว่านี้ และเอกสารนั้นควรแจกให้กับครูทุกคน เพื่อให้ครูซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงได้ศึกษาและทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปใช้กับผู้เรียน...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ง.

“...ควรใช้ตำราเรียนเป็นคู่มือหรือแนวทางในการทำหนังสือเรียนหรือเอกสารประกอบการเรียน...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ จ.

6) ด้านการประเมินผลหลักสูตร

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านการประเมินผลของหลักสูตรได้คือ ควรแบ่งการประเมินออกเป็น 2 ระยะใหญ่ ๆ คือ 1. การประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรของครูจากสภาพจริง เพื่อเป็นการให้ผลตอบกลับจากการใช้หลักสูตรไปในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อจะได้วิเคราะห์ข้อมูลคุณค่า จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาของกระบวนการใช้หลักสูตร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกระบวนการระหว่างการใช้หลักสูตร และพัฒนาหลักสูตรในอนาคต 2. ประเมินผลลัพธ์ของการใช้หลักสูตรจากผลสัมฤทธิ์ทางสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์ของนักเรียน ซึ่งเป็นการประเมินจากสภาพจริง (Authentic Assessment) เพื่อให้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผลในห้องเรียน ควรลดการประเมินผลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนให้สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ดังนั้นนักเรียนแต่ละพื้นที่ก็จะมีความรู้ลึกซึ้งในพื้นที่ของตนเองแตกต่างกัน ไม่สามารถนำผลสัมฤทธิ์มาเปรียบเทียบกันได้ทั่วประเทศ

ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านการประเมินผลหลักสูตร ดังนี้

“...ควรใช้ Geo-Literacy เป็นเครื่องมือในการประเมินผลลัพธ์จากการใช้หลักสูตร...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...ควรประเมินผลกระบวนการการใช้หลักสูตร มากกว่าการประเมินเพียงผลลัพธ์จากการใช้หลักสูตร เพราะการใช้หลักสูตรไปอาจเกิดปัญหาขึ้น และต้องแก้ไขไปเรื่อย ๆ จะดูแค่ผลลัพธ์ที่มาจากผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเมื่อจบการศึกษาตามช่วงชั้นเพียงอย่างเดียวไม่ได้...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...ควรมีการ review ผลลัพธ์จากการใช้หลักสูตรตามความเป็นจริง ว่าหลักสูตรที่ได้นำมาใช้นั้นได้ผลตอบวัตถุประสงค์ของหลักสูตรจริงหรือไม่...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ค.

“...เสนอให้ควรประเมินผลหลักสูตรตามความเป็นจริงและสามารถนำผลนั้นไปพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรได้จริง โดยเฉพาะการประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร เพราะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ ง.

“...หน่วยงานกระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างจริงจัง ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ประเมินผลจากครูระหว่างการใช้หลักสูตร ประเมินจากผลการเรียนของผู้เรียน เป็นต้น...”

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ จ.

3.2 แนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

จากการศึกษาและวิเคราะห์ผลการวิจัยด้านพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 11 คน ที่มีประสบการณ์การใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เพื่อเสนอแนวทางแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ดังนี้

1) ด้านการเตรียมการสอน

สรุปแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านเตรียมการสอนได้คือ ครูผู้ใช้หลักสูตรต้องศึกษาเนื้อหาภูมิศาสตร์เพิ่มเติม โดยเฉพาะเรื่องสิ่งแวดล้อม ติดตามข่าวสารและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั่วโลก และแนวทางแก้ไขและมาตรการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม ควรศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ที่เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง และฝึกฝนการใช้สื่อการสอนทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โปรแกรมประยุกต์บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Application) เป็นต้น

ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านการเตรียมการสอน ดังนี้

“...ครูควรศึกษาเนื้อหาที่จะสอน และใช้ตัวอย่างที่ทันสมัยเป็นเรื่องปัจจุบันทันต่อเหตุการณ์ มีความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อคัดเลือกเนื้อหาที่จะสอนได้ และควรเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ เพื่อให้เลือกใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์หรือสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...การเตรียมการสอนเป็นไปตามหลักการของการเตรียมตัวของครูก่อนไปสอน คือครูต้องมีการศึกษาเนื้อหาต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลง มีความทันสมัย โดยเฉพาะเรื่องของสิ่งแวดล้อม และวิกฤตการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ เพราะสภาพแวดล้อมของโลกเราเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...ครูต้องศึกษาเนื้อหาภูมิศาสตร์เพิ่มเติมให้เกิดความทันสมัยและเป็นปัจจุบัน เพราะภูมิศาสตร์คือธรรมชาติและมนุษย์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และความรู้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์แบบใหม่ ๆ เพื่อที่จะได้นำไปสอนนักเรียนได้อย่างเข้าใจ ทั้งนี้ต้องวิเคราะห์หลักสูตรให้ได้ด้วย...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ค.

2) ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

แนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้ คือ ครูควรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาที่กำหนดในการสอนได้ ซึ่งการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ ได้แก่ การกำหนดความสามารถทางภูมิศาสตร์ของนักเรียน การใช้เทคนิคกระบวนการทางภูมิศาสตร์ และการใช้ทักษะทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง

ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

“...ครูต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจะได้กำหนดเนื้อหา วัตถุประสงค์ และกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...ครูควรจัดทำแผนการสอนให้ตรงกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา ที่หลักสูตรได้มีการเปลี่ยนแปลง กำหนดเรื่องที่จะสอนได้จากการวิเคราะห์หลักสูตร เลือกใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอนได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา ผู้เรียน และบริบทโรงเรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...ควรศึกษาหลักสูตร เลือกเนื้อหา และตั้งวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด และนำแผนการสอนที่มีคุณภาพไปใช้จริง...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ง.

3) ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน

แนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียนได้คือ ครูควรสร้างกิจกรรมแนว Active Learning เน้นให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างการทำกิจกรรมเชิงภูมิศาสตร์ ซึ่งกิจกรรมควรมีความหลากหลาย เช่น กิจกรรมการสร้างแผนที่จาก Google Map กิจกรรมการวิเคราะห์สถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลก กิจกรรมการรับมือจากภัยพิบัติธรรมชาติ เป็นต้น โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม มีครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศที่เป็นเทคโนโลยีทันสมัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ในการทำกิจกรรมในห้องเรียน จนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง ทั้งนี้การจัดกิจกรรมในห้องเรียนนั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถของครูผู้สอน ซึ่งช่วงวัยของครูผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยี ทำให้มีผลต่อการใช้รูปแบบการเรียนรู้ใหม่ๆ

ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน ดังนี้

“...กิจกรรมการเรียนการสอนเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เน้นกิจกรรมกลุ่มให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์มาเป็นตัวช่วยในกิจกรรมต่าง ๆ แต่ต้องคำนึงถึงปัจจัยเรื่องของนักเรียนและชั้นเรียนด้วยว่าเหมาะสมหรือไม่...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...กิจกรรมในห้องเรียน จะเน้นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดขั้นสูง เป็นแนว Active Learning...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...เป็นกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ครูควรลดบทบาทของตัวเองลง...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ จ.

“...ควรเป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ สร้างความกระตือรือร้นให้กับนักเรียน มีการใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญ ใช้ข่าว เหตุการณ์ปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่เรียกความสนใจของผู้เรียน ครูพูดให้น้อย แต่ให้นักเรียนทำมาก...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ฉ.

4) ด้านวิธีการสอน

แนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านวิธีการสอนได้คือ ครูควรใช้วิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนการลงมือปฏิบัติและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เช่น การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based learning) การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการแบบเปิด (Open Approach) การจัดการเรียนรู้แบบการใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM education) การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning) ที่เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดเชื่อมโยงเชิงระบบ การคิดเชิงอนาคต การประเมินค่า และวิธีการสอนที่มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ เช่น Cloud-Based Learning, Cooperative Learning, flipped classroom เป็นต้น โดยคำนึงถึงบริบทของนักเรียนมีความแตกต่างกัน และบริบทของโรงเรียนที่มีความพร้อมต่างกัน

ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านวิธีการสอน ดังนี้

“...ครูควรใช้วิธีการสอนที่มีความทันสมัยและหลากหลาย สามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม แต่ควรเน้นให้นักเรียนได้ลงมือทำด้วยตนเอง คำนึงถึงนักเรียนเป็นสำคัญ...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...ครูใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เป็นรูปแบบการสอนแปลกใหม่ที่มีความทันสมัย อาจใช้เทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำงานเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ แต่ต้องคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียนด้วย...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...การสอนแบบบูรณาการเนื้อหาสาระกับสาระอื่น ๆ ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา หรือจะบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ ก็ได้...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ค.

“...การสอนด้วยวิธีการสมัยใหม่ เป็นรูปแบบของกิจกรรมกลุ่ม ที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือทำ และใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ แต่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนด้วย เพราะนักเรียนแต่ละคนมีความสามารถไม่เท่ากัน...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ง.

“...ควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ทั้งวิธีแบบเก่าและแบบใหม่ผสมผสานกันไป เพราะบางเนื้อหาการใช้วิธีแบบโบราณ เช่น การบรรยาย ก็ยังคงจำเป็นและมีความสำคัญอยู่ ส่วนวิธีแบบใหม่ก็น่าสนใจ เช่น การเรียนรู้จากการศึกษาปัญหา การเรียนรู้ด้วยการทำโครงการ ควรลองดู...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ จ.

“...ควรใช้วิธีการสอนแบบ Cooperative learning เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้ลงมือทำ ค้นคว้า หรือคิดหาคำตอบของเรื่องที่เรียนด้วยตนเอง ให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้แบบต่าง ๆ...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ช.

5) ด้านเทคนิคการสอน

แนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านเทคนิคการสอนได้คือ ครูควรใช้เทคนิคการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) ได้แก่ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเพื่อตอบคำถาม ร่วมกับวิธีการสอนแบบอื่น ๆ และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียน ซึ่งเทคนิคการสอนมีหลายรูปแบบตั้งแต่การถามตอบ การใช้เกมส์ การค้นคว้ารายงานและนำเสนอ เป็นต้น โดยคำนึงถึงบริบทของนักเรียนมีความแตกต่างกัน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านเทคนิคการสอน ดังนี้

“...เทคนิคการสอนยังคงใช้ได้ทุกรูปแบบเพราะเทคนิคการสอนเป็นส่วนช่วยทำให้กระบวนการเรียนการสอนมีความน่าสนใจมากขึ้น นักเรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน ดังนั้นการเลือก

เทคนิคการสอนจึงต้องเหมาะสมกับวิธีการสอนที่นำมาใช้ และต้องคำนึงถึงความสามารถของนักเรียนด้วย ทั้งนี้การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ยังเป็นตัวช่วยให้การเรียนรู้สนุกสนานมากขึ้นด้วย...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...เทคนิคการสอนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ยังคงสามารถใช้ได้ตลอดเวลา อยู่ที่ครูควรเลือกเทคนิคช่วยสอนให้หลากหลาย และเหมาะสมกับวิธีการสอน...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...ใช้เทคนิคที่มีความหลากหลาย ทำให้นักเรียนสนใจการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ค.

“...ใช้เทคนิคการสอนจากความชอบและความต้องการของนักเรียน เช่น การใช้เกมส์ การใช้แอปพลิเคชันทางมือถือ นักเรียนจะชอบและให้ความสนใจมาก แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับการเลือกวิธีการสอนด้วย ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ง.

6) ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้

แนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ได้ คือ สื่อการสอนทางภูมิศาสตร์เปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย ครูผู้สอนควรใช้สื่อและนวัตกรรมที่มีความทันสมัยเพื่อให้นักเรียนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่ การใช้โปรแกรมประยุกต์ (Application) บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ เช่น iGIS, Learn World Geography, Planet Geo, World map atlas, Geo Challenge, Planet Geo เป็นต้น การใช้สื่อประสม (Multimedia) ที่อยู่ในเว็บไซต์ออนไลน์ หรือสื่อประสมที่ครูเป็นผู้ผลิตขึ้นเอง เช่น วิดีโอคลิป สารคดี ภาพยนตร์ โฆษณา ข่าว เป็นต้น การใช้เว็บไซต์สร้างเกมส์ทางภูมิศาสตร์ เช่น Kahoot, Zipgrade, Plickers เป็นต้น ส่วนเครื่องมือทางภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศยังมีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ แผนที่ ลูกโลก ภาพถ่ายจากดาวเทียม รูปถ่ายทางอากาศ GPS GIS รวมถึงเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในรูปแบบของโปรแกรมสำเร็จ เช่น Google Earth, Google Map เป็นต้น

ด้านเอกสารประกอบการเรียน ครูผู้สอนต้องคัดเลือกเนื้อหาภูมิศาสตร์ที่มีความทันสมัย ตรงตามที่หลักสูตรกำหนด นำมาผลิตหนังสือเรียนหรือเอกสารประกอบการเรียนด้วยตนเอง ศึกษาหนังสือเรียนของโครงการตำราวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ มูลนิธิ สอวน. เช่น หนังสือภูมิศาสตร์เทคนิค หนังสือภูมิศาสตร์กายภาพ และหนังสือภูมิศาสตร์มนุษย์ เป็นคู่มือการสอน รวมถึงค้นคว้าข้อมูลจากเว็บไซต์ออนไลน์ที่มีความน่าเชื่อถือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น สำนักงานเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย วารสารสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ

ด้านแหล่งเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมภาคสนาม (Field work) ในแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน หรือแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางสังคมที่มีความน่าสนใจเชิงภูมิศาสตร์ และเพิ่มเติมแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถค้นคว้าได้ในโรงเรียน เช่น ห้องเรียนภูมิศาสตร์ ห้องสมุดภูมิศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

“...ในอนาคตสื่อการสอนจะอยู่ในรูปแบบของนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่อยู่ในลักษณะของแอปพลิเคชันจากโทรศัพท์มือถือ เช่น เกมส์ เนื้อหา ส่วนแบบเรียนก็ควรมีการพัฒนาให้มีความทันสมัย หรือถ้าเป็นไปได้ครูผู้สอนควรผลิตแบบเรียนด้วยตนเอง เพราะครูผู้สอนเป็นผู้ที่คัดเลือกเนื้อหาและสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียน...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...สื่อการสอนจะเปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหา และการพัฒนาของเทคโนโลยี อาจมีการใช้สื่อใหม่ ๆ เช่น แอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่นักเรียนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทั้งนี้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ เช่น แผนที่ ลูกโลก รูปถ่ายทางอากาศ ก็ยังคงสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนภูมิศาสตร์...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...การเลือกใช้สื่อที่ทันสมัย หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และควรส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากการเรียนภูมิศาสตร์ควรได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงภาคสนาม...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ค.

“...ควรเลือกใช้สื่อการสอนที่มีความทันสมัย เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ เช่น แอปพลิเคชันที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ในโทรศัพท์มือถือ หรือใช้สื่อเคลื่อนไหว เช่น คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ สารคดี เพื่อให้นักเรียนได้เห็นภาพจริง และดึงดูดใจ ด้านหนังสือเรียน ถ้าครูสามารถทำเองได้จะดีมาก เพราะการเลือกหนังสือแบบเรียนที่มีวางขายในท้องตลาด อาจไม่ตรงตามที่คุณครูกัดเลือกเนื้อหามาสอน...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ จ.

“...สื่อเทคโนโลยีมีความจำเป็นอย่างมากในยุคสมัยนี้ เช่น คลิปวิดีโอต่าง ๆ รูปภาพที่มีการเคลื่อนไหว มีเสียง นักเรียนจะให้ความสนใจ เพราะเด็กสมัยนี้โตมากับเทคโนโลยี...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ณ.

7) ด้านการวัดและประเมินผล

สรุปแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านการวัดและประเมินผลได้คือ ครูควรวัดและประเมินจากสภาพจริง (Authentic Assessment) จากผลงาน ภาระชิ้นงาน และกิจกรรมในห้องเรียน ควรวัดสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์ (Geographic Skills) โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) มาเป็นเครื่องมือ อาจจะไม่มีการจัดสอบวัดความรู้ หรือจัดสอบแบบเปิดหนังสือสอบ (Open Book Exam) เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ด้านการวัดและประเมินผล ดังนี้

“...อาจจะมีการสอบวัดความรู้ย่อยลงหรือไม่เลย เนื่องจากการเรียนที่เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะ ดังนั้นจึงควรวัดและประเมินผลตามสมรรถนะและความสามารถของนักเรียนจะดีกว่า หรืออาจจะมีการสอบ แต่เป็นการสอบแบบ open-book เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียน...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ก.

“...การประเมินผลจะเน้นการวัดสมรรถนะมากขึ้น ด้วยการใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือ เน้นให้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ข.

“...เน้นการประเมินผลทักษะต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น ทักษะการอ่านแผนที่ ทักษะการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งประเมินได้จากภาระงาน ชิ้นงาน หรือกิจกรรมที่ครูสร้างให้กับนักเรียน...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ง.

“...เน้นการประเมินจากสภาพจริง เช่น ชิ้นงาน กิจกรรมในห้อง เกมส์ต่าง ๆ เป็นต้น...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ จ.

“...ควรประเมินผลจากภาระงานหรือชิ้นงานที่สะท้อนให้เห็นถึงทักษะทางภูมิศาสตร์ของผู้เรียน อาจใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์มาเป็นตัวช่วยให้การประเมินผลเป็นไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ช.

“...เน้นการประเมินผลจากชิ้นงานหรือภาระงานมากขึ้น...”

ครูผู้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ ฉ.

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เพื่อศึกษาพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการศึกษาคือ ศึกษาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย ที่มีสาระภูมิศาสตร์ระบุไว้เป็นสาระในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นแผนแม่บทของการพัฒนาการศึกษาของชาติ เริ่มตั้งแต่หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวม 8 หลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 เครื่องมือ ได้แก่

1. แบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
2. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
3. แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนภูมิศาสตร์ (ในฐานะผู้ใช้หลักสูตร)
4. แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจแก้ไข แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตัดสินความตรงตามเนื้อหาและความครอบคลุม จำนวน 3 ท่านต่อการพิจารณา 1 เครื่องมือ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำแนะนำ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาอีกครั้ง และเก็บข้อมูลวิจัยด้วยเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แบบวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยวิเคราะห์หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาจำนวน 8 หลักสูตร นับตั้งแต่หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 จนถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นคณะทำงานพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และวิธีการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 ท่าน

3. แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนภูมิศาสตร์ (ในฐานะผู้ใช้หลักสูตร) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน จำนวน 11 คน โดยแบ่งผู้ให้สัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

3.1 ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 และไม่ได้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 3 คน เป็นครูที่สอนภูมิศาสตร์ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

3.2 ครูที่ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 และใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 3 คน เป็นครูที่สอนภูมิศาสตร์ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

3.3 ครูที่ไม่ได้ใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - 2550 แต่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 5 คน เป็นครูที่สอนภูมิศาสตร์ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

4. แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน จำนวน 10 คน

จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียงในหัวข้อพัฒนาการของหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ และการพรรณนาความเรียงหัวข้อแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้

สรุปผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาจากเครื่องมือต่าง ๆ ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ปรากฏดังนี้

1.1 ด้านวัตถุประสงค์ ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2551 เป็นการเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยหลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2518 จะเน้นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของโลกให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2521 - 2533 พัฒนาเป็นเพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ และหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 ได้พัฒนาเพื่อให้นักเรียนมีความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการศึกษาเรียนรู้

1.2 ด้านโครงสร้างและเวลา โครงสร้างของหลักสูตรภูมิศาสตร์ หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2518 เป็นหลักสูตรรายวิชา ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2521 - 2533 เป็นการบูรณาการเนื้อหาภูมิศาสตร์กับสาระประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง และหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 แยกเป็นสาระหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านเวลาในการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2551 มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านเนื้อหา ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2551 เน้นเนื้อหาภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทยและของภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานของการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ ซึ่งหลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 เน้นเนื้อหาภูมิศาสตร์กายภาพและการใช้แผนที่เป็นสำคัญ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 มีการพัฒนาเนื้อหาเป็นภูมิศาสตร์มนุษย์ ให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและมนุษย์ และการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

1.4 ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 แนะนำวิธีสอนแบบบรรยาย และการสอนโดยใช้ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เป็นฐานในการเรียนรู้ แต่มีวิธีการสอนแบบอื่นสลับกันไป ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 แนะนำแนวทางที่เป็นวิธีที่ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้หรือกระบวนการสืบสอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการใช้กระบวนการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดการใช้ทักษะขั้นสูง

1.5 ด้านวัสดุหลักสูตร หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2551 วัสดุหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ยังคงมีเอกสารหลักสูตร คู่มือครู คู่มือการสอน และหนังสือเรียน เป็นหลัก ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 มีการพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น การทำซีรียทางโทรทัศน์ การจัดทำวารสาร และสื่อออนไลน์ เป็นต้น

1.6 ด้านการประเมินผลหลักสูตร ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2551 มีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา ด้วยการรายงานผลจากสถานศึกษา และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตร มาอย่างต่อเนื่อง แต่ในหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 มีการใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติและระดับสถานศึกษามาเป็นเครื่องมือในการประเมินผล

2. พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ปรากฏดังนี้

2.1 ด้านการเตรียมการสอน หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 ครูผู้ใช้หลักสูตรเตรียมการสอน โดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือเรียน แผนการสอน ที่ทางหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดเตรียมไว้ให้เท่านั้น จนกระทั่งหลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ครูจะต้องมีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตรระดับชาติ และศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจัดทำหลักสูตรรายวิชาได้ด้วยตนเอง

2.2 ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2518 ครูทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามเอกสารที่หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดมาให้เท่านั้น ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2521 - 2533 ได้มีการพัฒนาให้ครูผู้ใช้หลักสูตรสามารถออกแบบการสอนได้ด้วยตนเอง แต่ยังคงรูปแบบของกระทรวงศึกษาธิการไว้เช่นเดิม และหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 ครูผู้ใช้หลักสูตรจะต้องทำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดทั้งกระบวนการ โดยการศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2518 การจัดกิจกรรมในห้องเรียนจะเน้นครูเป็นศูนย์กลางของห้องเรียน นักเรียนเป็นผู้รับฟังการให้ความรู้จากครูเท่านั้น ในเวลาต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2521 - 2533 เริ่มมีการจัดกิจกรรมกลุ่มทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้ นักเรียนมีบทบาทในการเรียนมากขึ้น และหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 ได้มีการพัฒนาให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนมีบทบาทมากที่สุด ครูเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำในการเรียนรู้

2.4 ด้านวิธีการสอน หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 วิธีการสอนภูมิศาสตร์จะเน้นการบรรยายเป็นหลัก อาจสอดแทรกวิธีการสอนอื่น ๆ บ้าง ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 เน้นวิธีการสอนที่นักเรียนสามารถสืบเสาะแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

2.5 ด้านเทคนิคการสอน หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2551 เทคนิคการสอนที่ยังคงมีการใช้มาอย่างต่อเนื่องคือ กระบวนการกลุ่ม การใช้คำถาม การใช้เกมส์ การศึกษาค้นคว้าและนำเสนอ ซึ่งเป็นเทคนิคการสอนประกอบวิธีการสอนแบบบรรยาย ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 เน้นเทคนิคการสอนที่ให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น

2.6 ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 สื่อการสอนที่สำคัญคือ หนังสือเรียน แผนที่ และรูปภาพ ที่มาจากหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ในหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 มีการใช้สื่อเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ที่ทันสมัย เช่น ภูมิสารสนเทศ สื่อมัลติมีเดีย แอปพลิเคชัน เป็นต้น ครูสามารถผลิตเอกสารประกอบการเรียนได้ด้วยตนเอง ส่วนแหล่งเรียนรู้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านแหล่งเรียนรู้ ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2551 ยังคงเน้นให้มีแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนเพื่อทำกิจกรรมภาคสนาม

2.7 ด้านการวัดและประเมินผล หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 การวัดและประเมินผลเน้นการสอบวัดผลด้านความรู้ ความเข้าใจ และนำไปใช้เป็นสำคัญ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 เน้นการประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินที่หลากหลายมากกว่าการทดสอบวัดความรู้

3. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ปรากฏดังนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1) ด้านวัตถุประสงค์ ควรกำหนดในแนวทางที่ให้นักเรียนสามารถอธิบายปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้ด้วยการใช้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ จนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ สามารถคิด วางแผน ตัดสินใจ จัดการเชิงพื้นที่ และใช้เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตได้โดยมีความรู้ทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นฐาน ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

2) ด้านโครงสร้างและเวลา ควรบูรณาการโครงสร้างเนื้อหาสาระอื่น ๆ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านเวลาไม่จำเป็นต้องกำหนดเวลาเพิ่มขึ้น

3) ด้านเนื้อหา ควรกำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิศาสตร์มนุษย์ สิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อม

4) ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ควรแนะนำให้ใช้การสอนด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) มี 5 ขั้นตอนคือ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเพื่อตอบคำถาม ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานของผู้เรียนที่ควรตอบคำถามเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งหรือความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกได้ โดยใช้ความสามารถทางภูมิศาสตร์

ได้แก่ ความเข้าใจระบบธรรมชาติและมนุษย์ผ่านปฏิสัมพันธ์ การให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ผ่านการเชื่อมโยง และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบตามนัย

5) ด้านวัสดุหลักสูตร ควรจัดทำคู่มือการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ภูมิสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ ครูควรฝึกฝนการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ และสร้างตัวอย่างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์

6) ด้านการประเมินผลหลักสูตร ควรประเมินผลหลักสูตร 2 ระยะคือ การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตรจากครูผู้ใช้หลักสูตร และการประเมินผลลัพธ์ของการใช้หลักสูตรจากผลสัมฤทธิ์ทางสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์ของนักเรียน

3.2 แนวทางการพัฒนาการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

1) ด้านการเตรียมการสอน ครูต้องศึกษาเนื้อหาภูมิศาสตร์เพิ่มเติม โดยเฉพาะเรื่องสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และแนวทางแก้ไขและมาตรการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม ศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิด และฝึกฝนการใช้สื่อการสอนทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่

2) ด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ครูควรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาที่กำหนดในการสอนได้

3) ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน ครูควรสร้างกิจกรรมแนว Active Learning เน้นให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างการทำกิจกรรมเชิงภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลาย โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม มีครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศที่เป็นเทคโนโลยีทันสมัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

4) ด้านวิธีการสอน ครูควรใช้วิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนการลงมือปฏิบัติและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ที่เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง และวิธีการสอนที่มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ภูมิศาสตร์

5) ด้านเทคนิคการสอน ครูควรใช้เทคนิคการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ ร่วมกับวิธีการสอนอื่น ๆ และการจัดกิจกรรมในห้องเรียน ซึ่งเทคนิคการสอนมีหลายรูปแบบตั้งแต่ การถามตอบ การใช้เกมส์ การค้นคว้ารายงานและนำเสนอ เป็นต้น โดยคำถึงบริบทของนักเรียนมีความแตกต่างกัน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่แตกต่างกัน

6) ด้านสื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ ครูควรใช้สื่อและนวัตกรรมที่มีความทันสมัยเพื่อให้ นักเรียนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ ครูต้องคัดเลือก

เนื้อหาภูมิศาสตร์ที่มีความทันสมัย ตรงตามหลักสูตรกำหนด นำมาผลิตหนังสือเรียนหรือเอกสารประกอบการเรียนด้วยตนเอง ครูควรจัดกิจกรรมภาคสนาม (Field work) ในแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนทั้งทางธรรมชาติและสังคม

7) ด้านการวัดและประเมินผล ครูควรวัดสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์ (Geographic Skills) เช่น ความสามารถในการแปลความข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ความสามารถในการใช้เทคนิคและเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสามารถในการคิดเชื่อมโยงและให้เหตุผลเชิงพื้นที่ เป็นต้น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเพื่อตอบคำถาม มาเป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพัฒนาการหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ต่อมา มีการเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ และในปัจจุบันได้พัฒนาเป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ โดยใช้ความรู้ทางภูมิศาสตร์ ภายภาพมาอธิบายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาร์สเดน (Marsden, 1976) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการพัฒนาทักษะการคิด โดยคัดเลือกจากทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom นอกจากนั้นบทบาทของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในโรงเรียนยังเน้นการนำเสนอภาพรวมของประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ที่ส่งผลต่อเนื้อหา รายวิชาภูมิศาสตร์ และสอดคล้องกับ เอเลเนอร์ (Rawling, 1992) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ภูมิศาสตร์ เพื่อให้เห็นความสำคัญของปรากฏการณ์เชิงพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ต่อมนุษย์

ด้านการจัดโครงสร้างและเวลา โครงสร้างของหลักสูตร หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2518 จัดเป็นหลักสูตรรายวิชา ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2521 - 2533 ได้บูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับสาระอื่น ๆ เป็นรายวิชา สังคมศึกษา และในเวลาต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 ได้จัดให้เป็นสาระหนึ่งของกลุ่มสาระการ

เรียนรู้สังคมศึกษา ส่วนเวลาในการจัดการเรียนรู้มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ที่ทันสมัยมาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้

ด้านเนื้อหา หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 เน้นเรื่องภูมิศาสตร์กายภาพของโลกและทักษะการใช้แผนที่ ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 มีการพัฒนาเป็นเรื่องวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ เคนท์ และ เคนท์ (Kent and Kent, 2000) ที่กล่าวว่าเนื้อหาของภูมิศาสตร์ควรคำนึงเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาร์เจนท์ (Argent, 2019) และ ไนท์ (Knight, 2019) ที่กล่าวว่า ตั้งแต่ในศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา เนื้อหาของภูมิศาสตร์ให้ความสำคัญกับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขาดแคลนทรัพยากร การกำจัดความยากจน และการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฟอสเก็ตต์ (Foskett & Education, 1999) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรภูมิศาสตร์และพบว่า หลักสูตรภูมิศาสตร์อยู่คู่กับประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียมมาเป็นเวลานาน ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ต่อมามีการพัฒนาเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยมากยิ่งขึ้นและรองรับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ดังที่เรียกกันว่าเป็นยุคแห่งการสำรวจและการค้นพบ สตัดดาร์ต (Stoddart, 1986) พบว่าแท้จริงแล้วความรู้ในเรื่องภูมิศาสตร์เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพและจิตใจ และประสบการณ์ทางด้านอารมณ์ ในส่วนของการศึกษาหลักสูตรภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศ พบว่า ประเทศอังกฤษได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์มากกว่าหากเทียบกับประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศด้อยพัฒนาอื่น ๆ โดยประเทศอังกฤษได้มีการบรรจุหลักสูตรภูมิศาสตร์ในโรงเรียน และมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้น เช่น ในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในทิศทางใด หลักสูตรภูมิศาสตร์ก็ยังคงถูกบรรจุอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเรื่อยมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รอร์ลิง (Rawling, 1992) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรภูมิศาสตร์โลกโดยอธิบายว่าหลักสูตรดังกล่าวถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายโดยมีการเตรียมพร้อมและกระตุ้นให้มีการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ได้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา โดยทิศทางของการพัฒนาหลักสูตรเป็นการพัฒนาเพื่อให้เป็นภูมิศาสตร์โลกมากขึ้น นอกจากนี้ในช่วง 10 ปีก่อนยังได้มีการทดลองพัฒนาหลักสูตรโดยการประชุมพัฒนาหลักสูตร เพื่อหาวิธีการประยุกต์ใช้หลักสูตร และพบว่าจะเป็นหลักสูตรที่จำเป็นอย่างยิ่งในอนาคตเพราะเป็นวิชาที่มีคุณค่า

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการศึกษาพัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ ด้านการเตรียมการสอนครู หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 ครูศึกษาและทำตามเอกสารประกอบหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 ได้พัฒนาเป็นการศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาเนื่องจากการจัดหลักสูตรต้องการให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น จึงได้ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถพัฒนาหลักสูตรของตนเองได้ นอกจากนี้ยังมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูผู้ใช้หลักสูตรทั้งภายในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษา ซึ่งส่งผลไปสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ในหลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 ครูเพียงทำตามแผนการสอนที่มาจากกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ในเวลาต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 ครูจะต้องจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ครูจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตร และออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เคนท์ และ เคนท์ (Kent & Kent, 2000) ในช่วงปี 2000 โครงการสร้างการพัฒนาหลักสูตรมีความชัดเจนมากขึ้นและมีคู่มือหลักสูตรภูมิศาสตร์โลก ทำให้ครูมีคู่มือในการจัดการเรียนรู้ โดยหลักสูตรภูมิศาสตร์แบ่งออกเป็น 4 หัวข้อสำคัญ คือ ทักษะการสืบสอบทางภูมิศาสตร์ ความรู้และความเข้าใจเชิงพื้นที่ ความรู้และความเข้าใจรูปแบบและกระบวนการ ความรู้และความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา รอร์ลิง (Rawling, 1992) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ครูจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าวัตถุประสงค์ในแต่ละรายวิชานั้น ๆ เป็นอย่างไร และแนวคิดสำคัญในกรอบแนวคิดคืออะไร อย่างน้อยครูจำเป็นที่จะต้องศึกษาข้อมูลภูมิศาสตร์นานาชาติในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะและความรู้จนสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้

ด้านการจัดกิจกรรมในห้องเรียน หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 ครูเป็นศูนย์กลางของห้องเรียน ความรู้มาจากครูเป็นสำคัญ นักเรียนมีหน้าที่เพียงแค่รับฟังความรู้จากครู ซึ่งในเวลาต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 ได้พัฒนาให้กิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ แสวงหาความรู้ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้การเลือกใช้วิธีการสอนของครูนั้นมีความแตกต่างกัน หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 เน้นการบรรยาย โดยมีเทคนิคการสอนประกอบการบรรยาย เป็นการถามตอบ การใช้เกมส์ กิจกรรมกลุ่ม การรายงานนำเสนอ เป็นต้น แต่ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 มีการพัฒนาให้ครูใช้วิธีการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

ให้นักเรียนได้เรียนรู้และสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การเรียนรู้แบบบูรณาการ การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น โดยใช้เทคนิคการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัลเดอร์สโตน (Balderstone, 2000) วิธีการสอนภูมิศาสตร์ 1. การเรียนรู้เนื้อหาและความเข้าใจอย่างถ่องแท้ 2. การแนะแนวและการค้นพบในการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ 3. การคิดเชิงภูมิศาสตร์ และเทคนิคการสอนภูมิศาสตร์ยังแบ่งได้ 2 แบบคือ เทคนิคในห้องเรียน และเทคนิคภาคสนาม โดยเทคนิคในห้องเรียนมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้รูปภาพ คลิปเสียง วิดีโอ การศึกษาจากกรณีศึกษา การใช้เกมส์ และการเรียนรู้จากโปรแกรม เป็นต้น ส่วนเทคนิคภาคสนาม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีโอกาสได้ทำการสืบสอบทางภูมิศาสตร์มากขึ้น

ด้านสื่อและนวัตกรรมการทางภูมิศาสตร์ หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 เน้นการใช้แผนที่ ลูกโลก และหนังสือเรียนเป็นหลัก ต่อมาด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้สื่อและนวัตกรรมการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว หลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 เน้นการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น ภูมิสารสนเทศ สื่อมัลติมีเดีย โปรแกรมประยุกต์ เป็นต้น ส่วนแหล่งเรียนรู้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยังคงส่งเสริมให้มีกิจกรรมภาคสนามในแหล่งการเรียนรู้ที่ใกล้ตัวนักเรียนมาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบลท์, แชมเบอร์ส, โดเนอร์ท และ โทมัส (Bland, Chambers, Donert, Thomas, & Fox, 1997) ที่กล่าวว่าการเรียนภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้ลงภาคสนามก็เหมือนกับการเรียนวิทยาศาสตร์ที่ไม่ได้ทำการทดลอง ภาคสนามเปรียบเสมือนห้องทดลองที่สามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักเรียนได้ทั้งในเรื่องภูมิประเทศ สถานที่ มนุษย์ ซึ่งนักเรียนสามารถเรียนรู้และฝึกประสบการณ์จริงได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เคนท์ และ เคนท์ (Kent & Kent, 2000) ใช้เทคนิคการตั้งคำถามในการนำเข้าสู่การเรียนรู้ รวมถึงการสืบสอบคุณค่าร่วมไปกับการสอนเนื้อหา ความรู้และความเข้าใจเชิงพื้นที่ ครูต้องใช้ตัวอย่างสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของโลกให้ทันกับยุคสมัย นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มเติมบริบทของสิ่งแวดล้อม เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ หรือจัดกิจกรรมให้นักเรียนลงภาคสนาม เพื่อให้นักเรียนเห็นสภาพวัฒนธรรมที่หลากหลายนำไปสู่การพัฒนาความเป็นพลโลก รวมถึงงานวิจัยของ เคนท์ (Kent & Kent, 2000) และ ฟอสเก็ตต์ (Foskett & Education, 1999) ที่ได้สรุปวิธีการจัดการเรียนการสอนและการใช้สื่อ นวัตกรรม ตั้งแต่ปี 1950 เป็นต้นมา โดยเห็นชัดถึงการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เพิ่มทักษะที่จำเป็นเพื่อเตรียมพร้อมสู่ทักษะในศตวรรษที่ 21

ในส่วนของการวัดและการประเมินผลในกิจกรรมการเรียนรู้ หลักสูตร พ.ศ. 2503 - 2533 เป็นการวัดความรู้ความเข้าใจเชิงเนื้อหา แต่ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2544 - 2551 ได้พัฒนาเป็นการวัดทักษะการคิดขั้นสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เคนท์ และ เคนท์ (Kent & Kent, 2000) ที่ได้สรุปและเปรียบเทียบ ลำดับความเป็นมาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่วัตถุประสงค์ แนวคิด เนื้อหา การจัดการเรียนการสอน และผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยในแง่ของการประเมินผลมีความละเอียดมากยิ่งขึ้น จากเดิมในปี 1990s จะใช้การประเมินเนื้อหาและทักษะเฉพาะเท่านั้น แต่หลังปี 2000 เป็นต้นมา ใช้แบบประเมินมาตรฐานค่า 8 ระดับ เพื่อวัดผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

ตอนที่ 3 อภิปรายผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ แนวโน้มของการศึกษาภูมิศาสตร์ในอนาคตให้ความสำคัญเรื่องของวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เนอร์ซีย์เบร์ย์ และ พาล์มเมอร์ (Sahin & Ince, 2019) ที่ได้อธิบายไว้ว่าการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์จะต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกับวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมโลก จึงเน้นให้นักเรียนสามารถอธิบายปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์จนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ตระหนักและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในฐานะพลเมืองโลก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลูติร์ตัน ปันบำรุงกิจ (2558) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ภูมิศาสตร์จึงไม่ใช่เพียงการตอบโจทย์ของการเข้าใจพื้นที่บนโลกและกิจกรรมของมนุษย์แต่ยังช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้นยิ่งไปกว่านั้น ภูมิศาสตร์ยังสามารถช่วยจัดการ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสะดวกรวดเร็ว ด้วยเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์อันทันสมัยและประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง

ด้านโครงสร้างควรบูรณาการเนื้อหาภูมิศาสตร์ร่วมกับสาระอื่น ๆ ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่วนเวลามีแนวโน้มลดลง จึงทำให้ไม่จำเป็นต้องเพิ่มเวลาในการสอน แต่ให้ใช้วิธีการสอน เทคนิคการสอน หรือสื่อเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์มาช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาวัสดุหลักสูตร ควรจัดทำคู่มือการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ภูมิสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้ครูได้ฝึกฝนก่อนนำไปถ่ายทอดให้กับนักเรียน รวมถึงการใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้การใช้สื่อนวัตกรรมทางภูมิศาสตร์เป็นไปได้อย่าง

เต็มประสิทธิภาพ ด้านการประเมินผลหลักสูตรควรประเมินผลหลักสูตรจากสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์ของนักเรียนมากกว่าการใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติที่ใช้วิธีการวัดจากการทำแบบทดสอบ เพื่อให้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผลในระหว่างการจัดกิจกรรมในห้องเรียนที่เป็น การประเมินจากผลงาน ชิ้นงาน และภาระงาน

ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ครูต้องศึกษาเนื้อหาภูมิศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อม ติดตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลกให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์และทักษะการคิดขั้นสูง และฝึกฝนการใช้สื่อการสอนทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฟิร์ท และ วินเทอร์ (Firth & Winter, 2007) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยศึกษากับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพแล้วพบว่า ก่อนการสอนภูมิศาสตร์นิสิตฝึกสอนหรือครู จำเป็นต้องศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะเนื้อหาเหล่านั้นนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนภูมิศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ครูควรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาที่กำหนดในการสอนได้ จัดกิจกรรม Active Learning เชิงภูมิศาสตร์ในห้องเรียนโดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของห้องเรียน ควรใช้วิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์เป็นเทคนิคการสอนสำคัญที่จะทำให้นักเรียนเกิดทักษะทางภูมิศาสตร์ได้

ครูควรเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ที่ทันสมัยมาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เช่น การใช้โปรแกรมประยุกต์ การใช้เว็บไซต์สร้างเกมส์ทางภูมิศาสตร์ การใช้สื่อประสม เป็นต้น เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีต่าง ๆ เข้าถึงได้อย่างง่ายดาย มีการติดต่อสื่อสารอย่างไร้พรมแดน นักเรียนส่วนใหญ่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่อยู่รูปแบบของสมาร์ทโฟน (smartphone) สามารถใช้โปรแกรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ จูติรัตน์ บัณบำรุงกิจ (2558) ซึ่งได้อธิบายว่า ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้การเรียนการสอนภูมิศาสตร์มีเครื่องมือหรือสื่อการสอนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง เช่น GIS GPS เป็นต้น หรือแม้กระทั่งโปรแกรมประยุกต์ (Application) ที่สามารถติดตั้งบนคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือโทรศัพท์มือถือ ต่างก็มีส่วนช่วยให้การจัดการเรียนการสอนภูมิศาสตร์ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนอร์ซี่เบรย์ และ พาล์มเมอร์ (Nurse-Bray &

Palmer, 2019) ได้กล่าวว่า การใช้สื่อ ICT ในการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ถือเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพเพราะทำให้นักเรียนเข้าถึงโลกที่แท้จริงได้ การเข้าถึงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ทำได้ง่ายดายและรวดเร็ว นอกจากนี้นักเรียนยังสามารถแบ่งปันความรู้และแนวคิดทางภูมิศาสตร์กับเพื่อนนักเรียนได้ วิธีการเหล่านี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ทางภูมิศาสตร์ทำให้ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ในส่วนเอกสารประกอบการเรียนยังคงมีความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซาฮิน และ อินซ์ (Sahin & Ince, 2019) หนังสือเรียนถือเป็นสื่อการสอนที่นิยมใช้มากที่สุดในระบบการศึกษา ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีจะพัฒนาก้าวหน้าไปไกลเพียงใด หนังสือเรียนให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นปัจจุบัน เพราะฉะนั้นในการเรียนภูมิศาสตร์จำเป็นต้องคัดเลือกหนังสือเรียนมาใช้เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ส่วนกิจกรรมภาคสนามยังคงเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงและมีมาอย่างต่อเนื่อง ด้านการวัดและประเมินผล ครูควรวัดสมรรถนะและทักษะทางภูมิศาสตร์ โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากการศึกษาพัฒนาการหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในด้านวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเวลา เนื้อหา วัสดุหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับชาติควรใช้แนวทางเหล่านี้ ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ เพื่อพัฒนาให้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษามีเนื้อหาที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ตามทิศทางการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาภูมิศาสตร์ตามแนวโน้มของสังคมโลก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนตอบสนองกับความต้องการสังคมโลก

ส่วนในด้านการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ไปใช้ ครูผู้ใช้หลักสูตรควรนำวิธีการเตรียมการสอน การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมในห้องเรียน การเลือกวิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ตามที่หลักสูตรและผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการนำหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาไปใช้ไว้

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา เป็นเพียงการศึกษาสาระการเรียนรู้หนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนั้นจึงควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรอื่น ๆ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาจากผลการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาและนำไปทดลองใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในอนาคต

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมวิชาการ. (2531a). หลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ.

กรมวิชาการ. (2531b). หลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา : รายงานการสัมมนา วันที่ 17-20 ส.ค. 2530 โรงแรม
ซีวีวี รีสอร์ท เมืองพัทยา. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กิตติคุณ รุ่งเรือง. (2556). การจัดการเรียนการสอนสาระภูมิศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.

กิตติธัช คงชะวัน. (2553). รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิด
เศรษฐกิจพอเพียง. มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะศึกษาศาสตร์.

จำรัส น้อยแสงศรี. (2521). เทคนิคและวิธีสอนวิชาภูมิศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สุวิชา.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: อลิ้น เพรส.

ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2551). การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา. เชียงใหม่: ลูกช้างนานามีเดียเซ็นเตอร์.

ชินฉันทย์ จิตต์การุณย์. (2550). การศึกษารูปแบบการนิเทศการเรียนการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนในการเรียนการสอน
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะศึกษาศาสตร์.

ฐิติรัตน์ บัณบำรุงกิจ. (2558). การพัฒนาของภูมิศาสตร์ในโลกปัจจุบัน. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ, ปีที่ 18 (ฉบับเดือนมกราคม-ธันวาคม 2558).

ณรงค์ คงกิจ. (2528). พัฒนาการของหลักสูตรมัธยมศึกษาในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2518 ถึง พ.ศ.2527. (ปริญา
มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ดลฤดี สัจจิตตานนท์รัตน์. (2528). พัฒนาการการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย. (ปริญา
มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ธวัช บุรีรักษ์. (2520). ภูมิศาสตร์กายภาพ *Physical Georaphy*. กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา.

ธำรง บัวศรี. (2532). ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญมา วรรณะวลัญช์. (2533). การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ
ตั้งแต่พุทธศักราช 2503 ถึงพุทธศักราช 2530. (ปริญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิต
วิทยาลัย.

บุญเลี้ยง พุ่มทอง. (2553). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทีฟ พรีน จำกัด.

รุจิร ภูสาระ. (2546). การพัฒนาหลักสูตร: ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: บิ๊ก พอยท์.

เลิศสิริ เต็มเปี่ยม. (2554). การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง ทักษะภูมิศาสตร์ ด้วยการสอนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ สำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสารสิทธิ์พิทยาลัย. (ปริญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร,

บัณฑิตวิทยาลัย.

วนิดา วุฒิสถียร. (2527). พัฒนาการของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา. (ปริญญา มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.

วันเพ็ญ วรรณโกมล. (2544). การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วิทยา นิยมกุล. (2531). พัฒนาการในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.2475 - 2526. (ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.

วินัยธร วิชัยดิษฐ์. (2555). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของนักศึกษาครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย.

สังต์ อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.

สำนักงานมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้. (2552). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). พัฒนาการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย.

Retrieved from backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1243-file.pdf. Retrieved 18 มีนาคม 2560 backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1243-file.pdf

สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐานการสร้างและพัฒนาหลักสูตร. เชียงใหม่: เดอะโนว์เลจเซ็นเตอร์.

สุนนทิพย์ บุญสมบัติ. (2535). เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 1 (*Social Studies 1*) หน่วยที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ภาษาอังกฤษ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Argent, N. J. P. i. H. G. (2019). Rural geography II: Scalar and social constructionist

perspectives on climate change adaptation and rural resilience. 43(1), 183-191.

Balderstone, D. (2000). *Reflective practice in geography teaching*: Sage.

Bland, K., Chambers, B., Donert, K., Thomas, T. J. P., & Fox, P. (1997). Fieldwork'in Bailey.

Firth, R., & Winter, C. J. E. E. R. (2007). Constructing education for sustainable development: The secondary school geography curriculum and initial teacher training. 13(5), 599-619.

Foskett, N. J. I. R. i. G., & Education, E. (1999). Fieldwork in the geography curriculum- international perspectives and research issues. 8(2), 159-163.

Jacobs, H. H., & Johnson, A. (2009). *The Curriculum Mapping Planner: Templates, Tools,*

- and Resources for Effective Professional Development*. Alexandria, Virginia USA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Kent, A., & Kent, W. A. (2000). *Reflective practice in geography teaching*: Sage.
- Knight, J. (2019). New Perspectives on the Discipline of Geography in South Africa. In *The Geography of South Africa* (pp. 313-318): Springer.
- Marsden, W. E. (1976). Evaluating the Geography Curriculum. *Geography for Teachers Series*.
- Nurse-Bray, M., & Palmer, R. (2019). Adapting to Change: A Reflective History of Online Graduate Certificate and Its Implications for Teaching Geography.
- Rawling, E. M. (1992). The making of a national geography curriculum. 292-309.
- Sahin, V., & İnce, Z. (2019). The Use of the High School 12th-Grade Geography Textbook by Students in Turkey. *Journal of Education and Training Studies*, 7(1), 140-148.
- Wiles, J. (2009). *Leading Curriculum Development*. Retrieved from https://books.google.co.th/books?id=rX--P1YUgl0C&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยแบบวิเคราะห์หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุล สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ
3. นายสมหวัง ชัยตามล ข้าราชการครู วิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนเทพศิรินทร์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้พัฒนาหลักสูตร

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุล สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิทธิเดช น้อยไม้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา
3. ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ใช้หลักสูตร

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุล สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิทธิเดช น้อยไม้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา
3. ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิทธิเดช น้อยไม้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา
2. อาจารย์ ดร.เพ็ญพนอ พ่วงแพ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. อาจารย์บุศราคม ช่างชัย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน

แบบวิเคราะห์พัฒนาการหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
1	รายละเอียด	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
	วัตถุประสงค์									
	จุดเน้น									

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

.....

.....

.....

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
2	รายละเอียด								
	โครงสร้าง/เวลา								
	จุดเน้น								

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

.....

.....

.....

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
3	รายละเอียด								
	เนื้อหา								
	จุดเน้น								

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

.....

.....

.....

ข้อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
4. วิธีการจัดการเรียนรู้									
4.1	การเตรียมการสอน								
	จุดเน้น								

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

.....

.....

.....

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
4. วิธีการจัดการเรียนรู้									
4.2	การจัดทำแผนการจัดการ จัดการเรียนรู้								
	จุดเน้น								

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
4. วิธีการจัดการเรียนรู้									
4.3	การจัดกิจกรรมใน ห้องเรียน								
	จุดเน้น								

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

.....

.....

.....

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
4. วิธีการจัดการเรียนรู้									
4.4	วิธีการสอน								
	จุดเน้น								

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

.....

.....

.....

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
4. วิธีการจัดการเรียนรู้									
4.5	เทคนิคการสอน								
	จุดเน้น								

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

.....

.....

.....

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
4. วิธีการจัดการเรียนรู้									
4.6	สื่อการสอน								
	จุดเน้น								

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

.....

.....

.....

ชื่อ	ชื่อหลักสูตร ภูมิศาสตร์	หลักสูตร พ.ศ. 2503	หลักสูตร พ.ศ. 2518	หลักสูตร พ.ศ. 2521	หลักสูตร พ.ศ. 2524	หลักสูตร พ.ศ. 2521 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2524 ปรับปรุง 2533	หลักสูตร พ.ศ. 2544	หลักสูตร พ.ศ. 2551
4. วิธีการจัดการเรียนรู้									
4.7	การวัดและ ประเมินผล								
	จุดเน้น								

รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง
“การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา”

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์เรื่องการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ..... เวลา.....น. ถึง.....น.

สถานที่สัมภาษณ์.....

วิธีการบันทึกข้อมูล.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

เพศ.....อาชีพ.....ตำแหน่ง.....

ประวัติการศึกษา

1. ปริญญาตรี

2. ปริญญาโท

3. ปริญญาเอก.....

ประสบการณ์การทำงาน

1. สถานที่ที่เคยทำงานในอดีต.....

2. สถานที่ที่ทำงานในปัจจุบัน.....

3. ประสบการณ์การทำงานด้านภูมิศาสตร์.....

4. ประสบการณ์การทำงานด้านหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

บทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1. ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในช่วงใด (ระบุปี พ.ศ.) หลักสูตรอะไร และท่านมีบทบาทอย่างไร

พ.ศ.	หลักสูตร	บทบาท/หน้าที่

2. องค์ประกอบของหลักสูตรที่ท่านได้พัฒนาขึ้น/ร่วมพัฒนา มีลักษณะอย่างไร

2.1 ปรัชญา/แนวคิด/หลักการ

.....

.....

2.2 วัตถุประสงค์

.....

.....

2.3 โครงสร้าง/เวลา

.....

.....

2.4 เนื้อหา

.....

.....

2.5 วิธีการจัดการเรียนรู้

.....

.....

2.6 สื่อการเรียนรู้

2.7 การวัดและประเมินผล

3. ท่านคิดว่าหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาที่ท่านได้พัฒนาขึ้น/ร่วมพัฒนานั้น มีสาระสำคัญในเรื่องใดเป็นหลัก

4. ท่านคิดว่าหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาดังกล่าว มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้นมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

5. ท่านคิดว่าการใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาดังกล่าว ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

6. ท่านคิดว่าการใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาดังกล่าว ประสบปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง

7. ท่านคิดว่าผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาดังกล่าวเป็นเช่นไร

8. มีการประเมินหลักสูตรภูมิศาสตร์ฉบับก่อนหน้าการปรับปรุงอย่างไร

พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในแต่ละหลักสูตร

1. ด้านปรัชญา/แนวคิด/หลักการ

1.1 ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา (ตามที่ท่านเคยมีส่วนร่วมในการพัฒนา) ท่านได้อาศัยปัจจัยหรือบริบทอะไรบ้างเข้ามาประกอบการพิจารณา

1.2 ท่านคิดว่าปัจจัยหรือบริบทดังกล่าว ส่งผลอย่างไรต่อทิศทางการพัฒนาหลักสูตร

2. ด้านวัตถุประสงค์

2.1 ท่านคิดว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

2.2 ในแต่ละหลักสูตรจะมีพัฒนาการด้านวัตถุประสงค์มากน้อยต่างกันไป ท่านคิดว่าความแตกต่างของวัตถุประสงค์แต่ละหลักสูตรนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของหลักสูตรต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างไร

3. ด้านโครงสร้าง/เวลา

3.1 ในแต่ละหลักสูตรจะมีพัฒนาการด้านโครงสร้างและเวลามากน้อยต่างกันไป ท่านคิดว่าความแตกต่างของโครงสร้างและเวลาแต่ละหลักสูตรนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของหลักสูตรต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างไร

3.2 โครงสร้างและเวลาของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดให้ผู้เรียนเรียนทุกชั้นปี ตั้งแต่พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2551 ส่วนหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่กำหนดให้

ผู้เรียนเรียนเพียง 1 ภาคเรียนหรือตามความเห็นสมควรของสถานศึกษา ท่านมีความคิดเห็น
อย่างไรกับการจัดโครงสร้างดังกล่าว

3.3 ท่านคิดว่าโครงสร้างและเวลาที่มีความแตกต่างกันระหว่างระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับ
ตอนปลาย เนื่องจากปัจจัยอะไรบ้าง

4. ด้านเนื้อหา

4.1 ท่านมีวิธีการดำเนินการอย่างไรในการคัดเลือกและกำหนดเนื้อหาภูมิศาสตร์สำหรับ
หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

4.2 ท่านคิดว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาของหลักสูตร
ในแต่ละหลักสูตร

4.3 ท่านคิดว่า สถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อม และความรู้ทางภูมิศาสตร์อะไรบ้าง เช่น *climate change, Agenda21, SDGs* เป็นต้น ที่เกิดขึ้นในร่างหลักสูตรฉบับต่าง ๆ

4.4 ในแต่ละหลักสูตรจะมีพัฒนาการด้านเนื้อหาแตกต่างกันไป ท่านคิดว่าความแตกต่าง
ของเนื้อหาแต่ละหลักสูตรนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของหลักสูตรต่อคุณภาพของผู้เรียน
อย่างไร

5. ด้านการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้หลักสูตร

5.1 เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรใหม่แทนที่หลักสูตรเดิม จะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้หลักสูตร (ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียน) อยากทราบว่าแต่ละหลักสูตรมีวิธีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้หลักสูตรอย่างไร

.....

.....

5.2 ท่านคิดว่าความแตกต่างของการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้หลักสูตรแต่ละหลักสูตรนั้น ส่งผลให้เกิดการใช้หลักสูตรอย่างมีคุณภาพหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6. ด้านการจัดการเรียนรู้

6.1 ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในช่วงที่ท่านเรียนระดับมัศึกษามากับการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

6.2 ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละหลักสูตรฯ เนื่องจากปัจจัยอะไรบ้าง

.....

.....

6.3 ท่านคิดว่าความแตกต่างของวิธีการจัดการเรียนรู้แต่ละหลักสูตรนั้น มีช่องว่างระหว่างการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนดกับการเรียนรู้ในสภาพจริง ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพอย่างไร

.....

.....

7. สื่อการสอน

7.1 ท่านคิดว่าเอกสารประกอบ สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ตามหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 มาจนถึงปัจจุบัน มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

7.2 ท่านคิดว่าเอกสารประกอบ สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละหลักสูตรฯ เนื่องจากปัจจัยอะไรบ้าง

.....

.....

7.3 ท่านคิดว่าความแตกต่างของสื่อการสอนแต่ละหลักสูตรนั้น ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนอย่างไร

.....

.....

8. การวัดและประเมินผล

8.1 ท่านคิดว่าแนวทางการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 มาจนถึงปัจจุบัน มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

8.2 ท่านคิดว่าแนวทางการวัดและประเมินผลที่มีความแตกต่างกันในแต่ละหลักสูตรฯ เช่น คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือ วิธีการในการวัดและประเมินผล เนื่องจากปัจจัยอะไรบ้าง

.....

.....

8.3 ท่านคิดว่าความแตกต่างของแนวทางการวัดและประเมินผลแต่ละหลักสูตรนั้น ส่งผลอย่างไรต่อการใช้หลักสูตรของครูผู้สอน

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1. ถ้าในอนาคตมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ท่านอยากจะดำเนินงานหรือให้คณะดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์คํานึงปัจจัยอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

_____ ปรัชญาการศึกษาของชาติ

_____ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

_____ สภาพแวดล้อมทางประชากร

_____ สภาพแวดล้อมทางสังคม

_____ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ

_____ สภาพแวดล้อมทางการเมือง

_____สภาพแวดล้อมทางการบริหาร

_____สภาพแวดล้อมทางศาสนา

_____สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

_____สภาพของสื่อมวลชนเพื่อการศึกษา

_____อื่น ๆ (ระบุ.....)

เหตุผลประกอบการแสดงความคิดเห็น

.....

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างต่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในอนาคต

2.1 ด้านปรัชญา/แนวคิด/หลักการ

.....

.....

2.2 ด้านวัตถุประสงค์

.....

.....

2.3 ด้านโครงสร้างและเวลา

.....

.....

2.4 ด้านเนื้อหา

.....

.....

2.5 ด้านการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้หลักสูตร

.....

.....

2.6 ด้านการจัดการเรียนรู้

.....

.....

2.7 สื่อการสอน

.....

.....

2.8 การวัดและประเมินผล

3. ประเด็นความรู้อะไร ทักษะอะไร ที่ควรมีการปรับสัดส่วน หรือเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร

4. ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง
“การศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา”

แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนภูมิศาสตร์ (ในฐานะผู้ใช้หลักสูตร)

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์เรื่องการศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา มี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ..... เวลา.....น. ถึง.....น.

สถานที่สัมภาษณ์.....

วิธีการบันทึกข้อมูล.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....วิทยฐานะ.....อายุราชการ.....ปี

วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

.....

ปริญญาโท

ปริญญาเอก.....

ปัจจุบันสังกัดโรงเรียน.....

ประสบการณ์ในการสอนภูมิศาสตร์.....ปี

หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย	ภูมิศาสตร์	
	ม.ต้น	ม.ปลาย
1. หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503		

หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย	ภูมิศาสตร์	
	ม.ต้น	ม.ปลาย
2. หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518		
3. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521		
4. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)		
5. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524		
6. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)		
7. หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544		
8. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551		

ประสบการณ์ด้านการอบรม/ศึกษาดูงาน/คณะทำงาน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ด้านการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้

1. ในฐานะที่ครูเป็นผู้ใช้หลักสูตร อยากทราบว่าได้มีการเตรียมตัวอย่างไรบ้างก่อนการใช้หลักสูตร แต่ละหลักสูตรที่มีการเปลี่ยนแปลงไป (ถ้ามีหลายหลักสูตร อธิบายทีละหลักสูตร)

2. เมื่อมีการมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ครูมีการเตรียมตัวอย่างไรบ้างในการศึกษาหลักสูตรใหม่ เพื่อเตรียมการจัดการเรียนรู้ เช่น การศึกษาหลักสูตรระดับชาติ การศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา หรือการศึกษาจากเอกสารประกอบหลักสูตร เป็นต้น

ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. การพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์มีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย และความต้องการของคนในสังคมในขณะนั้น ในฐานะที่ครูเป็นผู้ใช้หลักสูตรแต่ละหลักสูตรนั้น ครู คิดว่าวัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตรมีความเหมือนและความแตกต่างอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตรนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของการพัฒนาหลักสูตรได้หรือไม่ อย่างไร

3. ครูคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์อย่างไร เพราะเหตุใด

ด้านโครงสร้าง/เวลา

1. ครูคิดว่าโครงสร้างและเวลาของหลักสูตรภูมิศาสตร์แต่ละหลักสูตรที่ครูได้ใช้นั้น มีความเหมาะสม/สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ (อธิบายที่ละหลักสูตร)

2. ครูคิดว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและเวลาเรียนของหลักสูตรภูมิศาสตร์

3. ครูคิดว่าการปรับโครงสร้างและเวลาเรียนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในแต่ละหลักสูตร ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูหรือไม่ อย่างไร

4. คิดว่าการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะมีการกำหนดโครงสร้างและเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร

ด้านเนื้อหา

1. การพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์แต่ละครั้งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเนื้อหา คิดว่าเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดให้เรียนในแต่ละระดับนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. คิดว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในแต่ละหลักสูตรที่ครูได้ใช้จัดการเรียนรู้

3. คิดว่าความแตกต่างของเนื้อหาระหว่างระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับตอนปลาย ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลอย่างไร

4. คิดว่ามีหัวข้อการเรียนรู้อะไร หรือทักษะใด ที่ควรปรับสัดส่วน หรือเพิ่มเติมในหลักสูตรบ้าง

5. คิดว่าการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะมีการกำหนดเนื้อหาเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร

ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้

1. การเตรียมการสอน

1.1 การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในแต่ละหลักสูตร ครูมีวิธีการในการวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างไรบ้าง

1.2 ครูคิดว่าการเตรียมการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคงเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

2. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

2.1 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ ครูจะต้องมีการศึกษาอะไรบ้าง เพื่อให้สามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

2.2 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์แต่ละหลักสูตร มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

2.3 ครูคิดว่าแนวทางในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคงเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

3. การจัดกิจกรรมในห้องเรียน

3.1 ครูคิดว่าการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถึง ปัจจุบัน ส่งผลให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ยังคงใช้อยู่

.....

.....

กิจกรรมการเรียนรู้ที่เลิกใช้แล้ว

.....

.....

กิจกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ ๆ ที่เริ่มใช้ในแต่ละหลักสูตร

.....

.....

3.2 เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรภูมิศาสตร์ ทำให้ครูมีการจัดชั้นเรียนและบรรยากาศของห้องเรียนเหมือนหรือแตกต่างกันไปในแต่ละหลักสูตรอย่างไรบ้าง

.....

.....

3.3 ครูคิดว่าการจัดกิจกรรมในห้องเรียนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคงเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

.....

.....

4. วิธีการสอน

4.1 ครูคิดว่าการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถึง ปัจจุบัน ส่งผลให้ครูเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

วิธีการสอนที่ยังคงใช้อยู่

.....

.....

วิธีการสอนที่เลิกใช้แล้ว

.....

.....

วิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ที่เริ่มใช้ในแต่ละหลักสูตร

4.2 ครูมีวิธีการเลือกวิธีการสอนอย่างไรให้เหมาะสมกับนักเรียน เนื่องจากนักเรียนมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน

4.3 ครูคิดว่าวิธีการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคงเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

5. เทคนิคการสอน

5.1 ครูคิดว่าการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถึง ปัจจุบัน ส่งผลให้ครูเลือกใช้เทคนิคการสอนที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

เทคนิคการสอนที่ยังคงใช้อยู่

เทคนิคการสอนที่เลิกใช้แล้ว

เทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ ที่เริ่มใช้ในแต่ละหลักสูตร

5.2 ครูมีวิธีการเลือกเทคนิคการสอนอย่างไรให้เหมาะสมกับนักเรียน เนื่องจากนักเรียนมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน

5.3 คิดว่าเทคนิคการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคงเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

6. สื่อการสอน

6.1 คิดว่าการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถึง ปัจจุบัน ส่งผลให้ครูใช้เอกสารประกอบ สื่อ/นวัตกรรม/เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

สื่อการสอนที่ยังคงใช้อยู่

สื่อการสอนที่เลิกใช้แล้ว

สื่อการสอนแบบใหม่ ๆ ที่เริ่มใช้ในแต่ละหลักสูตร

6.2 คิดว่าในอนาคตเอกสารประกอบ สื่อ/นวัตกรรม/เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

7. การวัดและประเมินผล

7.1 เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรภูมิศาสตร์ ทำให้ครูมีวิธีการวัดและประเมินผลเหมือนหรือแตกต่างกันไปในแต่ละหลักสูตรอย่างไรบ้าง

7.2 ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา หลักสูตรได้กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เช่น การประเมินผลจากชิ้นงาน ภาระงาน หรือกิจกรรมในห้องเรียน มากกว่าการทดสอบเพื่อวัดความรู้ คิดว่าการเปลี่ยนแปลงนี้มีข้อดีและข้อเสียอย่างไร

และมีความยากง่ายในการปฏิบัติในชั้นเรียนอย่างไร

7.3 ครุคิดว่า การวัดและประเมินผลของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคงเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

8. การนำหลักสูตรไปใช้ คำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนอย่างไรบ้าง

9. หัวข้อต่อไปนี้เป็นกรณีปัญหาหรืออุปสรรคในการนำไปใช้สอนในชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร

- ภูมิศาสตร์กายภาพ

- ภูมิศาสตร์ภูมิภาค

- ภูมิศาสตร์เทคนิค

- สิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1. ครุมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างต่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคต

.....

.....

**2. ถ้าในอนาคตมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ ครูอยากจะให้คณะพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์
คำนึงปัจจัยอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ และเรียงลำดับ 1-3 จากมากไปน้อย)**

_____ ทรัพยากรการศึกษาของชาติ	_____ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
_____ สภาพแวดล้อมทางประชากร	_____ สภาพแวดล้อมทางสังคม
_____ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ	_____ สภาพแวดล้อมทางการเมือง
_____ สภาพแวดล้อมทางการบริหาร	_____ สภาพแวดล้อมทางศาสนา
_____ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม	_____ สภาพของสื่อมวลชนเพื่อการศึกษา
_____ อื่น ๆ (ระบุ.....)	

เหตุผลประกอบการแสดงความคิดเห็น

.....

.....

3. ครูต้องการการสนับสนุนในการนำหลักสูตรไปใช้เรื่องใดบ้าง

.....

.....

4. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

แบบบันทึกการสังเกต
การจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

เรื่องที่สอน..... หน่วยการเรียนรู้.....

รายวิชา..... ระดับชั้น..... ห้อง..... จำนวนนักเรียน..... คน
 เวลา..... น. ครูผู้สอน..... โรงเรียน.....

คำชี้แจง รายการในการสังเกตการจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา
 แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อ
 นวัตกรรม และเทคโนโลยี และด้านการวัดและประเมินผล

รายการในการสังเกตการจัดการเรียนรู้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

1. ครูดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างไร

1.1 ด้านการเตรียมการสอน

1.1.1 เทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียนของครู

.....

1.1.2 วิธีการเชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนของครู

.....

1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.2.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู

.....

1.2.2 รูปแบบหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ (วิธีการสอน) ของครู

.....

1.2.3 จุดแข็งและจุดอ่อนของกิจกรรมการเรียนรู้

จุดแข็ง	จุดอ่อน

1.2.4 บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.2.5 บทบาทของนักเรียนในการเรียนรู้

1.2.6 การนำความรู้ไปใช้ของนักเรียน

1.3 ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

1.3.1 วิธีการใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู

1.4 ด้านการวัดและประเมินผล

1.4.1 วิธีการประเมินผลของคุณครูระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. ปัญหาที่พบเจอและวิธีการแก้ปัญหาของครูขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้

ปัญหา	วิธีการแก้ปัญหา	หมายเหตุ

3. ปัญหาที่พบเจอและวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียนขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

ปัญหา	วิธีการแก้ปัญหา	หมายเหตุ

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนรู้ของครู

.....

.....

5. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้สังเกต

.....

.....

ภาคผนวก ค

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 16 ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของแบบวิเคราะห์พัฒนาการหลักสูตร
ภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ข้อ ที่	รายละเอียดในการวิเคราะห์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
		ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
1	วัตถุประสงค์	+1	+1	+1	1.00	ลองทบทวนว่าในระดับ รายวิชาใช้คำว่าอะไร
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	+1	1.00	-
2	โครงสร้าง/เวลา	+1	+1	+1	1.00	-
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	+1	1.00	-
3	เนื้อหา	+1	+1	+1	1.00	-
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	-1	0.67	ควรเน้นภูมิศาสตร์ ประเทศไทยเชิงลึกมาก ขึ้น
4	วิธีการจัดการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	-
4.1	การเตรียมการสอน	+1	+1	+1	1.00	ดูจากหลักสูตรและ เอกสารได้มากน้อยแค่ ไหน
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	+1	1.00	-
4.2	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	-
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	+1	1.00	-
4.3	การจัดกิจกรรมในห้องเรียน	+1	+1	+1	1.00	-
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	+1	1.00	-
4.4	วิธีการสอน	+1	+1	+1	1.00	-
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	+1	1.00	-
4.5	เทคนิคการสอน	+1	+1	+1	1.00	-
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-

ข้อ ที่	รายละเอียดในการวิเคราะห์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	+1	1.00	-
4.6	สื่อการสอน	+1	+1	+1	1.00	-
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	+1	1.00	-
4.7	การวัดและประเมินผล	+1	+1	+1	1.00	-
	จุดเน้น	+1	+1	+1	1.00	-
	รายละเอียดการวิเคราะห์พัฒนาการ	+1	+1	+1	1.00	-

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ควรเพิ่มเติมหัวข้อรูปแบบของหลักสูตร
2. ควรเพิ่มเติมบริบทของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระอื่น
3. ประเด็นในการวิเคราะห์อาจลองคิดเพิ่มภายหลังได้ อาจดูเป็นประเด็น 4 C ได้แก่
 1. cut ประเด็นที่ถูกตัดออก หรือ Change ถูกย้ายไปในระดับอื่นๆ
 2. continue ประเด็นที่ทำต่อเนื่องจากหลักสูตรที่แล้ว
 3. combine ประเด็นที่มีการหลอมรวมกันเข้ามา
 4. create ประเด็นที่มีการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในหลักสูตรนี้
 อาจจะทำได้กรอบในการวิเคราะห์ที่ชัดเจนมากขึ้น
4. ควรเน้นภูมิศาสตร์ประเทศไทยเชิงลึกมากขึ้น

ตารางที่ 17 ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เรื่องการศึกษา
พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา สำหรับผู้พัฒนาหลักสูตร

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
		ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา						
บทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา						
1	ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในช่วงใด (ระบุปี พ.ศ.) หลักสูตรอะไร และท่านมีบทบาทอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	ลองทบทวนว่าในระดับรายวิชาใช้คำว่าอะไร
2	องค์ประกอบของหลักสูตรที่ท่านได้พัฒนาขึ้น/ร่วมพัฒนา มีลักษณะอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	- อาจจำไม่ได้ทั้งหมด แต่ ถ้า มี เอก ส าร หลักสูตรด้วย น่าจะพอจำได้
	ปรัชญา/แนวคิด/หลักการ	+1	+1	+1	1.00	
	วัตถุประสงค์	+1	+1	+1	1.00	
	โครงสร้าง/เวลา	+1	+1	+1	1.00	
	เนื้อหา	+1	+1	+1	1.00	
	วิธีการจัดการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	
	สื่อการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	
	การวัดและประเมินผล	+1	+1	+1	1.00	
3	ท่านคิดว่าหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาที่ท่านได้พัฒนาขึ้น/ร่วมพัฒนานั้น มีสาระสำคัญในเรื่องใดเป็นหลัก	+1	+1	+1	1.00	-
4	ท่านคิดว่าหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษาดังกล่าว มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้นมากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	1.00	- ควรเติมเหตุผล เช่น เพราะเหตุใด
5	ท่านคิดว่าการใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษาดังกล่าว ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	1.00	- ควรเติมเหตุผล เช่น เพราะเหตุใด
6	ท่านคิดว่าการใช้หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัศึกษาดังกล่าว ประสบ	+1	0	+1	0.67	- ควรถามเรื่องความสำเร็จด้วย

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
	ปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง					
พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในแต่ละหลักสูตร						
1. ด้านปรัชญา/แนวคิด/หลักการ						
1.1	ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา (ตามที่ท่านเคยมีส่วนร่วมในการพัฒนา) ท่านได้อาศัยปัจจัยหรือบริบทอะไรบ้างเข้ามาประกอบการพิจารณา	+1	0	+1	0.67	- คำถามกว้างอาจไม่ได้ข้อมูลที่สะท้อนปรัชญา/แนวคิด/หลักการ
1.2	ท่านคิดว่าปัจจัยหรือบริบทดังกล่าวส่งผลอย่างไรต่อทิศทางการพัฒนาหลักสูตร	+1	0	+1	0.67	
2. ด้านวัตถุประสงค์						
2.1	ท่านคิดว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	+1	+1	+1	1.00	- ลองตรวจสอบคำในระดับหลักสูตร น่าจะเป็นคำว่า “เป้าหมาย” ของรายวิชา
2.2	ในแต่ละหลักสูตรจะมีพัฒนาการด้านวัตถุประสงค์มากน้อยต่างกันไป ท่านคิดว่าความแตกต่างของวัตถุประสงค์แต่ละหลักสูตรนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของหลักสูตรต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
3. ด้านโครงสร้าง/เวลา						
3.1	ในแต่ละหลักสูตรจะมีพัฒนาการด้านโครงสร้างและเวลามากน้อยต่างกันไป ท่านคิดว่าความแตกต่างของโครงสร้างและเวลาแต่ละหลักสูตรนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของหลักสูตรต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
3.2	โครงสร้างและเวลาของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดให้ผู้เรียนเรียนทุกชั้นปี ตั้งแต่พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2551 ส่วนหลักสูตรระดับ	+1	+1	+1	1.00	-

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
	มัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่กำหนดให้ผู้เรียนเรียนเพียง 1 ภาคเรียนหรือตามความเห็นสมควรของสถานศึกษา ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการจัดโครงสร้างดังกล่าว					
3.3	ท่านคิดว่าโครงสร้างและเวลาที่มีความแตกต่างกันระหว่างระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับตอนปลาย เนื่องจากปัจจัยอะไรบ้าง	+1	+1	+1	1.00	-
4. ด้านเนื้อหา						
4.1	ท่านมีวิธีการดำเนินการอย่างไรในการคัดเลือกและกำหนดเนื้อหาภูมิศาสตร์สำหรับหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	+1	+1	+1	1.00	- ควรถามถึงสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อม และความรู้ทางภูมิศาสตร์ที่เกิดขึ้นในร่างหลักสูตรนั้น ๆ ด้วย เช่น climate change, Agenda21, SDGs เป็นต้น - ควรเพิ่มเติม ความรู้ทางภูมิศาสตร์
4.2	ท่านคิดว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในแต่ละหลักสูตร	+1	+1	+1	1.00	
4.3	ในแต่ละหลักสูตรจะมีพัฒนาการด้านเนื้อหาแตกต่างกันไป ท่านคิดว่าความแตกต่างของเนื้อหาแต่ละหลักสูตรนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของหลักสูตรต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	
5. ด้านการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้หลักสูตร						
5.1	เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรใหม่แทนที่หลักสูตรเดิม จะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้หลักสูตร (ทั้งคุณครูและผู้เรียน) อยากทราบว่าแต่ละหลักสูตรมีวิธีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้หลักสูตรอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	- ผู้ใช้หลักสูตรส่วนใหญ่จะคิดถึง “ครู” เป็นหลัก แต่ในการพัฒนาหลักสูตรบางที่มีการพัฒนาจากสื่อผู้ปกครอง คณาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ด้วยอาจลองพิจารณาว่า
5.2	ท่านคิดว่าความแตกต่างของการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ใช้หลักสูตรแต่ละหลักสูตรนั้น ส่งผลให้เกิดการใช้	+1	+1	+1	1.00	

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
	หลักสูตรอย่างมีคุณภาพหรือไม่ อย่างไร					ต้องการข้อมูลกว้าง- ลึกขนาดไหน
6. ด้านการจัดการเรียนรู้						
6.1	ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้ตาม หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ในช่วงที่ท่านเรียนมากับการจัดการ เรียนรู้ในปัจจุบัน มีความเหมือนหรือ แตกต่างกันอย่างไร	+1	+1	0	0.67	- ในประเด็นไหน อย่างไร - “ในช่วงที่เรียนมา” หมายถึง สมัยมัธยม หรืออุดมศึกษา อาจ ระบุให้ชัดเจนขึ้น
6.2	ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้ที่มีความ แตกต่างกันในแต่ละหลักสูตรฯ เนื่องจากปัจจัยอะไรบ้าง	+1	+1	+1	1.00	-
6.3	ท่านคิดว่าความแตกต่างของวิธีการ จัดการเรียนรู้แต่ละหลักสูตรนั้น ส่งผล ให้ผู้เรียนมีคุณภาพอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	- มีช่องว่างระหว่างการ เรียนรู้ที่หลักสูตร กำหนดกับการเรียนรู้ ในสภาพจริง ควรระบุ ให้ชัดเจน
7. สื่อการสอน						
7.1	ท่านคิดว่าเอกสารประกอบ สื่อการ เรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ตามหลักสูตร ภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 มาจนถึงปัจจุบัน มีความเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	- ผู้ที่สามารถตอบ คำถามเหล่านี้ได้ต้องมี ประสบการณ์การ พัฒนาหลักสูตรหรือ จัดการเรียนการสอน มา
7.2	ท่านคิดว่าเอกสารประกอบ สื่อการ เรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ที่มีความแตกต่าง กันในแต่ละหลักสูตรฯ เนื่องจากปัจจัย อะไรบ้าง	+1	+1	+1	1.00	
7.3	ท่านคิดว่าความแตกต่างของสื่อการ สอนแต่ละหลักสูตรนั้น ส่งผลต่อการ จัดการเรียนรู้ของคุณครูอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	
8. การวัดและประเมินผล						
8.1	ท่านคิดว่าการวัดและประเมินผลตาม หลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา	+1	+1	+1	1.00	- ระบุเป็นแนวทาง

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
	ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 มาจนถึงปัจจุบัน มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร					
8.2	ท่านคิดว่าการวัดและประเมินผลที่มีความแตกต่างกันในแต่ละหลักสูตรเนื่องจากปัจจัยอะไรบ้าง	+1	+1	+1	1.00	- คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือและวิธีการในการวัดและประเมินผล
8.3	ท่านคิดว่าความแตกต่างของการวัดและประเมินผลแต่ละหลักสูตรนั้นส่งผลอย่างไรต่อการใช้หลักสูตรของคุณครู	+1	+1	+1	1.00	-
ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา						
1	ถ้าในอนาคตมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ท่านอยากจะดำเนินงานหรือให้คณะดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์คำนึงปัจจัยอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	+1	+1	+1	1.00	-
2	ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างต่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในอนาคต	+1	+1	+1	1.00	-
3	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	+1	+1	+1	1.00	-

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ควรเพิ่มเติมคำถาม “มีการประเมินหลักสูตรภูมิศาสตร์ฉบับก่อนหน้าการปรับปรุงอย่างไร”
2. ควรเพิ่มเติม ประเด็นความรู้อะไร ทักษะอะไร ที่ควรมีการปรับสัดส่วน หรือเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร
3. ถ้ามีเส้นเวลาของหลักสูตร พร้อมข้อมูลโดยสังเขป น่าจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถให้ข้อมูลได้ละเอียดมากขึ้น
4. ควรเพิ่มเติมประวัติการรับการอบรม ศึกษาดูงานที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ การเป็นสมาชิกหน่วยงาน/องค์กรด้านภูมิศาสตร์
5. เปลี่ยนจากคำว่า “คุณครู” เป็น “ครูผู้สอน”

ตารางที่ 18 ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของแบบสัมภาษณ์เรื่องการศึกษา
พัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา สำหรับครูผู้ใช้หลักสูตร

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
		ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา						
ด้านการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้						
1	ในฐานะที่คุณครูเป็นผู้ใช้หลักสูตร อยากทราบว่าได้มีการเตรียมตัว อย่างไรบ้างก่อนการใช้หลักสูตรแต่ละ หลักสูตรที่มีการเปลี่ยนแปลงไป	+1	+1	+1	1.00	- การรับรู้หลักสูตรใหม่ ด้วยวิธีการ/ช่องทางใด - การรับการพัฒนาเพื่อ ทำความเข้าใจหลักสูตร จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2	เมื่อมีการมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร คุณครูมีการเตรียมตัวอย่างไรบ้างใน การศึกษาหลักสูตรใหม่ เพื่อ เตรียมการจัดการเรียนรู้ เช่น การศึกษาหลักสูตรระดับชาติ การศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา หรือ การศึกษาจากเอกสารประกอบ หลักสูตร เป็นต้น	+1	+1	+1	1.00	
ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร						
1	การพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์มี วัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ เปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัยและ ความต้องการของคนในสังคมใน ขณะนั้น ในฐานะที่คุณครูเป็นผู้ใช้ หลักสูตรแต่ละหลักสูตรนั้น คุณครูคิด ว่าวัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตรมี ความเหมือนและความแตกต่าง อย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
2	วัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตรนั้น สามารถตอบสนองความต้องการของ การพัฒนาหลักสูตรได้หรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
3	คุณครูคิดว่าการพัฒนาหลักสูตร ภูมิศาสตร์ในอนาคตจะมีการกำหนด	+1	+1	+1	1.00	-

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
	วัตถุประสงค์อย่างไร เพราะเหตุใด					
ด้านโครงสร้าง/เวลา						
1	คุณครุคิดว่าโครงสร้างและเวลาของหลักสูตรภูมิศาสตร์แต่ละหลักสูตรที่คุณครูได้ใช้นั้น มีความเหมาะสม/สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่	+1	+1	+1	1.00	-
2	คุณครุคิดว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและเวลาเรียนของหลักสูตรภูมิศาสตร์	+1	+1	+1	1.00	-
3	คุณครุคิดว่าการปรับโครงสร้างและเวลาเรียนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในแต่ละหลักสูตร ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของคุณครูหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	1.00	- ควรถามเหตุผลเพิ่มเติม
4	คุณครุคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะมีการกำหนดโครงสร้างและเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	1.00	- ควรถามเหตุผลเพิ่มเติม
ด้านเนื้อหา						
1	การพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์แต่ละครั้งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเนื้อหา คุณครุคิดว่าเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดให้เรียนในแต่ละระดับนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
	- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	+1	+1	+1	1.00	-
	- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	+1	+1	+1	1.00	-
2	คุณครุคิดว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในแต่ละหลักสูตรที่คุณครูได้ใช้จัดการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	-
3	คุณครุคิดว่าความแตกต่างของเนื้อหา	+1	+1	+1	1.00	-

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
	ระหว่างระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับ ตอนปลาย ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัด ประเมินผลอย่างไร					
4	คุณครูคิดว่าการพัฒนาหลักสูตร ภูมิศาสตร์ในอนาคตจะมีการกำหนด เนื้อหาเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้						
1. การเตรียมการสอน						
1.1	การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร ภูมิศาสตร์ในแต่ละหลักสูตร คุณครูมี วิธีการในการวางแผนการจัดการ เรียนรู้อย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	1.00	-
1.2	คุณครูคิดว่าการเตรียมการสอนของ หลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคง เดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
2. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้						
2.1	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของ หลักสูตรภูมิศาสตร์ คุณครูจะต้องมี การศึกษาอะไรบ้าง เพื่อให้สามารถ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด	+1	+1	+1	1.00	-
2.2	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของ หลักสูตรภูมิศาสตร์แต่ละหลักสูตร มี ความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
2.3	คุณครูคิดว่าแนวทางในการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร ภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคงเดิมหรือ เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
3. การจัดกิจกรรมในห้องเรียน						
3.1	คุณครูคิดว่าการเปลี่ยนแปลง หลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถึง ปัจจุบัน ส่งผลให้คุณครูจัดกิจกรรม	+1	+1	+1	1.00	-

[illegible]

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
5.1	คุณครูคิดว่าการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถึงปัจจุบัน ส่งผลให้คุณครูเลือกใช้เทคนิคการสอนที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
	เทคนิคการสอนที่ยังคงใช้อยู่	+1	+1	+1	1.00	-
	เทคนิคการสอนที่เลิกใช้แล้ว	+1	+1	+1	1.00	-
	เทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ ที่เริ่มใช้ในแต่ละหลักสูตร	+1	+1	+1	1.00	-
5.2	คุณครูมีวิธีการเลือกเทคนิคการสอนอย่างไรให้เหมาะสมกับนักเรียน เนื่องจากนักเรียนมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน	+1	+1	+1	1.00	- พิจารณาการใช้คำ เทคนิคการสอน / วิธีการ สอน / รูปแบบการสอน
5.3	คุณครูคิดว่าเทคนิคการสอนของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคงเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
6. สื่อการสอน						
6.1	คุณครูคิดว่าการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถึงปัจจุบัน ส่งผลให้คุณครูใช้เอกสารประกอบ สื่อ/นวัตกรรม/เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
	สื่อการสอนที่ยังคงใช้อยู่	+1	+1	+1	1.00	-
	สื่อการสอนที่เลิกใช้แล้ว	+1	+1	+1	1.00	-
	สื่อการสอนแบบใหม่ ๆ ที่เริ่มใช้ในแต่ละหลักสูตร	+1	+1	+1	1.00	-
6.2	คุณครูคิดว่าในอนาคตเอกสารประกอบ สื่อ/นวัตกรรม/เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ของหลักสูตรภูมิศาสตร์จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
7. การวัดและประเมินผล						
7.1	เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของ	+1	+1	+1	1.00	-

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
	หลักสูตรภูมิศาสตร์ ทำให้คุณครูมีวิธีการวัดและประเมินผลเหมือนหรือแตกต่างกันไปในแต่ละหลักสูตรอย่างไรบ้าง					
7.2	ตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา หลักสูตรได้กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เช่น การประเมินผลจากชิ้นงาน ภาระงาน หรือกิจกรรมในห้องเรียน มากกว่า การทดสอบเพื่อวัดความรู้ คุณครูคิดว่า การเปลี่ยนแปลงนี้มีข้อดีและข้อเสียอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	- มีความยากง่ายในการปฏิบัติจริงในชั้นเรียนอย่างไร
7.3	คุณครูคิดว่าการวัดและประเมินผลของหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคตจะคงเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร	+1	+1	+1	1.00	-
ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรหลักสูตรภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา						
1	คุณครูมีข้อเสนอแนะอะไรต่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ในอนาคต	+1	+1	+1	1.00	-
2	ถ้าในอนาคตมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์ คุณครูอยากให้คณะพัฒนาหลักสูตรภูมิศาสตร์คำนึงปัจจัยอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ และเรียงลำดับ 1-3 จากมากไปน้อย)	+1	+1	+1	1.00	-

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ควรเพิ่มเติมคำถาม ดังนี้

- 1.1 ครูต้องการการสนับสนุนในการนำหลักสูตรไปใช้เรื่องใดบ้าง
- 1.2 มีหัวข้อการเรียนรู้อะไร หรือทักษะใด ที่ควรปรับสัดส่วน หรือเพิ่มเติมในหลักสูตรบ้าง
- 1.3 หัวข้อต่อไปนี ครูมีปัญหาหรืออุปสรรคในการนำไปใช้สอนในชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร
 1. ภูมิศาสตร์กายภาพ 2. ภูมิศาสตร์ภูมิภาค 3. ภูมิศาสตร์เทคนิค 4. สิ่งแวดล้อม
- 1.4 การนำหลักสูตรไปใช้ คำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนอย่างไรบ้าง

2. ควรเพิ่มเติมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยหรือไม่
3. เพิ่มเติมตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ คือ หลักสูตรการอบรม/การศึกษาดูงาน/การเป็นสมาชิกองค์กรด้านภูมิศาสตร์/เป็นคณะทำงานที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ เป็นต้น

ตารางที่ 19 ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ของแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้หลักสูตร ภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
		ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
1. คุณครูดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างไร						
1.1	เทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียนของคุณครู	+1	0	+1	0.67	- ข้อ 1.1 และ 1.2 ควรไว้ในข้อเดียวกัน แล้วใช้ชื่อหัวข้อว่า วิธีการนำเข้าสู่บทเรียน
1.2	วิธีการเชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนของคุณครู	+1	0	+1	0.67	-
1.3	ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของคุณครู	+1	+1	+1	1.00	-
1.4	รูปแบบหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ (วิธีการสอน) ของคุณครู	+1	+1	+1	1.00	-
1.5	จุดเด่นและจุดอ่อนของกิจกรรมการเรียนรู้	+1	0	+1	0.67	- ใช้คำว่า จุดแข็ง แทนคำว่า จุดเด่น
1.6	บทบาทของคุณครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	-
1.7	บทบาทของนักเรียนในการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	-
1.8	วิธีการใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของคุณครู	+1	+1	+1	1.00	-
1.9	วิธีการประเมินผลของคุณครูระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	-
2	ปัญหาที่พบเจอและวิธีการแก้ปัญหาของคุณครูขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	-
3	ปัญหาที่พบเจอและวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียนขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	-
4	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนรู้ของคุณครู	+1	+1	+1	1.00	- ควรแบ่งเป็นด้าน เช่น ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม การเรียนการสอน ด้าน

ข้อ ที่	คำถามในการสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อเสนอแนะ
						การนำความรู้ไปใช้ เป็น ต้น
5	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้สังเกต	+1	+1	+1	1	-

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- รายการในการสังเกตการจัดการเรียนรู้ควรนำคำว่า “ของคุณครู” ออกหรือตัดทิ้ง แต่ให้ใส่ในคำชี้แจงแทน น่าจะชัดเจนกว่า และลดความซ้ำซ้อน
- ควรเพิ่มเติม “คำชี้แจง” โดยระบุด้วยว่าการสังเกตมีกี่ด้าน อะไรบ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับนิยาม ศัพท์ และกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งยังง่ายต่อการเขียนสรุปในบท 4 และ 5
- ควรมีการจัดประเด็นเป็นด้าน ๆ คือ
 - 3.1 ด้านการเตรียมการสอน ได้แก่ ข้อ 1.1 และ 1.2
 - 3.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ ข้อ 1.3 – 1.7
 - 3.3 ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ได้แก่ ข้อ 1.8
 - 3.4 ด้านการวัดและประเมินผล ได้แก่ ข้อ 1.9
- ควรเพิ่มเติมหัวข้อ การนำความรู้ไปใช้ของนักเรียน
- ควรเพิ่มเติมหัวข้อ “หน่วยการเรียนรู้” ในแบบบันทึกการสังเกตต่อจากหัวข้อ “เรื่องที่สอน”

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวทัศนทอง เข้มกลัด
วัน เดือน ปี เกิด	01 มิถุนายน 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	จบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย - โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ จบปริญญาตรี - ครุศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน วิชาเอกการศึกษานอกระบบโรงเรียนและ สังคมศึกษา
ที่อยู่ปัจจุบัน	162 หมู่ 10 ซอยบรมราชชนนี 121 ถนนบรมราชชนนี แขวงศาลา ธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กทม. 10170

